

tv-15naš

Št. 39
13. oktobra 1988
Leto XXVI

Cena izvida 700 din

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

★ TOVARIS

Po vojvodinskem je na vrsti črnogorsko partijsko vodstvo

V Titogradu množica zahteva glave partijskih voditeljev

Črnogorski voditelji naj bi bili popustljivi pri kosovskem vprašanju
V Sloveniji ljudje izražajo podporo slovenskim politikom - V sredo shod v Prištini?

Razjarjena množica zahteva odstop pokrajinskega vodstva

V Novem Sadu je danes vladalo pravcato izredno stanje - Okrog poldneva se je zbralo pred poslopjem PK ZK Vojvodine kakih 100.000 ljudi - Ponujen odstop predsedstva PK ZK Vojvodine

Neustavljiv

Odstop vodstva ZK ni dovolj
Na seji predsedstva CK ZK Srbije so opozorili, da se ugotavljanje odgovornosti ne sme ustaviti le pri predsedstvu PK ZK Vojvodine

**plaz
mitingov**



Naša podoba v teh dneh

Iz izjave predsednika RK SZDL Jožeta Smoleta

Kaj storiti za obrambo naše državnosti in suverenosti

**Pozivi
k razumnim
akcijam**

**Izrazi
podpore
slovenskemu
političnemu
vodstvu**

Predsednik spregovoril Jugoslaviji



Pismo predsedstva CK ZK Slovenije Centralnemu komiteju ZK Črne Gore

Storiti moramo vse, da prevlada razum

Srbsko vodstvo ogorčeno nad pismom predsedstva CK ZK Slovenije centralnemu komiteju ZK Črne gore

Ustave ne moremo spreminjati v izrednih razmerah, so poudarjali člani predsedstva republiške socialistične zveze

Prisilili so nas v igro, ki je nismo dolžni igrati!

Z Nušo Kerševanovo, predsednico Skupščine mesta Ljubljana

Treba se je pogovarjati z ljudmi

Eden izmed motivov za našo odločitev, da Vas prosimo za pogovor, je bilo Vaše nedavno dejanje, da izrečete ljubljansko dobrodošlico novozaprizeženim vojakom in njihovim staršem oziroma domačim. To je bila samo ena – in zagotovo ne edina – izmed Vaših zamisli in pobud, kako narediti to naše mesto nam samim ter vsem, ki prihajajo vanj, ali skozenj od drugod, čim lepše in kar najbolj prijazno. Kaj vse vključuje Vaš namen?

NUŠA KERŠEVAN

Dobrodošlica novozaprizeženim vojakom in njihovim domačim ter prijateljem v Ljubljani ni bila izrečena prvič. Doslej so to dobrodošlico navadno izrekli predstavniki občin, v katerih je sedež vojašnic, kjer so mladi vojaki izrekli svečano zaobljubo. Tokrat je bilo to drugič za vse vojake na istem mestu. Ko sem bila prvič na taki svečani zaobljubi vojakov, sem videla, da se po svečanosti vojaki in njihovi domači niso imeli kam dati, da bi se pogovorili in povesečili. S tovariši v občini Šiška in neposrednimi sodelavci ter s predstavniki komande mesta Ljubljana smo se dogovorili, da skupaj najdemo primeren prostor, kjer bi se lahko vojaki s svojci vsedli in se tudi bolje spoznali. Splošna ugotovitev vseh je bila, da je Mostec primeren kraj in zadovoljstvo, ki so ga izražali, ni bilo narejeno.

V prizadevanjih, da bi napravili Ljubljano prijetno za Ljubljančane in tudi za tiste, ki k nam prihajajo bodisi poslovno ali kot turisti, sodeluje veliko ljudi. Idej je veliko, vse žal niso izvedljive v kratkem času. Kljub temu da lahko rečem, da se sadovi nekajletnih prizadevanj institucij in posameznikov kažejo: višja kakovost mednarodnih sejmov in spremljajoče prireditve v mestu, razširitev ohceti v Ljubljani v veliko folklorno prireditev, ki se sočasno odvija tudi v drugih krajih Slovenije, začetek življenja v že obnovljenem delu ljubljanskega gradu ob sočasnem poteku sanacije ostalih delov in izredno uspele prireditve Poletja v Stari Ljubljani, kjer je razmišljajo, kako bi te prireditve tekle s vseh letnih časih.

Nedolgo tega smo prebrali, da so – v Londonu, če nas spomin ne vara – razglasili Ljubljano za eno izmed osmih najbolj zanimivih evropskih mest. Ljubljančane je to sporočilo seveda navdalo s ponosom, čeprav, roko na srce, nismo povsem prepričani, da si naše mesto, ob vsej svoji naravni in

zgodovinski dediščini, s »ponudbo« svojih zakladov v resnici zasluži. Kakšen je Vaš pogled na Ljubljano kot »odprto mesto«?

NUŠA KERŠEVAN

Med osem najbolj zanimivih in tudi najlepših mest v Evropi je Ljubljano uvrstil BBC Manchester, ki je tudi napravil enourno televizijsko oddajo o Ljubljani. Ko pravite, da Ljubljančani nismo povsem prepričani, da je naše mesto lepo, mislim, da delate napako. Mislim pa, da to naše mesto premalo poznamo in da njegove lepote premalo cenimo. Veliko število tujcev, ki prihaja v mestno hišo ob raznih kongresih in prireditvah, mi govori o tem, kako lepo je naše mesto. Pred časom me je vprašal predsednik društva gozdarskih inženirjev Holan-

vati. Pravo kakovost življenjskega okolja si v mestu, v njegovih soseskah, v središču in v predmestjih zagotovijo lahko edinole ljudje sami, če skupaj in vsak zase poprimajo za delo – v spopadu z nesnago, zanemarjenostjo, malomarnostjo, brezdušnostjo in podobnimi nakazami, ki nam marsikdaj povzročijo nemalo zla. Kaj menite o prebivalcih Ljubljane v luči teh in takih razmišljanj?

NUŠA KERŠEVAN

Če bi imeli idealno organizirane komunalne službe in če bi imeli še toliko denarja, mesta ne bi bilo mogoče urejati, če ne bi bilo dobrega odnosa prebivalcev do okolja, v katerem živijo. Zavedam se, da naše komunalne službe niso najboljše, čeprav bi bilo krivično, če bi rekla, da



Nuša Kerševan

dije, če vem, kako so lepe ljubljanske strehe, ki si jih je ogledal z Gradu. Pojdite na Grad, ugotovili boste, da je imel prav! Poglejte prenovljene srednje šole in nekatere prenovljene hiše v Stari Ljubljani, pa urejeni del Tivolija. Pojdite si ogledat Ljubljano s Šmarne gore, ali pa se sprehodite po novi Poljanski cesti do Novih Fužin!

Ljubljana je in mora ostati »odprto mesto«. Ne le za obiske domačih in tujih gostov, temveč tudi za gospodarske, znanstvene, kulturne in druge povezave v Sloveniji, Jugoslaviji in s svetom. Zapiranje v občinske ali mestne meje bi pomenilo za mesto stagnacijo, katere pa si ne smemo dovoliti.

Dobršen del vtisa, ki ga naredi neko urbano okolje, v tem primeru Ljubljana, je odvisen od dobre organiziranosti, solidnega delovanja in zavzetosti služb oziroma ustanov, ustanovljenih in zadolženih za posamezne namene. Toda vsega od njih in samo od njih se zdalec ne moremo pričako-

so slabe in da ne skušajo zboljšati svoje delo. Zmanjkuje tudi denarja za vse potrebne naloge. Kar pa zadeva odnos prebivalcev do mesta, lahko rečem, da je na boljši odnos vplivala akcija, ki jo vodi že desetletje Mestna konferenca SZDL »Za čisto in zeleno Ljubljano«. Seveda pa še zdalec ne moremo in ne smemo biti zadovoljni s stanjem urejenosti mesta, posebno nekaterih predelov. Mislim, da bi morali večkrat povabiti Ljubljančane, da skupaj »pometemo« mesto.

Ljubljani gre izza obdobja narodnoosvobodilnega boja in Osvobodilne fronte po pravici vzdevek »mesto heroj«. Zaslužili so si ga vsi tisti sloji njenega prebivalstva, ki so se opredelili za dejavno sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju – s svojim človeškim in državljanskim pogumom, s svojo pokončno držo in s svojo pripravljenostjo na žrtve. Kakšna je Ljubljana, v primerjavi s takratno zavzetostjo za velik cilj, danes?

NUŠA KERŠEVAN

Na žalost so časi ponovno taki, da so in bodo potrebne nekatere žrtve. Splošna gospodarska in družbena kriza vpliva tudi na delo in razvoj Ljubljane. Številne velike gospodarske organizacije so se znašle v izredno težkem položaju, gospodarstvo je glede na višino ustvarjene akumulacije preobremenjeno in zato primanjkuje sredstev za družbene dejavnosti. Najbolj sta na udaru zdravstvo in šolstvo, na površje pa so prišli tudi vse večji socialni problemi, saj zaradi nezadržne inflacije postaja življenje v mestu dražje iz dneva v dan.

Kljub težavam na vseh področjih iščemo rešitve in prepričana sem, da jih bomo s skupnimi močmi, z vključevanjem kreativnih mladih kadrov, ki imajo veliko znanja, tudi našli. Čeprav počasi, vendar vztrajno rastejo v Ljubljani manjše organizacije – družbene in zasebne – za proizvodnjo in intelektualne storitve. Tudi nekatere večje organizacije, ki so pravočasno razmišljale o modernizaciji in vključevanju v svetovne tržne tokove, beležijo dobre rezultate. Vendar, tako kot so med vojno samo ljudje ustvarjali velika dejanja, tako tudi sedaj samo od sposobnih in ustvarjalnih ljudi lahko pričakujemo, da bodo vlekli voz iz krize. Tistim, ki so sposobni in to hočejo, moramo zagotoviti možnosti in pravilno vrednotiti njihovo delo.

V tesni zvezi s prejšnjim vprašanjem se zastavi razmislek o tem, kako naše mesto ohranja in razgrinja svoj zgodovinski spomin na leta osvobodilnega boja in revolucijske preobrazbe. Se vam zdi, da je dovolj – ali premalo – postorjeno za vidnost obeležij, ki naj bi nas same in naše goste spominjala na veliki čas in velike ljudi in njihova dejanja v najtežjih, a obenem najbolj ponosnih časih?

NUŠA KERŠEVAN

Čeprav smo pred leti sprejeli sporazum o varovanju in vzdrževanju spomenikov, ki nas spominjajo na revolucionarno Ljubljano, mislim, da bi morali s sporazumom opredeljeni »skrbniki« napraviti več za vzdrževanje, pa tudi za predstavitev teh obeležij. Pri tem mislim predvsem na »Pot spominov in tovarštva«, na ta edinstven spomenik. Nekaj več ga sicer že koristimo, vendar pa še vedno premalo opozarjamo nanj, čeprav to zasluži.

Povsem konkretno je v tej zvezi vprašanje, ki zadeva zastoj pri gradnji napovedanega, a odloženega (če ne kar »odpovedanega«) muzeja ljudske revolucije. Nam

lahko date o tem informacijo iz »dobro obveščenih krogov«?

NUŠA KERŠEVAN

Glede Muzeja ljudske revolucije vam žal ne bom mogla dati celovite informacije. O tem morate vprašati predsednika gradbenega odbora. Občina Ljubljana Vič-Rudnik in mesto Ljubljana sta napravila vse, kar je bilo v naših močeh: zagotovila sta lokacijsko dokumentacijo in komunalno ureditev zemljišča. Zainteresirani bi bili, da bi se gradnja začela, ker bi potem vzporedno tekla tudi ureditev Kardeljeve ceste preko Gradašče in povezava središča mesta z južno obvoznico. Kolikor vem, je vmes vprašanje sredstev, kar pa je v teh časih omejevanja vseh sredstev za družbene dejavnosti izredno problematično.

Pred leti je bilo v Ljubljani govora o filmskem projektu, ki bi z umetniško močjo ponazorili dogajanja v »mestu za žico«, a so nato besede o tej zamisli potihnile in zamrle. Bi jih, po vašem, kazalo znova oživeti, ali potrebe po tovrstnem filmu ni več?

NUŠA KERŠEVAN

Pred leti je bilo govora tako o filmu kot o televizijskem projektu, ki bi z umetniško močjo ponazoril, kaj se je dogajalo v junaški Ljubljani. Prav bi bilo, če bi se ta ideja uresničila, vendar se tudi tu bojim, da bomo morali nekoliko počakati na boljše čase. Nič pa ne bi bilo narobe, če bi kdo začel pisati scenarij, ki bi bil lahko realiziran, ko bodo ponovno »boljši časi«. Mislim pa, da bi bilo narobe, če bi nekaj delali na silo in samo zato, da bi se ta ideja uresničila. Preveč je še svež spomin na neuspeh projekt o Dražgoški bitki.

Vsi si želimo, da bi postala Ljubljana s svojimi prireditvami in dogajanji, torej s svojo ponudbo še bolj mikavna in dinamična, kot je. Bili bi seveda krivični, ko bi trdili, da je ni, ali da je premalo. Je pa, žal, nekoliko preveč ustaljena, kar pomeni, da se prepočasno prenavlja. Med zglednimi primeri, ki pričajo o nasprotjem, je Poletje v Stari Ljubljani. Vi ste tem in takšnim akcijam zelo naklonjeni. Nam lahko poveste kaj več v njihov prid?

NUŠA KERŠEVAN

Akcija ljubljanskih poustvarjalnih umetnikov »Poletje v Stari Ljubljani« je vsekakor popestrila kulturno ponudbo v Ljubljani. Ta akcija je spodbudila tudi druge, da razmišljajo, kaj bi

»podarili« svojemu mestu. Tu so prireditve pred Metal-ko, ob Maximarketu, pred Slovenijalesom in še drugod. Težko bi vse naštel. Narobe pa bi bilo, če bi govorili samo o teh prireditvah, ki so novejšega datuma. V Ljubljani so številne stalne in občasne razstave tako v galerijah in muzejih, v zadnjem času pa tudi vse več v manjših galerijah pri gospodarskih organizacijah in nekaterih institutih. Tudi pri tem gre za novost, saj nekaterih izredno kakovostnih razstav v Ljubljani ne bi mogli videti, če ne bi k njihovi postavitvi sredstva prispevale številne gospodarske organizacije. Prav tako bi bilo zelo narobe, če ne bi opozorila na zelo dober program, ki je tudi resnično vsestranski, ki se odvija v Cankarjevem domu kljub izredno velikim finančnim težavam. Za Ljubljano je tudi zelo pomembna prireditev »Poletni festival«

v Križankah; pa še bi lahko naštevala, težko bi se vsega spomnila, kar se na tem področju dogaja v Ljubljani. Kljub temu pa nekateri še vedno vztrajno trde, da je Ljubljana zaspano mesto, v katerem se nič ne dogaja. Vendar to lahko trdijo le tisti, ki sedijo doma in čakajo, da jih bo nekdo prišel povabit. Treba se je sprehoditi po Ljubljani in prepričana sem, da bo vsak nekaj našel, kar ga bo zanimalo.

Bistvo vsega, o čemer je tekla beseda, je ustvarjalna privrženost ljudi v mestu, v katerem živimo in delamo. Ustvarjalnost vseh, ne samo izvoljenih ali imenovanih odgovornih delavcev. Seveda pa ta ustvarjalni odnos ne nastane kar sam po sebi. Treba ga je gojiti, ga spodbujati, se mu posvečati. Kako je s tem?

NUŠA KERŠEVAN

Mislim, da sem vam na to vprašanje odgovorila že skozi odgovore na druga vprašanja. Pred dnevi sem v časopisu prebrala, da občinske in mestna uprava niso napravile ničesar za poživitev mesta. Taka trditev je krivična! Res je, da je prišlo do pozitivne prav zaradi ljudi, ki so izven institucij pripravili nekatere programe, vendar pa so jim pri tem nekje bolj, nekje nekoliko manj, pomagali ustrezni občinski in mestni komiteji in upravni organi, samoupravne interesne skupnosti in organizacije združenega dela. Potrebno je spoštovati vse pametne in napredne ideje, spodbujati ljudi, pohvaliti dobro in objektivno kritično oceniti in opustiti tisto, kar ljudje ne sprejemajo. Treba se je pogovarjati z ljudmi, v vsakem je nekaj dobrega!

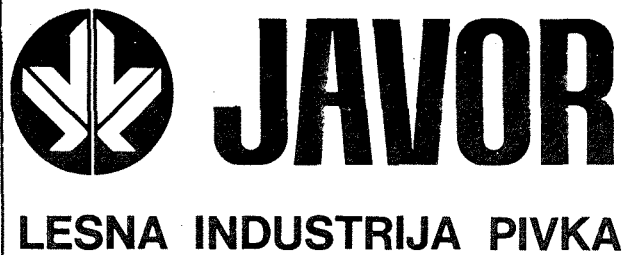
Vprašanja je pripravil
Viktor Konjar



Mesna industrija se priporoča za nakup kakovostnih izdelkov: mortadele, pršuta, raznih salam in podobnega.



TELEFON: H.C. (062) 871-221, 871-229 • TELEFON KOMERCIALNE 871-176 • TELEFON DIREKTOR 871-153 • TELEX: YU STROJ 33390 • POŠTA: 62360 RADLJE OB DRAVI • ŽELEZNIŠKA POSTAJA: VUHRED • ŠT. ŽIRO RAČUNA: 51860-601-12921



Človekove pravice in svoboščine – téma naših dni

Iz vsebinsko bogate in presenetljivo zavzete razprave, ki smo ji bili prejšnji teden priče na seji republiške konference SZDL, smo za objavo izbrali dvojce »nastopov«: razmišljanje Boštjana M. Zupančiča in besede Bogdana Osolnika.

Boštjan M. Zupančič:

Zgodovina nas tudi tokrat postavlja pred usodna vprašanja

V prelomnih časih se človek ne more spraševati samo, kaj je pametno in kaj neumno; samo – kaj je koristno in kaj škodljivo, kaj smiselno, kaj brezpredmetno. Tudi za nas. Slovence, je nastopil trenutek resnice, v katerem se moramo vprašati, kaj je dobro in kaj zlo.

V splošnem nazadovanju civilizacije se hkrati z naraščanjem zla, ki se nam vsiljuje povsod tam, od koder se umika dobro, postavljajo vse manj praktična, instrumentalna vprašanja. Nič več ne gre za to, kako do danega cilja, vse pogostejše pa gre za to, kaj sploh cilj je. Pamet pa je, prijatelj, dober sluga in slab gospodar. Vse bolj se nam bliža fronta, na kateri si bomo morali iz duše in iz srca, ne iz pameti, odgovoriti, kakšno prihodnost vidimo za svoje ljudi. Vsak dan pogostejše se že sedaj sprašujemo, kaj je prav in kaj ne, kaj se spodobi, kaj ne in vse manj, kaj je koristno. Kdo bi namreč pred vesoljnim potopom govoril o koristnosti pluga! Slovenija se je v svoji odmakljenosti zadnjih štirideset let lahko posvečala ne načelnim, dejal bom po mehkužnim, porabniškim in navsezadnje sebičnim namenom ter si pri tem umivala roke tako rekoč nad politiko, nad pravom, nad vojsko, nad svetom in na koncu nad razlikovanjem med dobrim in med zlim. Kot podnajemnik v federalni državi se je morda zanimala za to, kdo bo plačal režijo, nikakor pa se ni kot moški narod v svoji politiki in v svoji zavesti postavljala na trdna stališča o tem, kaj je v današnjem svetu prav in napredno in kaj je zlo. Naša doslej kmetska ozkostranost se nam sedaj maščuje. Ko prihajamo v prelomne čase, ko je treba iz sebe vedeti, kaj je prav in kaj ne, ostajamo duhovno nepripravljeni, moralno obotavljivi, notranje negotovi, nepotešeni v svojih načelih in preskromni v svojih hrepenenjih. Napoleon je za Angleže dejal, da so narod trgovčičev. Mar imamo ta trenutek, ko se nam bliža tajfun podivjane kolektivne podzvesti, v samem sebi tisto pokončno zaobsežnost, ki je pripravljena, včasih tudi v preziru do vsakodnevnih koristi, do udobja, do tega, kaj bo rekla žena, postaviti se na stališče, še več, stati na stališču in mirno zreti prihodnosti v oči?

Leta 1940 smo Slovenci znali razlikovati. Tedaj smo se razdelili na gruntarje in na dninarje, na borce za svobodo, ki niso spraševali o tem, kdo bo plačal beneficirano delovno dobo za partizanska delovna leta, na eni, pa med domobrance, ki so omahljivo kalkulirali, kaj bo bolje za dom in za družino, na drugi strani. Kdor se je tedaj spraševal o tem, kaj je bilo koristno, tisti je bil v najboljšem primeru ostal doma. Prav je, da nas zgodovina tudi tokrat postavlja pred usodna vprašanja. In ne samo da je

prav, neizbežno je. Zaslužili smo si in koristni nam. Sedaj bomo prisiljeni zastaviti si vsa tista vprašanja, na katera smo v cenenem zaslužkarstvu, v grabljenju materialnih dobrin, v provincialni majhnosti, v pomehkuženem snobizmu skomigali z rame-ni zadnjih nekaj desetletij. Pred temi vprašanji nas ne bodo rešili ne literati, ne pisalci novih ustav, ne tehnologija, ne pragmatična politika, še najmanj pa neka mitična Evropa in nek mitični kapitalizem, katere-mu smo od vsega najmanj mar in kateremu bi bil naš uspeh celo nevaren, kot dokaz, da socializem lahko deluje.

Pravim vam, da nas naše dobronamerno članstvo v jugoslovanski federaciji postavlja pred vsak dan bolj usodna vprašanja. Tudi tu se bomo morali predvsem vprašati, ali si kot narod lahko dovolimo, da nam vlada kontraobveščevalna služba, ali se kot ljudstvo lahko še naprej posvečamo materialnim ugodnostim, ko nam ta čas poleg samobitnosti jemljejo še istovetnost, poleg vere še moralo, poleg samozavedanja še samospoštovanje! Koliko časa bomo še dovolili, da nadzorujejo vsak naš korak? Koliko časa se bomo pri vsaki misli, ne samo pri vsaki besedi, spraševali, ali ta ugaja tistim, ki ta čas že odkrito, arogantno nastopajo? Koliko časa in v imenu česa se bomo še odrekli, ne samo tistemu, ki nam je kot narodu sveto, marveč tudi tistemu, kar sploh smo? Mar se sploh zavedamo, da smo že bili skoro davno tega odvzeti sami sebi? Če smo v svoji naivnosti dovolili, da so se v našem imenu odrekli slovenski vojski, mar bomo sedaj zaradi svojega strahu dovolili, da nam vzamejo še jezik, ta poslednji znak narodove samobitnosti? V imenu česa, v imenu podivjanja množic, kakršnih morda od leta 1933 Evropa še ni videla? In končno, mar res verjame, da je veliko tistega, kar se sedaj dogaja, kaj drugega kot zgolj divjanje najnižjega v imenu najnižjega? Kdo lahko verjame, da drugi ljudje v Jugoslaviji ne premorejo treznih in pokončnih ljudi med seboj? Njim moramo dati možnost, da se povežejo s tistim, kar je še treznega in pokončnega v nas samih.

Ne delajmo si utvar, da nas bo rešil Zahod. Ta je spriči kapitalizma še v globlji moralni krizi, v kakršni smo mi sami. Stali ali padli bodo zgolj samo zaradi lastne moči in zaradi lastne šibkosti. Naše vsakodnevno razlikovanje med dobrim in zlim sedaj zahteva, da se povežemo, javno in odkrito, načelno in prodorno in ne glede na vsakodnevne koristi, z vsemi demokratičnimi silami v tej Jugoslaviji. Izborimo tudi Hrvatom in Srbom, Makedoncem, Alban-cem, Bosancem, Črnogorcem tisto, kar smo delno že izborili sami sebi, predvsem svobodo, bratstvo in vero in enakost in upanje!

Bogdan Osolnik

Tudi mi kličemo k razumu

Poudarki, ki so se izoblikovali ob razpravi o problematiki varstva človekovih pravic v Zvezi združenj borcev Slovenije.

Prvič...

Strinjali smo se s stališčem, naj Svet, ki ga bomo ustanovili, deluje avtonomno in neodvisno, od državnih organov, pa tudi od izvršilnih teles SZDL, da bi si zagotovili

verodostojnost in zaupanje slovenske javnosti. Pri tem smo menili, da se morata avtonomnost in neodvisnost pokazati tudi v odnosu do morebitnih pritiskov, ki bi prihajali z drugih strani, na primer od raz-

nih neformalnih skupin in posameznikov, ki bi poskušali delo Sveta potisniti na političantsko področje oziroma izkoristiti za neke druge cilje.

Vprašanje varstva in uresničevanja človekovih pravic je preveč resno in pomembno, da bi smeli dovoliti, da postane predmet raznih dnevnih političnih obračunov ali sredstvo za manipuliranje z javnim mnenjem, oziroma demagogijo.

Avtonomnost tega sveta naj bi počivala predvsem na človeški in moralni avtoriteti njegovih članov, na njihovi zavzetosti za načelno, strokovno poglobljeno obravnavo vprašanj, ki zadevajo varstvo človekovih pravic ne samo na splošni ravni, ampak tudi, v vseh posameznih konkretnih primerih.

Brez dvoma je tudi Socialistični zvezi potreben prav tak Svet, ki ne bo samo njen okras, ampak bo prav s svojim neodvisnim, odgovornim in strokovno podkrepljenim delom prispeval k oblikovanju njenih stališč in k vsebini njenega delovanja na področju, tako pomembnem za vse ljudi. Prav angažiranje na tem področju pa je tudi pot, da Socialistična zveza uveljavi verodostojnost svojega stremjenja k prenovi in si zagotovi zaupanje in podporo slovenske javnosti v vseh svojih prizadevanjih z demokratizacijo javnega življenja. Kakor nekoč OF, tako ima zdaj tudi Socialistična zveza, vse možnosti in nalogo, da sprostijo novo vsenarodno gibanje, v katerem se bo izrazila vsa življenjska sila in duhovna moč slovenskega naroda, v kar borci globoko verujemo.

Drugič...

Borci se strinjamo s tem, kako so določene naloge Sveta, med katerimi je tudi ta, da vse pristojne organe in institucije opozarja na neskladje med ustavnimi načeli in zakonodajo ter dejanskim uresničevanjem proklamiranih pravic. Na žalost že dolgo ugotavljamo, da je ta prepad vse globlji. V zadnjem času tudi posledice gospodarske krize prispevajo k temu, da ni možno uresničevanje nekaterih z ustavo zajamčenih pravic, kot so pravica do dela, do človeku primerne socialne varnosti, še posebej v času starosti in bolezni ter še mnoge druge. Vendar ljudi ne moti samo pomanjkanje materialnih možnosti, ampak tudi način razpolaganja s tem, kar imamo, pojavi samovolje in zlorabe oblasti, izigravanje predpisov, ustvarjanje razmer, v katerih državljani zaman išče pravice. Že pred več leti smo delegati v zveznem zboru Skupščine SFRJ po anketi, ki smo jo izvedli v vseh republikah, predložili poročilo, ki je dalo zelo zaskrbljujoče podatke o uresničevanju ustavnih in z zakoni zagotovljenih pravic. Tudi kritična analiza političnega sistema je opozorila na ta pojav, vendar se stanje ni nič izboljšalo. Tudi na tem področju se je pokazala neučinkovitost sistema, ki ima svoje globlje korenine. Borci iz narodnoosvobodilne vojne vse težje in vse bolj prizadeto občutimo nad seboj breme tega, da se svobodoljubne ideje in cilji, za katere smo se borili proti fašizmu in v katere smo tako iskreno verjeli, ne uresničujejo tako, kot bi želeli. Še več, da smo tudi na svojih tleh doživeli nekatere primere »državnega hudodelstva«, če uporabim termin tovariša Bavcon.

Generacija borcev ne želi nositi odgovornosti za ta dejanja, pri katerih večina ni sodelovala, niti vedela zanje. Zato podpiramo zahtevo, da se ti pojavi raziščejo in ocenijo, kakor zaslužijo, zlasti pa, da se za prihodnost prepreči vsaka možnost ponovitve podobnih tragičnih dogodkov.

Zdaj je že jasno, da bo za mnoga vprašanja našega družbenega življenja treba najti

nove rešitve, oprte na kulturne in civilizacijske dosežke sodobnega sveta – zlasti, če se želimo približati tistemu delu Evrope, ki se je po drugi svetovni vojni, v dinamiki industrijske in po-industrijske revolucije, pri iskanju novih rešitev za organizacijo družbe oprl na izročila evropskega humanizma in demokratičnih izkušenj.

Tretjič

V prispevkih, ki smo jih dobili za to sejo, je mnogo zanimivih idej in predlogov, predvsem iz kroga sodelavcev Pravne fakultete. Očitno je, da nam danes ne bo uspelo o vseh razpravljati tako temeljito, kot zaslužijo. Dokazujejo pa nam, da bo sama stroka lahko veliko prispevala k delovanju Sveta in utrjevanju zakonitosti in varstvu človekovih pravic – če bo za to ustvarjeno potrebno družbeno vzdušje.

Podpiramo take metode dela Sveta, ki se bodo opirale na širok krog sodelavcev zlasti iz vrst strokovnih krogov. Svet ne bo kos svojim nalogam, če se ne bo obračal tudi na druge institucije, ki so po svoji naravi poklicane, da se ukvarjajo z vprašanji človekovih pravic, jim posreduje svoja opažanja in predloge. Izražamo tudi vso podporo načelu javnosti delovanja Sveta, vendar naj glede metod njegovega dela velja predvsem to, da morajo biti v skladu s prej naštetimi osnovnimi ugotovitvami o njegovi vlogi, torej odgovorne, premišljene in strokovno utemeljene.

Razveseljivo je, da se je v Sloveniji že pokazala tako velika pripravljenost podpreti delo Sveta. V naši družbi je torej resnično velik interes za demokratizacijo javnega življenja in velika pripravljenost ljudi, da podprejo proces tovrstnih sprememb v naši državi. Borci podpiramo določene premike v tej smeri, ki so se že pokazali v naravnosti delovanja Socialistične zveze.

Ob koncu se ne morem ubraniti vprašanja, kako bosta ustanovitve tega Sveta in naša današnja utemeljitev njegove vloge odmevali v ostalem prostoru Jugoslavije. Prof. Bavcon nas je že obvestil o tem, da tudi v nekaterih drugih republikah posamezniki pričakujejo pomoč našega Sveta pri njihovih prizadevanjih za varstvo človekovih pravic v njihovem lastnem okolju. Prav tako pa lahko pričakujemo, da bodo nekateri krogi, ki že do zdaj niso bili naklonjeni odkriti razpravi o perečih vprašanjih človekovih pravic v Jugoslaviji, ali vsaj o nekaterih njihovih vidikih – čeprav gre za vprašanja, ki se v drugih deželah obravnavajo kot nekaj povsem normalnega, pri nas pa se proglašajo za ilegalna in vnaprej nesprejemljiva – to izkoristili za nove obtožbe na račun slovenske politike.

Zato je zelo pomembno, kako se bosta do teh vprašanj opredelila zvezna konferenca SZDL in njen forum za zaščito človekovih pravic. Nobeno odgovorno politično telo v Jugoslaviji si ne bi smelo več zatiskati oči pred dejstvom, da so problemi varstva človekovih pravic enako pomembni za vso Jugoslavijo in da se pojavljajo v vseh okoljih, ponekod še močneje kot pri nas. Zato je skrajni čas, da se Socialistična zveza zavzame za odkrito, poglobljeno in strpno obravnavo teh vprašanj, ki jih postavlja pred nas neizprosna stvarnost. Spoštovanje elementarnih pravil demokratičnega razpravljanja pri iskanju rešitev je enako potrebno tudi na drugih področjih našega javnega življenja. Samo po tej poti bo mogoče najti izhod iz težav, ki že resno ogrožajo prihodnost Jugoslavije. Zato borci podpiramo poziv k razumu, s katerim so se nedavno mladi obrnili na vso jugoslovansko javnost.

Cenejša potovanja otrok in mladine

V sredo, 5. oktobra 1988 ob 12. uri je bil končno tudi v Sloveniji podpisan družbeni dogovor o popustih in regresih za skupinska potovanja otrok in mladine, s katerim je osem podpisnikov zagotovilo mladim cenejša potovanja z javnimi prevoznimi sredstvi. Zveza socialistične mladine Slovenije si je namreč vsaj pet let intenzivno prizadevala (z osnutki in predlogi), da bi nekako vendarle prišli do tako potrebnih olajšav pri potovanjih otrok, bodisi zaradi njihovega nadaljnjega izobraževanja, spoznavanja kulturnih vrednot, rekreacije in šolskega športa, spoznava-

nja domovine, predvsem pa krajev iz narodnoosvobodilnega boja.

V okviru federacije velja takšen podpis sicer že od leta 1976 in v njem je predvideno tudi regresiranje za Slovenijo. Z letom 1980 je bilo nekako dogovorjeno, da bi se Izvršni svet odmaknil iz kroga financerjev kot edini financer, poskrbel pa naj bi, da bi samoupravne interesne skupnosti združevale sredstva. Izvršni svet se je leta 1965 res umaknil, z drugimi podpisniki pa nekako nismo uspeli zamašiti nastale luknje. Sledilo je ostro pisanje in zagrojitve pa sklep, da je treba vendar reči, ali smo

v Sloveniji pripravljeni zadevo rešiti in ali imamo možnosti. Vprašanje regresiranja je bilo stalno postavljeno v Skupščini Slovenije in med drugim je bilo tudi ena mladinskih kongresnih zahtev. Ampak, od vsega skupaj – nič! Potem pa nenadoma: RK ZSMS je predsedstvu IS Slovenije posredovalo pismo (z vsemi obrazložitvami) in zelo hitro je bil odgovor na RK – in to pozitiven. Izvršni svet je dal svoj zegen.

S podpisom dogovora je prva faza mimo; ampak šele prva faza. V bližnji prihodnosti se bo moral sestati odbor podpisnikov (IS Skupščine Slovenije, Izobraževal-



na skupnost Slovenije, Skupnost združenja za promet in zveze, Železniško go-spodarstvo Ljubljana, Po-

slovna skupnost za žičnice, Zveza socialistične mladine Slovenije in Zveza delovnega ljudstva Slovenije), da iz-

dela pravila o koriščenju sredstev in sploh finančni program za prihodnje leto. Predvidoma naj bi se skupine otrok in mladine vozile z vlaki, avtobusi in gondolskimi žičnicami 30 odstotkov ceneje, z ladjo pa 25 odstotkov ceneje.

Sicer pa osemnanjst članov dogovora natančno predpisuje odstotke cen za takšne ali drugačne primere, za posebej dogovorjene prevoze, za vožnje na rednih progah in podobno.

Dogovor začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SR Slovenije. Tako vsaj piše.

Živa Drole

Ob zaostritvah z ustavo Lok razhajanj

Razhajanja, ki zadevajo spremembe v jugoslovanski ustavi, so se, kot vidimo, skrajno zaostrile. Glede na vse, kar je bilo v tej zvezi javno povedano in zapisano, lahko brez vsakršnega pretiravanja govorimo, da kar o nevarnih političnih razmerjih. V središču tega dogajanja so stališča Slovenije: slovenskega javnega mnjenja, strokovne in politične presoje in – v končnem seštevku razprave – slovenske ustavne komisije ter slovenske skupščine, da posameznih sprememb, ki bi v jugoslovansko ustavo vnesle podudarnje prvine centralizma, (s čimer bi bile okrnjene suverene pravice republike in posameznih narodov, zastavljene pred petinštiridesetimi leti v avnojskih odločitvah o podobi nove Jugoslavije ter na novo potrjene v ustavnem besedilu, sprejetem leta 1974) ne sprejememo, nanje ne pristajamo.

Pokazalo pa se je, da so glede tega na jugu države, predvsem v Srbiji, povsem nasprotnega mnjenja. A ne gre samo za mnjenje, gre za temeljni politični interes, za vizijo drugačne podobe jugoslovanske države, ki je zabredla v domala brezizhodno krizo. Iz te krize iščemo izhod – in imamo glede tega povsem razhajajoča stališča.

Tisti, ki menijo, da je vsega, kar se v Jugoslaviji hudega dogaja, kriva zdaj veljavna ustava z leta 1974, oprta na avnojska načela o suverenosti posameznih federalnih enot, zahtevajo odpravo izvorov te nemoči in razsula. Uvesti bi bilo treba trdno,

enotno, centralno vodeno državno politiko, ki je, po njihovi presoji, edina lahko zagotovila za premagovanje zlih posledic sredobežnega, po njihovo anarhičnega obnašanja.

Za takšno – enovito, kolikor mogoče centralizirano – državo Jugoslavijo se zlasti bojvito zavzemajo v Srbiji, pač v skladu s svojim položajem in interesi.

Slovinci smo prepričani o nasprotnem. Menimo, da država s svojimi institucijami ni in ne sme biti nekaj, čemur bomo mi kot narod vdano podrejeni, ker takšno podrejanje nikoli ni bilo naš smisel vključitve vanjo. Seveda si želimo trdno in uspešno državo, toda pogoj zanjo so trdne in uspešne federalne enote, katerih vsaka naj, oprta na lastne sile, krepí svojo gospodarsko moč in politično ter socialno stabilnost.

Gre, potemtakem, za dvojje že v temeljih razhajajočih se zasnove. Njuni nosilci so v fazi oblikovanja ustavnih sprememb v odločilnem medsebojnem spopadu, ki ta hip za manj številne in celo dokaj osamljene privrženice decentraliziranih avnojskih načel ni prav nič ugoden. Privrženci centralistično-unitarističnih idej o Jugoslaviji so se namreč povezali v večinskosprego, ki bojvito uveljavlja svoj prav in »separatizmom«, »avtonomašem«, »povzročiteljem blokad« že kar naravnost grozi, češ da rušijo enotnost Jugoslavije.

Da so Jugoslaviji potrebne velike gospodarske sistemske in politične spremembe, ni seveda prav nič vprašljivo.

vo, vprašanje je le, v kakšno smer nas bodo popeljale: nazaj k preizkušeni trdi roki enega centra, katerega volji bomo vsi podrejeni, ali k obzorjem demokratičnega pluralizma samostojnih in avtonomno razvijajočih se narodnih skupnosti.

Slovinci ne pristajamo nad prevlado centraliziranih zakonov, ukrepov, služb (državne varnosti, sodstva, financ in podobnega) in vsega, kar še sodi v to domeno – in v zvezi s temi ustavnimi dopolnili nismo pripravljeni izreči svojega »za«; to pa postopek sprejemanja ustavnih (in s tem reformnih) sprememb ter še posebej odnose med nami in drugimi v državi močno zaostre. Naš predlog, da bi sporna dopolnila, na katera nismo pripravljeni pristati, izpustili iz svežnja celote, je s strani teh drugih zavrnjen, pač pa smo deležni že kar neznosnega pritiska, ki grozi celo z odstranitvijo slovenskega političnega vodstva, češ da je ono povzročitelj »blokad«. Več kot očitno pa je, da ne gre niti za blokade niti za trmasto samovoljo izpostavljenih politikov, temveč za trdno in enotno fronto slovenskega javnega prepričanja, ki zavrača vsakršen preživel unitarizem, saj ga šteje za krnjenje in usodno ogrožanje narodove in razredove prvinske samobitnosti – za potvstran od zgodovinsko zastavljene vizije o narodu – proletarcu, ki si bo sodbo pisal sam.

V naslednjih dneh in tednih nas torej čaka izjemno težak boj – boj z nepredvidljivim izidom.

V. K.

Slovenski gozdar in kmet pred prepadom

Družbeno-gospodarske in politične spremembe, brez katerih ni poti v sodobno, razvito družbo, se bodo gotovo dotaknile tudi gozdarstva, ki, uspavano od zakonske zaščite, deluje vse preveč togo, leno in zbirokratizirano. Skupno gospodarjenje in načrtovanje (zasebni, družbeni gozdovi) so gozdarji vzeli vse preveč zares. Prav je, da gozdarji pomagajo pri gospodarjenju z zasebnimi gozdovi, ne bi pa se smeli do kmetov tako avtoritativno obnašati. Vprašajmo se, zakaj kmetje niso zainteresirani za boljše gospodarjenje s svojimi gozdovi.

Nikakor se ne moremo sprijazniti z mislijo, da postajajo gozdarji vse bolj nepriljubljeni na podeželju. Namesto da bi ljudje v gozdarjih videli svetovalec, katerega glavni cilj je izboljšati kakovost gozda in z njim tudi čim bolj gospodariti, vidijo v njih le »policaja in lovca na kubike«. Zavedati se moramo, da je kmet oblikovalec naše kulturne krajine, na katero smo tako ponosni – ne pa morda gozdna gospodarstva in kmetijske zadruge.

Če se bo s tako nekorektnim odnosom do kmečkih ljudi nadaljevalo, bo opuščanje obdelovalne zemlje še trajalo. Ni dovolj, da samo govorimo, kako je treba slovenskega kmeta zaščititi, treba je tudi kaj storiti. Gozdarji nosijo tu velik del odgovornosti. Če so zainteresirani (in normalno bi bilo, da so), da se bo kakovost kmečkih gozdov povečala, da bo na trgu več raznovrstnih proizvodov, da se bo cena lesa oblikovala po zakonu ponudbe in povpraševanja, omogočimo, da bo zaživel prosti trg, lesna industrija pa bo tudi prisiljena, da se čim prej prilagodi tem razmeram! Vse to bi prihranilo gozdarjem veliko energije, ki bi jo lahko usmerili v gojenje gozdov in reševanje čedalje bolj perečih ekoloških problemov. Da je možno z državnimi in zasebnimi gozdovi gospodariti ločeno, so dokazala že številna zahodnoevropska gospodarstva. Kljub takšnemu, ločenemu gospodarjenju, opravljajo gozdovi v teh deželah prav tako vse splošno koristne funkcije. Lastniki gozdov so zainteresirani, da so njihovi gozdovi naravni, zdravi, stabilni in kvalitetni, ker samo takšni dajejo tudi trajno največje donose. Če želijo tudi gozdarji in kmetje imeti takšne gozdove, bodo morali po tej poti, sicer bo stanje v kmečki gozdovih le še slabše. Še huje pa

bo, če se opredelimo za še ostrejšo politiko – za še večjo prisilo v obliki davkov in podobno.

Govori se o pripravah sprememb zakona o gozdarstvu, o čemer pa javnost ni obveščena. Zato je potrebna zelo velika previdnost vseh lastnikov gozdov, ki so vključeni v razne organe odločanja v gozdarskih organizacijah. Obstaja realna nevarnost, da se bo z ne celovito predstavitvijo teh sprememb skušala ljudi zavesti, da bi pristali nanje, ne da bi vedeli, da te spremembe pravzaprav lahko pomenijo bistveno poslabšanje stanja. Na tak način bomo v prepad pahnili ne le našega kmeta, ampak bodo vanj zgrmeli tudi gozdarji sami.

Kmetom je treba zagotoviti odločujoč vpliv na gospodarjenje v gozdovih kot tudi pri prodaji lesa, gozdarji pa naj se posvetijo strokovnemu delu. Delček tega je »zagotovljeno« že sedaj, če so kmetje organizirani v TOK. Vendar je vse to premalo – zato je nujno, da gozdarji priskočijo na pomoč Slovenski kmečki zvezi in Zvezi slovenske kmečke mladine pri spremembah zakona o gozdovih. Zavedati se moramo, da bodo spremembe prav gotovo prizadele sedanjo organiziranost gozdnih gospodarstev, dolgoročno pa bodo zagotovile racionalnejše gospodarjenje, prilagojeno tržnemu gospodarstvu in resnično približale gozdarja gozdu in naravi, kmetu pa zagotovile pravo ceno lesa.

Za kmeta pa je treba najti novo obliko organiziranja. Verjetno bi bile najugodnejše gozdarske ali kmetijske – gozdarske zadruge, v katerih bi se vse dogajanje podrejalo kmetovim interesom ob popolnem upoštevanju stroke. Jasno je, da brez celovite prenove združništva tudi ideja o uspešnih gozdarskih ali kmetijsko-gozdarskih zdrukah ni uresničljiva.

Obenem opozarjamo na še na to, da je gozd pomemben vir dohodka predvsem hribovskemu kmetu, ki je tudi znotraj kmetijstva v najtežjem položaju. Zato predlagamo, da se razm isli o možnosti, da se hribovskim kmetijam dodeli v gospodarjenje določen kos gozda v družbeni lasti. S tem se jim zagotovi dodaten zaslužek in ohranitev kmetijskih ter s tem tudi slovenskega življa v hribovskih in odročnih območjih.

**Za Slovensko kmečko zvezo
in Zvezo slovenske kmečke mladine:
Emil Kač in Marjan Podobnik**

Izrazi solidarnostni, podpore in zaupanja

Vse bolj zapletene gospodarske in zlasti politične razmere v Jugoslaviji, ki nevarno preraščajo vse normalne okvire mednarodnih odnosov, vzbujajo vse več zaskrbljenosti, posebno še zaradi gromovniških nastopov posameznih vodij in voditeljev na tako imenovanih mitingih solidarnosti, na katerih pozivajo na odstranitev tudi slovenskega političnega in državnega vodstva, so tudi v radovljiški občini naleteli na odpor in zaskrbljenost. O tem so spregovorili na številnih sestankih ZK in drugih družbenopolitičnih organizacij.

Delegati družbenopolitičnega zbora skupščine občine Radovljica pa so na 19. seji, 28. septembra sprejeli izjavo, ki so jo poslali Republiški konferenci SZDL Slovenije. V njej izražajo skrb zavoljo sedanjih razmer v državi, stanja na Kosovu, sodnega procesa v Ljubljani in drugih ekscesov ter pojavov, ki ogrožajo s krvjo priborjeno bratstvo in enotnost in nadaljnji samoupravni socialistični razvoj ter demokratizacijo. Delegati odločno zavračajo sleherne poskuse razvrednotenja naporov zakonitih predstavnikov naše republike – nosilcev vodilnih funkcij in jim zagotavljajo popolno zaupanje. Med drugim so zapisali: »Ne moremo dovoliti, da kdorkoli in kadarkoli zahteva odgovornost ali celo odstop na regularnih volitvah polnopravno izvoljenih funkcionarjev. Samo državljani republike Slovenije, ki so jih izvolili, imajo to pravico! To bodo tudi storili, če bi izgubili zaupanje, ki jim je bilo dano z izvolitvijo.«

In dalje: ... »dajemo jim vso podporo pri nadaljnjem razvoju demokracije v interesu poglobljenega delovanja samoupravnega socialističnega sistema vseh republik in pokrajin v enotni domovini Socialistični federativni republiki Jugoslaviji.«

JR

REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV MAKEDONIJE

V imenu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in v svojem imenu pošiljam borcem in vsem delovnim ljudem in občanom Makedonije iskrene čestitke ob 11. oktobru – Dnevu vstaje v Makedoniji.

Na poti uresničevanja politike reform in krepitve SFRJ kot socialistično samoupravno skupnost enakopravnih narodov in narodnosti, smo prepričani, da bomo tudi borci na temeljih NOB in naše revolucije storili vse, da bo prevladal razum in storili vse, da pridemo iz krize po demokratični poti, s krepitvijo pravne države, krepitvijo bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije in spoštovanjem človekovega dostojanstva.

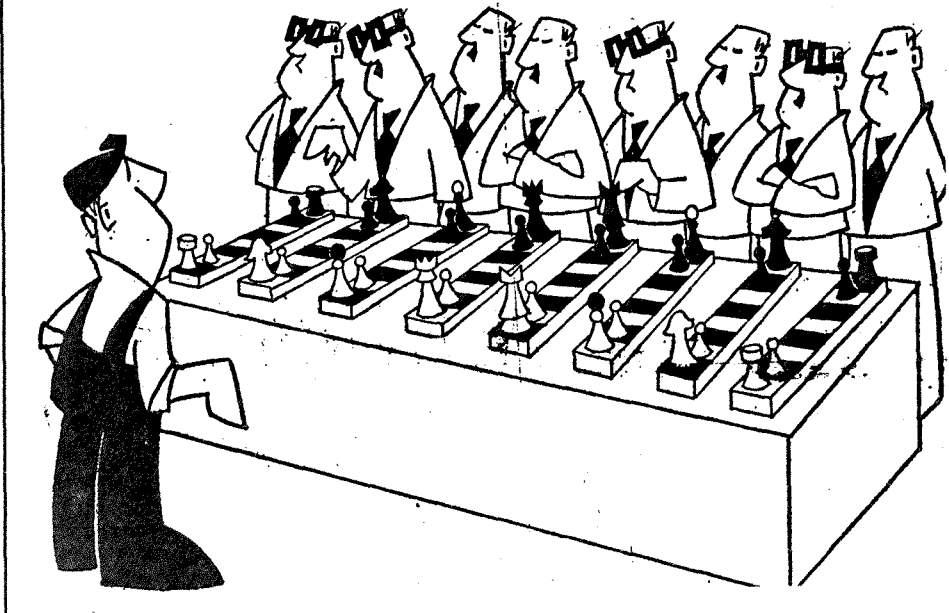
Ob prazniku Dneva vstaje v Makedoniji vam želimo novih uspehov pri razvoju vaše republike.

**Predsednik
Bojan Polak-Stjenka**

Iz albuma lepih dogodkov

Življenje teče svojo pot – po meri ljudi, vsem grožnjam in pritiskom navkljub. V Staršah sta se 17. septembra pobratila KUD Alojz Colnarič iz Starš v občini Maribor-Tezno in KUD Ivan Goran Kovačić iz Lovasa pri Vukovaru. Taki so bili videti člani oba KUD-ov na posnetku Milka Lihca.

M. Peroci



Sen o Jugoslaviji

Točo strelc medsebojnih napadov in obsodb, ki nevarno švigajo sem ter tja med oblastniškimi posadkami, zabarikadiranimi na medsebojno vojskujočih se nacionalističnih utrdbah, le še tu in tam prekinja glas razuma. Bati se je sicer, da nima dovolj moči, da bi razborite strasti spravil k pameti, vseeno pa mu je vredno prisluhniti.

Enega takih klicev je v svojem govoru pred delegati hrvaškega Sabora v teh dneh izpovedal dr. Ivica Maštruko, univerzitetni profesor.

Morda ste v sredstvih javnega obveščanja prebrali, da je bilo ob koncu maja v Berlinu srečanje pisateljv vsega sveta Sanje o Evropi. Sam bi rad našim pisateljem, našim centralnim komitejem, našim lastnikom mikrofonov in lastnikom razglasnih postaj, lastnikom različnih zastav, nosilcem slik in fotografij, vsem tistim, ki vzklikajo gesla, avtorjem in skladateljem na novo komponiranih gesel predlagal, naj proučijo možnosti za organiziranje srečanja Sanje o Jugoslaviji. Sanje niso zgolj domišljija. Človek nosi v sebi nekakšno lepoto in toplino in prav to je po mojem mnenju snov, iz katere so stekane sanje. V sanjah se zrcali upanje, sanje pomenijo, da se nismo pripravljeno sprijazniti s to ne preveč lepo stvarnostjo, v kateri živimo.

Hotel sem priporočiti ljudem, naj prečita jo na novo izdano Voltairevo razpravo o strpnosti. Hotel sem reči, da za to, da bi otrokom zagotovili njihov kosček kruha, ni treba razstreliti celega sveta, če je to mogoče storiti na kakšen drug način. Hotel sem vprašati, ali obstaja kakšna možnost za to olimpijsko geslo, za harmonijo, možnost za strpnost, ali se lahko kljub vsemu dogovorimo o tem, kako bomo brez preglasovanja zgradili zgradbo, v kateri živimo skupaj, in ali je kakšna možnost, da se končno sprijaznimo z našimi spomini, kajti prav vsi smo izpostavljeni tej vrsti spominov na zgodovino – govorim v množini. Hotel sem povedati, da smo usmerjeni zoper vse zaprte, poudarjam, zoper vse zaprte družbene sisteme – tako zaprte družbene sisteme v preteklosti kot tudi zoper tiste, ki nam jih ponujajo za sedanost in prihodnost na različnih mitingih, zborih in sestankih. Zmanj-

šati moramo vpliv različnih nacističnih ideologij, kajti to vsekakor so nacistične ideologije, ki skušajo postati najbistvenejši del ne le družbeno-imaginarnega – za katerega domnevam, da ostaja v vseh družbah – temveč tudi del vsakdanjega družbeno-realnega, ki nas obdaja. Hotel sem reči, da bratstva in enotnosti ni mogoče ukazovati kot v armadi, da bratstva in enotnosti ni mogoče uvesti s pomočjo policije in da je prišlo do dokončne zamenjave ter pri podpihovanju bratstva in enotnosti in negovanju nacionalizma.

Hotel sem povedati, da že od nekdaj vemo, da se lahko središče krize, s katero se zdaj soočamo, torej samo žarišče problemov – življenjske probleme dela, življenjske probleme zaposlovanja, kruha, stanovanja, cen, pomanjkanja in gnilega gospodarjenja – premesti v mitološko področje preteklosti, v mitološko področje svetniške moči, v sabljo; porineš jih v nacionalni mit, v političnoklanovsko kombinatoriko in tako središče problemov premestiš iz teh vsakdanjih življenjskih problemov, tako da preide v nekakšno iracionalno ozračje. Prav to pa se zdaj dogaja pri nas. Glas razuma je takrat suspendiran, pločniki poslušajo marše, kot veste, pa tudi poklicni vojaki maršev ne marajo preveč.

Hotel sem spomniti na strpnost, na potrebo po tem, da se zavedamo, da tuji bogovi nimajo vedno pasje glave, na potrebo po tem, da odstranimo predsodek, češ da se tujih bogov ne sme poškodovati, kajti sprte »menažerije« so očitno razširile različna mnenja. Prevladalo je zlo, ki se kaže v lažni gorečnosti. Po vseh naših vogalih boste našli lažno gorečnost. Prisilni značaj določene

vere, določene ideologije, ki se vam vsiljuje, pa pravzaprav priča o njeni neresnici. Prisilni značaj katerekoli vere in katerekoli ideologije, že s tem, ker je prisilen, priča o neresnici te ideologije.

Pravzaprav sem hotel ta mračna razpoloženja pripeljati na kakšen drugačen medsebojni odnos. Morda skušam tako prebuditi – ne zamerite mi moje regionalne opredelitve – »sredozemski optimizem, pač v prepričanju, da lahko, v prepričanju, da hočemo, da pravzaprav po svoje nobena stvar ni bolj neodvisna kot ideologija, kot ljubezen, da ni nič bolj neodvisnega od lepšega in boljšega. Hotel sem, da sabor s to svojo deklaracijo dokaže, da življenje in to naše sožitje na tem prostoru nista brez cilja in brez jutrišnjega dne – citiram Dučića – da torej na sebi ne nosi nikakršnega znaka usode, pa tudi ne vseh strahot minljivega in bolečino neizprosne. Simbolično izražanje, h kateremu se včasih tudi sam zatekam, kaže, da skuša človek razrešiti, da torej skuša na neki način razumeti usodo, ki se mu izmika. Vendar pa je danes veliko takih, ki simbole zamenjujejo z emblemi, emblemi pa so nekaj povsem drugega. Poglejte samo naš socialistični neokonservativizem ali izvirni socialistični konservativizem! Socialistični nacionalizem, rekel sem socialistični nacionalizem, da ne bi rekel nacionalni socializem, začenja pravzaprav manipulirati s temi emblemi, z vidnimi liki, da bi tako predstavil idejo, da bi predstavil neko fizično ali celo moralno bitje, zastavo, fotografijo, tako kot emblemi, ki se zdaj pojavljajo pri nas, za katerim pa se skriva zamisel nečesa povsem nasprotnega.

Največji manipulatorji z emblemi so hkrati največje konservativne sile v naši družbi, z njimi se pravzaprav skriva neokonservativizem. Posamezni drugi simboli, ki se za zdaj še niso pojavili na javnem prizorišču, oziroma emblemi, ki se še niso povsem uveljavili, pa so pravzaprav prevodniki nekakšne duševne energije, ki je še vedno skrita. Ti prevodniki svetlobo spreminjajo v temo. Vem, da bi bila taka izjava sabora v političnem govoru povsem nečitljiva, federacijsko bi bilo to popolnoma neuporabno, pač v položaju, ko so v Jugosla-

viji razlike med dvema »za«, dvema glasovanjem »za« pogosto večje kot razlike med »za« in »proti« in ko institucionalna skleroza ni pripravljena sprejeti izvirnih, človeških občutkov.

Naj na koncu povem še zgodbo iz Voltaireove razprave o strpnosti.

V času, ko je začelo krščanstvo prodirati na Kitajsko, sta se zaradi tega, ker se nista mogla sporazumeti, stepla jakobinec in jezuit. Mandarin, ki so ga o pretepu nemudoma obvestili, je oba poslal v zapor. Mandarinov namestnik je sodnika, ki bi ju moral obsoditi, vprašal: »Vaša ekselenca, kako dolgo naj ostaneta v zaporu?« »Dokler se ne bosta sporazumela,« je dejal sodnik. »Torej bosta v zaporu vse življenje,« mu je odgovoril mandarinov namestnik. »Dobro. Naj torej ostaneta v zaporu, dokler drug drugemu ne oprostita.« »Nikoli ne bosta oprostila drug drugemu,« je odgovoril mandarinov namestnik. »Dobro, potem naj ostaneta v zaporu tako dolgo, dokler se ne bosta pretvarjala, da sta začela drug drugega mu opraščati,« je dejal sodnik.

Pravzaprav mi je zdaj jasno, kako nerealna je bila moja zahteva po splošni deklarativni sabora do aktualnega družbenega trenutka. Zahteval sem nekaj, kar je na prvi pogled izredno simpatično, politično pa je očitno povsem neproduktivno. Najbrž zaradi tega, ker sem se sam opredelil za razum, za spomin, za ljubezen, za voljo. Danes zjutraj sem dolgo govoril in prosim vas, da oprostite profesorju, ki je v svoji poklicni zmedenosti včasih o aktualno političnem trenutku govoril v znaku strpnosti, da pa pri tem niti enkrat ni omenil besed, kot so Hrvaška, Slovenija, Kosovo, Srbija, Mednarodni denarni sklad, inflacija, predsedstvo itd. Govoril sem o strpnosti, o razumu, o vzklikanju, o emblemi. Kljub temu pa sem omenjene besede oziroma imena vseeno omenil, vi pa jih po svojih občutkih vstavite v ustrezne stavke.

Kot vidite, nič ne predlagam. Ne zahtevam, da se ta moj predlog uvrsti v dnevni red in še sam ne vem, zakaj sem kljub temu vseeno prepričan v smisel vsega tega, kar sem tukaj povedal.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Seul posnemal Zagreb?

Slavosni začetek 24. letnih olimpijskih iger v Seulu je zasenčil vse dosedanje, za slugo zato pa ima – verjeli ali ne – zagrebska Univerziada '87, ki jo je zelo uspešno organiziral Josip Vrhovec, član predsedstva SFRJ.

Posebni dopisnik zagrebskega Vjesnika v Seulu Žarko Susić je v zelo obširnem članku takole opisal ta ceremonial v Seulu (navajam): »Dvoje dejstev, prvo bolj, drugo manj očitno, je pomembnih za zasnovo otvoritve. Prvo je presenetljivo velik vpliv helenskih korenov evropske kulture na Daljnem vzhodu in drugo, spoznavno samo Jugoslovanom, velik vpliv otvoritvene slavnosti Univerziade v Zagrebu na koncept seulske otvoritve. Številna južnokorejska delegacija je skrbno preučila organizacijo in tudi otvoritev Univerziade. Najprej je vsemu neuradnemu delu poskušala dati neke idejne smeri – kot na Univerziadi. Vse je začelo s prastarimi legendami in obredi (kot na Univerziadi), končalo pa v stilu in ritmu današnjega sveta (kakor v Zagrebu).« (konec navedbe)

Ob branju presenetljive ugotovitve zagrebskega novinarja sem prišel do spoznanja, kako siromašna bi bila otvoritev olimpiade v Seulu, če ne bi bilo prej zagrebske Univerziade... Potemtakem pa je režiser zagrebske otvoritve Paolo Magelli le upravičeno dobival 2,5 stare milijarde dinarjev na mesec! Do sedaj sem še namreč dvomil...

Zares škoda, da zagrebski pronicljivi posebni dopisnik ni uspel ugotoviti, ali je Seul posnemal Zagreb tudi pri financiranju te ogromne prireditve...

Po Seulu je zagrebska Univerziada po svojih športnih dosežkih že krepko utonila v pozabo. Vendar pa so ostali številni spomini nanjo na policah naših trgovin.

V blagovnici, kjer redno kupujem, sem našel pločevinke Natural orange juice LAZOS iz Grčije, posebej pripravljene za zagrebsko prireditev (Specially prepared for Univerziada '87 Zagreb – Jugoslavija). Pri tem pa je zanimiva pot grških pločevink do polic trgovin po Jugoslaviji. Uvoznik Voće export-import Zagreb OOUR Vanjska trgovina je navedene pločevinke kupil od mehiškega prodajalca »Ibero« Mexico! Ni mi znano, koliko zelenih dolarjev sta po tej »bližnjici« zaslužila prodajalec in kupec. Pri tem pa ne gre pozabiti, da je Grčija naša sosedica. Današnja cena pločevinke je še kar ugodna, za kar pa ima »zasluge« le naša podivjana inflacija...

Komu verjeti?

3. oktobra je bila v Titogradu seja predsedstva SZDL Črne gore, na kateri so med drugim tudi ugotovili, »da ni več potrebe po protestnih zborovanjih«, ki jih je bilo v Črni gori že pet.

Veliko so razpravljali o geslu »Hočemo Ruse«, ki so ga menda vzklikali v Nikšiću. Še vedno namreč ni jasno,

ali je to res. Predstavniki Nikšića zatrjujejo, da so jim vse skupaj podtaknili, predstavnik titograjske televizije pa je izjavil, da je pripravljen sprejeti stališče CK ZK Črne gore, da tega gesla niso vzklikali, vendar je poudaril, da so o tem poročali še novinarji treh časopisnih hiš (podčrtal Sime).

Prevladalo je mnenje, da bi kazalo vse skupaj še enkrat natančno preučiti in zahtevati morebitno odgovornost. Udeleženci današnje seje so menili, da je vse »po nepotrebnem preveč spolitizirano« in da »v nekaterih okoljih zdaj manipulirajo s tem.«

Veliko bolj odločen pa je bil član predsedstva CK ZKJ

Jugoslavije Marko Orlandić, ki je istega dne (3. oktobra) govoril političnemu aktivu Bijelega polja (Črna gora).

Glede mitingov, je dejal Orlandić, smo priča špekulacijam in podtikanju, kot na primer v zvezi z geslom, ki naj bi ga bilo slišati »Hočemo Ruse«.

Izkazalo se je, da to ne drži, da takega gesla v Nikšiću ni nosil nihče, pa tudi izgovoril ne.

Komu verjeti?

Spoštovani Marko Orlandić pa si je z navedeno izjavo v Bijelem Polju zagotovil, da mu bodo še dolgo vzklikali na raznih zborih solidarnosti. V bratski Črni gori pa so ponovno potrdili, da ne more biti tistega, česar ne sme biti...

Ob tem še drobna zanimivost: na mitingu v Nikšiću so nemudoma aretirali starega možaka, ki je poveljeval kralja Petra. Odsedel je nekaj dni...

Protesti zaradi izjave Nenada Bućina

Klavdij Palčić in Boris Racec sta 29. septembra v imenu Slovenske kulturno-gospodarske zveze obiskala generalnega konzula SFRJ v Trstu Livija Jakomina in mu izrazila zaskrbljenost in protest zaradi neodgovorne in neutemeljene izjave člana predsedstva SZDL Jugoslavije Nenada Bućina, po kateri naj bi po vojni jugoslovanska vlada plačevala vsakega posameznega Slovenca, da ostane v zamejstvu.

Generalni konzul je predstavnikom SKGZ zagotovil, da bo stališče SKGZ posredoval pristojnim organom.

Primorski dnevnik pa je objavil Odprto pismo Nenadu Bućinu, ki ga je napisal Milan Udovič iz Sv. Ivana v Trstu. Udovič je med drugim zapisal:

»Prebivam na ostanku zemlje pri Sv. Ivanu v Trstu, ki jo je moj ded zapustil svojemu sinu. Ob koncu vojne sem imel skoraj štirideset let, torej v najboljših letih za vključitev v tedanje politično dogajanje, posebno v zvezi s teritorialno pripadnostjo. Bil sem torej priča takratnim dogajanjem, zato sem bil upravičeno začuden, da prvič berem trditve, da je bil sleherni Slovenec, torej tudi Svetoivančan plačan zato, da se ne preseli v Jugoslavijo.«

In dalje: »Pripadniki slovenske narodnostne skupnosti so svojo borbenost, aktivnost in vztrajnost črpali iz nujnosti za preživetje, česar se z denarjem ne da poplačati, zato so trditve, da je sleherni Slovenec bil za to plačan, žaljive!»

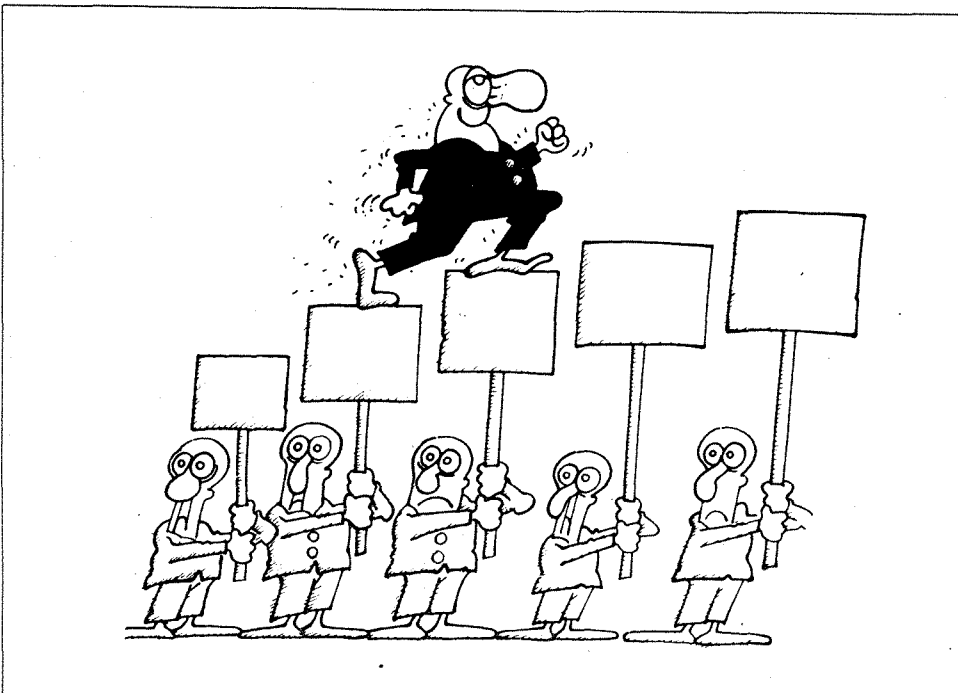
Ali se matična dežela lahko izogne dolžnosti, da pripeva k ponovni oživitvi narodnostnega življenja manjšini, ki jo je fašizem zapisal smrti z razlastitvijo gospodarstva in uničenjem vsega, kar je bilo slovenskega?»

Moj komentar: razmere v Jugoslaviji so se zares močno spremenile. Včasih so za veliko manj škodljive izjave izključevali iz partije, danes jim pa ploskajo na mitingih solidarnosti...

Zato je Nenad Bućin še vedno član predsedstva ZK SZDL Jugoslavije;

Na strani grobo užaljenih Slovencev v zamejstvu je

Vaš Sime



Dvanajsti bienale industrijskega oblikovanja v Ljubljani

Med entuziazmom in nemočjo

Kje je dno, da se bomo tam končno odgnali v lepšo prihodnost, se sprašujemo v dogodkih našega vsakodnevne bivanja. Podobno se lahko sprašujemo v tistem delčku tega bivanja, ki se mu pravi industrijsko oblikovanje in oblikovanje sploh. Kajti od tistih dob, ko je z velikim uspehom (in ponosno) speljal po naših in drugih cestah dobri stari Tamov tovornjak 4500, ko so stare ljubljanske tramvaje zamenjali (takrat) sodobno oblikovani trolejbusi in kasneje mestni avtobusi, od časa, ko so se po naših modnih podijih sprehodile prve manekenke, odeje v mične pletenine Rašice, Almiro in še nekaterih tekstilnih tovarn, se je zgodilo na področju oblikovanja veliko, v industriji pa daleč in odločno premalo.

Letošnji, že dvanajsti, ljubljanski bienale industrijskega oblikovanja nas sprejema po kar trinajstih prireditvah, od osrednjega v Cankarjevem domu pa do razstavišča Riharda Jakopiča, razstavišče Arkade, galerije Feniks, Ekonomskih vrat in Moderne galerije ter do Kulturno informacijskega centra v ljubljanskih Križankah. Nekatero postavitev so postavljene od-do, se pravi od 3. 10. do 24. 10. 1988, nekatere druge, spremljajoče, pa so bile namenjene posameznim temam, s predavanji in okroglimi mizami.

Vsi, ki jim je na Slovenskem (in deloma tudi v Jugoslaviji) oblikovanje kruh, so

kovalci sami in predvsem mednarodna zasedba v bienalski žiriji, naši potenciali zdržijo mednarodno konkurenco v številnih predstavljanih rešitvah, stara pesem pa se v splošnem ponavlja tam, kjer naj bi se videla množična raba dobrega oblikovanja v industrijski proizvodnji.

Osnovno misel, ki so jo te dni ob BIO ponavljali mnogi, bi lahko strnili v ugotovitvi, da mora biti jugoslovanski oblikovalec, ki ne želi, da bi ostale njegove zamisli in delo le v prototipih, poleg svojega osnovnega poklica še poznavalec ekonomije, širših proizvodnih postopkov in nenazadnje tudi psi-

cen, oziroma iztržimo majhne denarje – predvsem na račun »razprodaje« domačih dragocenih surovin, (če pri tem omenimo samo za primer les). Poleg tega je za nemilostno svobodno tržišče

bankrota. (tako kaže), splavala prav z lepo oblikovanim pohištvo.

Že res, da je oblikovanje proces, ki uravnava sklenjen širši proces proizvodnje, katerega cilji se združujejo v dvigovanju kakovosti izdelkov in boljših iztržkih, vendar lahko tak proces pripelje do dejanskih uspehov le, če industriji ne bo težko za končni rezultat opraviti tudi eno ali dve delovni operaciji več, je dejal v našem pogovoru ob bienalu o tem problemu oblikovalec in akademski slikar Tomaž Kržišnik.

Ob dejstvu, da se industrijsko oblikovanje na najrazličnejših področjih vse pogo-



te skrajnosti se je običajno govorilo: »ko nam bo malo bolje šlo, bomo pa poskrbeli tudi za «design»...

Nekdo iz vrst naše inženirske strukture mi je pred nemi razlagal, kako se je v družini vnel prepričanje o zapetosti

smo ga prelili doslej. Drago in za spodobne denarje ter tako, da si ne bomo spodjedli lastne veje (surovine, zdravo okolje...), lahko prodajamo le znanje – in sem sodi tudi oblikovanje.

Švicarji, ki so sprevideli,

Še tisto, kar je prodrlo v proizvodnjo, nam ni v zavesti

Iz pogovora s slovenskim oblikovalcem in slikarjem Tomažem Kržišnikom, predavateljem za industrijsko oblikovanje na ljubljanski ALU

Tomaž Kržišnik, žirovski rojak, slikar, grafik in oblikovalec, avtor znanega Alpininega emblema in številnih drugih oblikovalskih projektov – od zloženke Prešernovih poezij pa do abecednika, od lani pa tudi predavatelj na oblikovalskem oddelku ljubljanske Akademije za likovno umetnost, je komaj urico pred najinim pogovorom pripeljal na BIO svoje študente. Zastavila sem mu nekaj vprašanj.

Kaj menite o letošnjem Biu?

Opazil sem vrsto stvari, ki so mi všeč. Tako tu, v razstavišču Riharda Jakopiča, kot v Cankarjevem domu in v Moderni galeriji. Navdušil me je oblikovalec Radovan Jenko in tudi fotografije Dragana Arriglerja so pustile name močan vtis. Tukaj, kjer predstavljajo grafični del Bia, moram opozoriti na nagrajeno Bučanovo serijo plakatov za zagrebške filharmonike RTZ. Manj posrečena se zdi razstava članov društva oblikovalcev v Kulturno informacijskem centru v Križankah, ker menim, da ni bila postavljena dovolj selektivno. Navdušuje me tudi katalonski projekt grafične podobe za bodoče olimpijske igre.

Kje vidite premike od prejšnjih razstav BIO?

Poleg tega, da je predstavljenih veliko dobro oblikovanih predmetov, je čutili spoznanje, da to početje ni ekskluzivni-

zem posameznikov, ampak ena bistvenih komponent izdelkov in njihova tržna vrednost. Poleg tega pa je to, kakor je dejal že eden izmed govornikov ob otvoritvi, tudi kulturnost obnašanja naroda.

Kaj po vaši presoji izstopa?

Navdušilo me je dejstvo, da lahko več različnih in različno mislečih avtorjev ustvari izjemno kakovosten in enoten oblikovalski projekt, kakršen je projekt za olimpiado. Navdušilo me je tudi, da je dobil nagrado za oblikovanje gramofona Marko Turk, ki je za začetne rezultate na tem področju nekoč že dobil nagrado. Prav obsedlo ga je, da bo izpeljal dobro obliko Iskrinega gramofona... Mislim, da se tako pride do dobrih rezultatov. Tudi to je treba povedati, da še ob nobenem dosedanjem Biu ni bilo toliko spremljajočih razstav in prireditev!

Kaj je pa manj spodbudno?

To, da so številne dobre zamisli še vedno le v prototipih. In tudi to, da nekateri še vedno ne pristajajo na nujno, da bi za dobro oblikovan izdelek dodali delovnim operacijam na primer še eno več.

In kje so v vsem tem perspektive?

Prihodnost je v spoznanju, da je dobro oblikovan predmet najboljša vstopnica za marketing. Ravno za preteklost pa lahko rečemo, da so tudi na številni uradni predstavi, naši ambasadorji v tujini, ki predstavljajo



Tomaž Kržišnik

državo in bi morali poskrbeti tudi za predstavljane stvari, ki so tukaj dobro narejene, pogosto svetu kazali naše naivce, namesto da bi jim pokazali tudi tisto, kar solidnega ponujamo napredaj.

Kaj pa bi rekli o šoli in kadrih s področja oblikovanja?

Naše prve generacije oblikovalcev so se seveda šolale v tujini. Vendar je v številnih podjetjih in tovarnah dobilo delo tudi precej srednješolskega kadra iz šole za oblikovanje. Te so pogosto opozarjali na probleme oblikovanja, slutili izhode, vendar imeli premalo vpliva in moči, da bi kaj premaknili.

Tudi sami imate izkušnje z združenim delom. Kaj bi lahko rekli o njih?

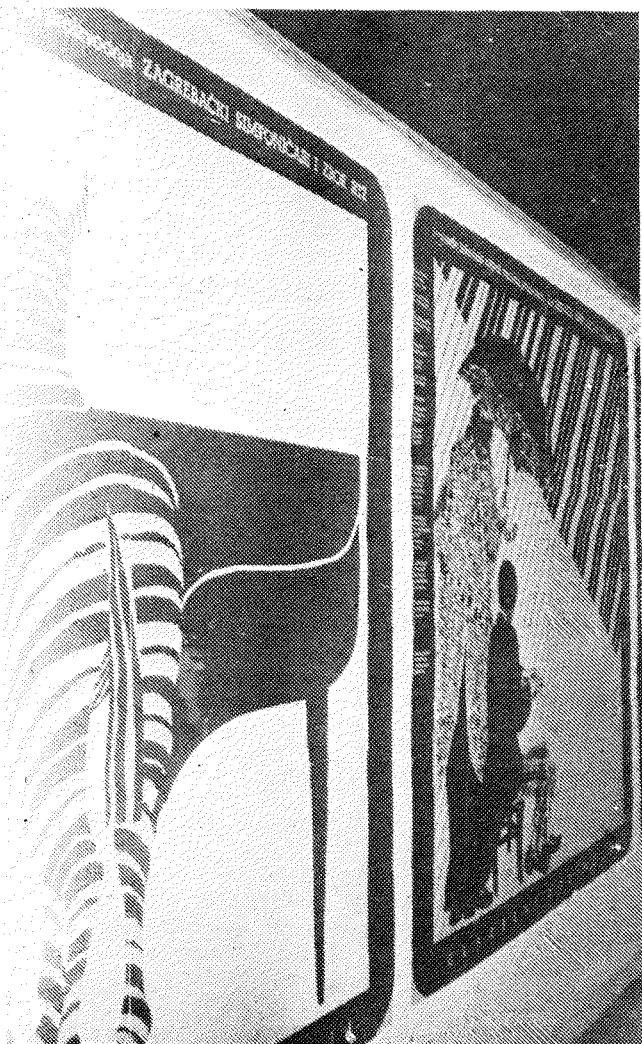
Seveda so bile v preteklosti tudi težave. Pri kakšni stvari sem se sam sebi zdel, kot da koga silim; siten sem moral biti, tudi nadležen. Včasih me sploh niso razumeli in so mislili, da mi gre za kakš-

ne »umetniške muhe«. Danes, ko je minilo, rečimo, že kakšnih deset let, taisti ljudje že drugače mislijo in vedo, kaj sem jaz takrat hotel...

GZS in DOS sta bila tudi pobudnika za stalni razstavi prostor dobro oblikovanih proizvodnih predmetov, ki jih industrija že redno serijsko izdeluje. Je to zdaj res znamenje novega spoznanja?

Upajmo. Navsezadnje moramo imeti kraj in prostor, kjer lahko pokažemo (tudi tujcem), kaj sploh lahko nudimo. Prvi vtis je zares pomemben! To je lahko tudi prva informacija o tem, kaj sploh dežela ima.

Na vprašanje, ali bo že prva in za njo naslednje generacije diplomirancev na ALU (oddelku za industrijsko oblikovanje) dobila svojo izobrazbo ustrezno delu v industriji, nekako nisem dobila odgovora, ker naju je zmotila nova skupina glasnikov obiskovalcev, ki je zvedavo spraševala svojega profesorja o tem in onem... Če bodo novi strokovnjaki za oblikovanje postali del solidnega mehanizma, v katerem bo njihov delež cenjen (in opravljen!) kot visoko strokovno in družbi nujno potrebno delo, potem ni bojazni. Če pa jih bodo »gor jemali« predvsem kot »malce čudne umetnike«, ki motijo miren proces proizvodnje, še dolgo ne bo prostora za to, da bi pod jugoslovanskimi izdelki s ponosom pisalo »Made in Yu«.



Bučan – plakat za zagrebške filharmonike RTZ

se na tak ali drugačen način znašli tu: eni kot razstavljalci svojih oblikovanih predmetov, drugi kot predavatelji in sodelavci prirediteljev. Vprašanje pa je, čeprav bi bilo najbrž zdaj še prezgodaj ugotavljati, koliko je bilo vseh drugih, katerih gospodarski, tržni interes bi moral biti neizpodbitno v tem, da so zraven.

Glede na dejstvo, da so prireditelji (Društvo oblikovalcev Slovenije in Gospodarska zbornica Slovenije) povabili in pripeljali na bienalsko prireditev tudi znane oblikovalce s širnega sveta, je to še ena priložnost več, ob kateri lahko ocenjujemo in merimo, kje v svetu stoji naše domače oblikovanje. Ob takšnem pogledu, tako so ugotavljali poznavalci, obli-

holog. Še vedno mora svoje zamisli in dognanja zagovarjati, ponujati ali celo vsiljevati. Zato pogosto porabi za vse tisto, kar je izven njegove ožje specialnosti, daleč več časa kot za osnovno delo. Mnogi oblikovalci, so ugotavljali na Biu in ob njem, so se pri tem počeli že utrudili. Kajti za dobro oblikovanje industrijskih izdelkov je potrebno tako veliko število dejavnikov, ki so izven njihove moči, da jih lahko zajamemo v pojem strategije našega razvoja.

Zlasti v zadnjih letih, ko nas vse bolj neusmiljeno šiba konkurenca svetovnega trga, gospodarstvo že dobro ve, da brez sodobno oblikovanih izdelkov na svetovnem trgu svojo robo lahko prodajamo le še izpod svetovnih

najpomembnejša postavka prilagodljivost. Nanjo so našo oblikovalci pripravljali, industrija, ki je, kakor vemo, še vse prepogosto okorna, se problema tudi vse bolj temeljito zaveda. Kljub temu pa le počasi izumrla poti do izdelovanja izdelkov, ki ustrezajo vsem temeljnim zahtevam svoje uporabnosti in so k temu še malo drugačni, z dodatkom drobne inovacije in – lepega oblikovanja.

Omenjali so oblikovalske zagate v lesni industriji, ki je v letih produkcije velikih izvoznih serij cenilnih izdelkov odgnala številne dobrotne oblikovalce, zdaj pa jih le težka privablja nazaj. Omenjali so tudi svetle izjeme od Mebla do Stola, pa tudi takšne, kakršna je majhna firma Platana, ki je z roba

steje in intenzivne srečuje s pohodom elektronike (na to so tudi opozorili poznavalci), se ne zdi nepomembno postavljati vprašanja, ali se, v sicer zdravi vnemi za napredkom, naša tehnična inteligenca ne oddaljuje preveč od vsega tistega, kar ni zgolj in samo funkcija.

Ali kriza »kola lomi«?

Gledano in širšega konteksta našega razvoja pa se niti zaganjanje oblikovalcev (ki traja že kar četrto stoletje) niti v zadnjih letih načelno razumevanje industrije ne zdita nenavadna. Kajti vse tisto, čemur pravimo golo preživetje, je industrijo metalo skozi številne gospodarske eksperimente iz ene v drugo skrajnost. Na obeh robovih

urah. Žena je pred časom kupila kar dragoceno uro, ki pa se je pokvarila, ko je nesrečno padla po tleh. Mož se je hudoval, ker je menil, da dragih ur dandanes ne kaže kupovati, ker je ceneje kupiti polno torbo poceni hongkonških uric in jih sproti, (ko se pokvarijo), metati proč.

Gre pač za dva principa: za visoko kakovostne izdelke z ustreznim cenjenim oblikovanjem in cenene izdelave, katerih tržna logika je v velikih količinah in poceni proizvodnji. Kaj bomo delali mi, ki smo sami majhni, ki nimamo najcenejših delovnih sil v svetu, ki nimamo najvišje tehnološko razvitih fabrik in tudi ne neomejenih količin poceni surovin? Odgovor ni preveč zapleten, rešitev pa zahteva veliko več potu, kot

da že ves vesoljni svet zdeluje natančne in zelo poceni ure, so hitro ugotovili, da si morajo kljub svoji slavni tradiciji izmisliti nekaj novega.

Pa so izdelali popolnoma plastično uro (stroji jo izdelajo od A do Ž), ki pa jo je lahko uporabili v neomejenem številu modnih izvedb – kajti tudi dobra moda se (s)plača.

Kar se dobrega kaže na letošnjem biu, je občutek, da vendarle postaja oblikovanje v zavesti gospodarstvenikov tržni element, ki ne bo več odvisen od širine razgledov posameznih direktorjev in vodilnih kadrov v tovarnah, ampak tudi orožje, s katerim bo lahko računal marketing.

Pripravila B. Ž. J.

V Pireju, v Grčiji, so zaprli veliko razstavo orožja in vojaške opreme

Uspešen jugoslovanski nastop

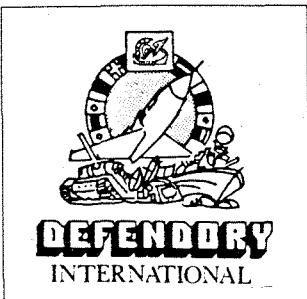
V zgradbi pristaniških oblasti v grškem Pireju je bila prejšnji teden odprta peta mednarodna razstava opreme in oborožitve za vse tri veje oboroženih sil, pod imenom Defendory international. Na letošnji prireditvi so razstavljali proizvajalci iz triindvajsetih držav, prvič pa sta se v Pireju pojavila s svojimi izdelki Jugoslavija in Filipini.

Tako kot vse štiri razstave doslej je tudi letošnja organiziral grški inštitut za industrijske raziskave, seveda ob polni pomoči in podpori njihovega obrambnega ministrstva. Kot vse kaže, želijo naši južni sosedji postati vodilna država na področju trgovanja z orožjem v Sredozemlju. Začeli so namreč graditi tudi že nov razstavni prostor in ogromen paviljon. O njihovih prizadevanjih v tej smeri priča tudi dejstvo, da je grška vlada povabila letos na to razstavo vojaške delegacije iz enainšestdesetih držav iz vsega sveta. Jasno pa je, da so bile te delegacije predvsem iz tako imenovanega tretjega sveta. Tudi letos so imeli vojaški predstavniki plačano pot, bivanje in spremstvo.

Jugoslovanski nastop v Pireju je bil uspešen in lahko rečemo, da je med obiskovalci iz drugih držav vzbudil naš razstavni prostor veliko pozornosti. Sama ureditev razstavnega prostora je bila zelo dobra in je vsakemu obiskovalcu omogočala, da

je videl, kaj ponujamo. Ponujali pa smo veliko. Bilo je opreme in oborožitve za kopensko vojsko, letalstvo ter protiletalsko obrambo in mornarico. Predstavili pa smo tudi bogato paleto streliv za vrsto topov in minometalcev. Manjkali niso niti Tamovi tovarnjaki, pa radijske antene, ki jih izdeluje Gorenje, pa radijske naprave tovarne Rudi Čajevec, polavtomatske in avtomatske puške, mitraljezi in drugo orožje, ki ga izdeluje kragujevska Crvena zastava in drugo. Kljub laskavim ocenam pa se je našim razstavljalcem tudi nekaj zalomilo: niso pričakovali toliko zanimanja in kmalu jim je zmanjkalo reklamnega gradiva o posameznih izdelkih.

Tudi ta razstava je pokazala, da v vojski industriji dosedanje tradicionalne materiale vedno hitreje zamenjujejo novi. Vedno več je plastike in kompozitnih vlaken, vedno manj pa je usnja, lesa in jekla. Posamezni razstavljalci iz posameznih držav so prikazali številne izdelke, ki niso uporabni samo v vojaške namene. Pri tem velja posebej opozoriti na opremo potapljačev za globokovodna potapljanja, kuhinje, šotore, medicinsko opremo in drugo, kar lahko uporabimo ne samo v vojni, ampak tudi v naravnih nesrečah. Precej pozornosti pa so pritegnili tudi posamezni sistemi orožij. Tu je prednjačil ameriški protiletalski sistem Blazer



25, ali kot mu pravijo Piranha. Gre za osemkolesno vozilo, ki je oboroženo s petcevnim protiletalskim topom Geltling kalibra 25 mm, poleg tega pa ima tudi štiri protiletalske izstrelke stinger. Izvozna izpeljanka tega sistema pa ima namesto izstrelkov stinger francoske izstrelke matra mistral.

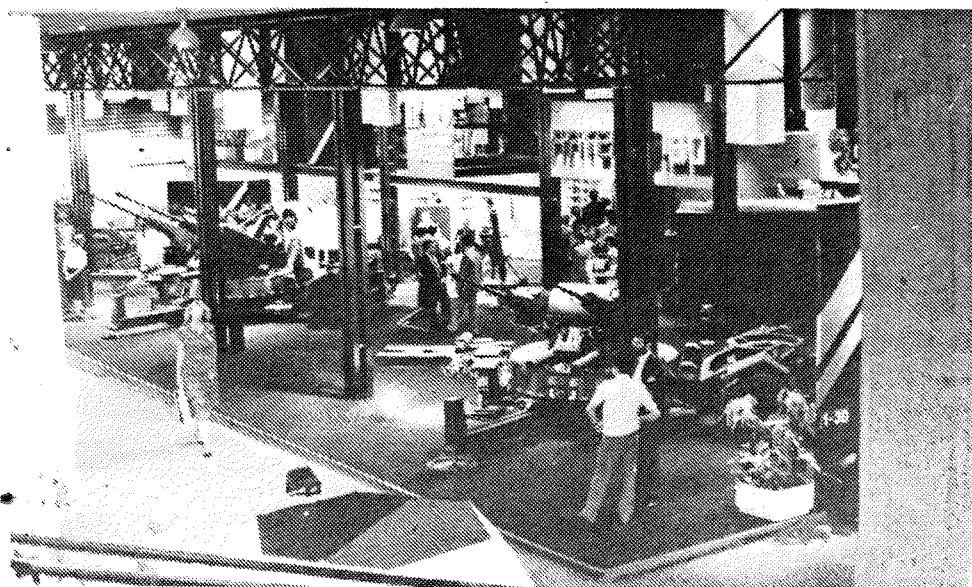
Zaradi svoje ognjene moči je zanimiv tudi avstrijski sturicevni minomet, ki je postavljen na vozilo unimog. Za njegovo delovanje pa skrbi samo tričlanska posadka, ki lahko v treh minutah izstrelji mine in odide na drug ognjen položaj. Na področju letalstva v Pireju ni bilo bistvenih novosti, saj so imeli proizvajalci priložnost za predstavitev svojih novih rešitev na londonskem letalskem salonu, ki je bil odprt dober mesec dni pred razstavo Defendory International.

O tej razstavi in razstavljenih orožjih ter opremi bomo pisali še v prihodnjih številkah našega časopisa.

B. K.



Takšna gneča je bila na našem prostoru vsak dan razstave.



Organizatorji razstave, Grki, so se znova pokazali kot dobri gostitelji. Pokazali pa so tudi, da njihova vojaška industrija izdeluje veliko stvari, ki bi jih lahko kupili kupci iz drugih držav.

40 let Deklaracije o človekovih pravicah

Mučenje, preganjanje in umori

Minilo je 40 let, kar so na zasedanju ZN razglasili Splošno deklaracijo o človekovih pravicah. Ugotoviti moramo, da v mnogih državah še vedno preganjajo ljudi zaradi njihovega političnega ali verskega prepričanja.

Tako pravi letno poročilo mednarodne organizacije za pomoč političnim preganjancem »Amnesty International«, ki so ga v začetku oktobra objavili v Londonu in Frankfurtu. Iz tega poročila izhaja, da v več kot eni tretjini sveta mučijo ljudi, da v 80 državah sedijo ljudje za rešetkami, ker so nenasilno izražali svoje prepričanje, v več kakor 120 državah na svetu pa imajo še vedno smrtno kazen.

Žrtve so zdaj novinarji

Po zaslugi »Amnesty International« so na temelju njene intervencije v raznih državah lani izpustili nekaj tisoč političnih jetnikov. Tako so na primer konec leta 1987 izpustili polovico interniranih, za katere se je zavzela ta organizacija s svojo akcijo »Politični ujetniki tega meseca«. Režimi v državah, kjer še mučijo in preganjajo politične nasprotnike, se vse bolj bojijo mednarodne javnosti in mednarodnega pritiska, pravi poročilo. Zato pa so zdaj pogosto žrtve nasilja novinarji in aktivisti Organizacij za zaščito človekovih pravic. Postanejo tarča najrazličnejših »eskadronov smrti«, vojakov in drugih oboroženih oddelkov posa-

meznih vlad.

V Medellinu v Kolumbiji so ustrelili prejšnjega in tedanjega predsednika organizacije za zaščito človekovih pravic. Ubili so ju, ko sta prišla na pogreb nekega umorjenega sindikalnega aktivista. Nekaj kasneje je pod krogami »eskadrona smrti« padel novi predsednik komiteja za zaščito človekovih pravic. Od tedaj ni mogoče v Medellinu najti nikogar več, ki bi prevzel predsedstvo te organizacije.

V Hondurasu so predsednika organizacije za zaščito človekovih pravic, nekega zdravnika, zasledovali vse do ordinacije in mu grozili z umorom ali vsaj bombnim napadom na njegovo zdravstveno postajo. Na Češkoslovaškem je neki borec za človekove pravice že pet let v zaporu samo zato, ker je avstrijsko veleposlaništvo v Pragi obvestil o razmerah v češkoslovaških zaporih. V Keniji so nekega novinarja, dopisnika tujih agencij, aretirali v sodni dvorani, ker je hotel poročati o procesu zoper opozicijske politike. Celo duhovnike in redovnice, ki se predvsem v Latinski Ameriki zavzemajo za brezpravne male kmete, nenehno preganjajo in zapostavljajo. Na Kubi so zaplenili posamezne izvede Deklaracije o človekovih pravicah, tiste, ki so poskušali letake razširjati, pa so aretirali.

Kaj pa v Jugoslaviji?

Letno poročilo obtožuje v Evropi predvsem tri soci-

alistične države in Turčijo. V DR Nemčiji so lani razglasili amnestijo za politične jetnike, vendar jih je po podatkih Amnesty International še vedno v zaporih najmanj 150. Organizacija pravi, da je število interniranih verjetno še veliko večje. V Jugoslaviji so po podatkih te organizacije samo leta 1987 internirali najmanj dvesto nenasilnih političnih aktivistov. »Amnesty« se sklicuje na jugoslovansko časopisje in piše, da je v Jugoslaviji takšnih jetnikov še precej več, od 500 do 800.

V Romuniji je po teh podatkih pod stražo 35 nenasilnih političnih nasprotnikov, toda po podatkih »Amnesty« je takšnih, ki so v zaporu zaradi javnega izražanja svojega nasprotujočega mnenja, »nekaj tisočev«. V Turčiji je bilo po podatkih iz teh virov leta 1987 v zaporih »več sto ljudi«, obtoženih za politične prekrške. Večina kurdskih aktivistov, za katere ima »Amnesty« zbrane podatke, je prišlo v zapore zaradi »nasilniške dejavnosti«.

Na afriški celini so lani ugotovili številne prekrške na račun človekovih pravic. V Etiopiji je še nadalje ostalo v zaporih »več sto političnih jetnikov, ki so jih zaprli brez sojenja«. V Ugandi so prav tako brez sojenja zaprli več kakor 4000 političnih nasprotnikov vlade. V Nigeriji so leta 1987 izrekli več kakor 100 smrtnih kazni, registriranih pa je tudi 45 javnih usmrtitev. Število nenasilnih političnih jetnikov v Južni Afriki

presega nekaj sto ljudi, med katerimi je tudi nekaj otrok. Na tisoče ljudi so aretirali samo na podlagi zakona o državni varnosti.

Med države, v katerih ljudi zapirajo samo zaradi njihovega nenasilnega izražanja svetovnega nazora, sodijo v skladu s poročilom Amnesty International med drugimi Čad, Etiopija, Južna Afrika, Kenija, Bolivija, Kuba, Nikaragva, Peru, Kitajska, Singapur, Južna Koreja, Tajska, Češkoslovaška, Grčija in Turčija, SZ, Iran, Irak, Izrael in zasedena ozemlja ter Maroko.

O mučenju in zapostavljanju političnih jetnikov poročajo iz Burundija, Kenije, Somalije, Zaira, Brazilije, Čila, Haitija, Hondurasa, Burme, Kitajske, Indije, Sri Lanke, Poljske, Španije, Turčije, Alžirije, Egipta, Libanona in Sirije. Pod nasiljem »eskadronov smrti«, ki najpogosteje delajo skupaj z rednimi vojaškimi enotami, trpijo ljudje v Braziliji, Kolumbiji, Salvadorju, Gvatemali in Čilu.

Sodišča so leta 1987 obsodila na smrt skoraj 1200 ljudi iz 62 držav. Usmrtili so 760 jetnikov v 39 državah, od teh 164 v Južni Afriki, 158 v Iranu in 132 na Kitajskem. V ZDA čaka v celicah smrti na eksekucijo 1982 obsojenec.

Nove aretacije

Amnesty International namerava odločno nadaljevati svojo akcijo za odpravo smrtnih kazni na svetu. Leta 1987 so smrtno kazen odpravili samo v štirih državah: na Haitiju, na Filipinih, v Lichtensteinu in v DR Nemčiji. Na Haitiju in na Filipinih, ta-



Izrael sodi med države, kjer po podatkih »Amnesty International« še grobo kršijo osnovne človekove pravice. Tse ne dogaja le v Izraelu samem, temveč tudi na arabskih in palestinskih ozemljih, ki jih je okupirala njegova vojska.

ko pravi letno poročilo, so zaradi svoje dejavnosti borci za človekove pravice in pripadniki opozicije neprestano tarča morilcev.

Organizacija za pomoč interniranim so pozdravile amnestijo, ki so jo sredi lanskega leta razglasili v DR Nemčiji, saj je prišla na svobodo večina internirancev, za katere so imeli podatke. »Naš optimizem je že kmalu nato splahnel«, je dejal predstavnik organizacije, »ker smo zvedeli za nove aretacije.«

Zdaj se Amnesty International ukvarja s približno 50 jetniki, ki so jih aretirali zaradi poskusa pobega čez mejo oziroma zaradi »ogrožanja oblasti pri njihovem delu«.

Letno poročilo 1987, obsega dozdaj največje število držav, v katerih so registrirali kršitve človekovih pravic. Uredili so seznam 135 držav, ki kaže, kje vse zapirajo ljudi – že zato, ker so si upali javno povedati svoje mnenje.

fi

Ob 45-letnici 9. SNOUB Kočevske

»Narod si bo pisal sodbo sam!«

Ob 45-letnici ustanovitve Devete slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »Kočevske«, katere prvotno jedro so bili borci in borke Zapadnodolenjskega odreda, je bila v soboto, 8. oktobra v Kočevju priložnostna slovesnost s kulturnimi programi, ki so se je poleg bor-

cev te enote udeležili tudi borci drugih enot, zlasti 10. SNOUB Ljubljanske, 18. slovenske udarne divizije, predstavniki slovenske borčevske organizacije, delegacije sosednjih občin in JLA.

Od konca junija 1942 do kapitulacije Italije septembra 1943 je na ozemlju med

okupacijsko razmejitveno črto, kočevsko železniško progo, Rogom in Krko od Novega mesta proti Kostanjevici deloval Zapadnodolenjski odred. Bil je izrazito teritorialno-kadrovska enota narodnoosvobodilne vojske Slovenije in je prejemal navodila glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, kateremu je bil podrejen.

Svojo vojaško dejavnost je dokazal med drugim tudi v 38 pomembnejših akcijah proti sovražniku in 37 napadih na železniške proge, v katerih je poleg devetih iztirjenj vlakov povzročil še 530 ur zastoja v prometu. Uspešno je izpolnjeval politične naloge – delo s civilnim prebivalstvom in pridobivanje številnih novincev, ki so se kasneje vključili v manevrske enote. Samo v dveh odlivih je šlo iz odreda in brigade okrog 415 borcev in bork.

V pričakovanju razpada italijanske vojske je odred prišel v Suho krajino na desni strani Krke, kjer je srdito napadal kočevsko železniško progo. Takrat je imel tri čete, v katerih je bilo skupaj 175 dobro oboroženih partizanov.

Dne 9. septembra je zapadnodolenjski odred prvi vkorakal v Kočevje. Naslednje dni je uspešno razoroževal

diviziji »Isonzo« in »Lambardia«, obenem pa pomagal pri spravilu zaseženega vojaškega materiala; razbijal in razoroževal je skupine belogardistov iz postojank osrednje Dolenjske, mobiliziral in vključeval nove borce v partizanske enote, obenem pa krepil in preurejal svoje čete v bataljone. Borci in borke tega odreda so kasneje postali jedro novoustanovljene brigade »Kočevske«.

Potem ko sta zbranim spregovorila Lojze Eržen, predsednik SO Kočevje in Alojz Bele-Tičko, predsednik skupnosti borcev brigade Kočevske, je delegacija položila venec k spomeniku padlim, borcev brigade so izročili plakete.

Ob koncu slovesnosti so na Predsedstvu SR Slovenije naslovili sporočilo, v katerem je zapisano: »Borci Devete Slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Kočevske, zbrani na letni skupščini v Kočevju, sporočamo naše enotno stališče, da bomo nudili vodstvu Slovenske družbenopolitične skupnosti in političnemu vodstvu vso podporo v vašem prizadevanju, da slovenski narod ohrani vse tiste svoboščine in pridobitve, ki so bile potrjene in sprejete na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, ki je potekel v znamenju pre-roških Cankarjevih besed: NAROD SI BO SODBO PISAL SAM.«

Jože Čurin

čili tudi priznanja zaslužnim vojakom in starešinam. Gostom so vojaki in starešine te enote pokazali tudi spominsko sobo 31. partizanske divizije, v kateri so v besedi in sliki prikazali bojno pot divizije od ustanovitve do konca vojne. Udeležence slavnosti je pozdravil tudi predsednik MK ZKS Maribor Franci Pivec. V domu JLA je bil tudi

pogovor, na katerem je Ivan Franko-Iztok, nekdanji komisar 31. divizije, govoril o sklepnih operacijah 9. korpusa (v okviru katerega je bila tudi 31. divizija leta 1945 v Slovenskem Primorju in Istri). V domu JLA je bilo tudi tovariško srečanje nekdanjih borcev in starešin enote, ki nadaljuje tradicije 31. divizije.

M. K.

Nekdanji borci Šlandrove »doma«, v Moravčah



Osrednja proslava je bila v Moravčah, v nedejo, 18. septembra. Na ta dan je bilo v Moravčah praznično za vse. Pa še vreme je bilo lepo. Med 1.500 udeleženci so bili tudi narodni heroji, borci, delovni ljudje, mladina, upokojenci in pisane narodne noše. V kulturnem programu so sodelovali Moravska in Mengeška godba, mešani pevski zbor »Tine Kos« Moravčev pod vodstvom Mira Capudra, solist Rok Lap, recitatorji iz Moravč, tamburaški orkester KUD Vrhpolje pod vodstvom Stanislava Kokalja, folklorna skupina DKD Svobode Mengeš in mažuretko iz Moravč. Slavnostni govornik je bil Viktor Avbelj, član sveta federacije. Podeljena so bila odlikovanja – borcev Šlandrove brigade, med prejemniki pa je bil tudi naš upokojenec Jože Prelovšek.

V predverju Partizanske-

ga doma je bila na ogled razstava o bojni poti Šlandrove brigade, katero si je ogledala večina udeležencev tega srečanja. Med udeleženci smo videli veliko naših upokojencev, ki so se bojevali v teh krajih, kajti moravska dolina je bila od 1941. do 1945. leta pomembno oporišče narodnoosvobodilnega gibanja.

Tudi naše upokojenke so s svojo prodajo domačih dobrot vzbudile pozornost. Pred domom upokojencev so predstavile domače kruh, potice, krofe, flancate, piškote, kruh z zaseko, medeno žganje, alkoholne in brezalkoholne pijače. Vse to si lahko dobil po zmerni ceni, kajti na prodajnih mizah je bilo vsega dovolj. Izkupiček pa bodo članice DU koristno uporabile za nakup ženskih bluz za domači pevski zbor, saj že ta uspešno nastopa tretje leto.

Tekst in foto Jože Novak

Srečanje borcev v Cerknem

Prvega oktobra 1943 je bila v Cerknem ustanovljena Vojkova brigada. V spomin na ta zgodovinski dan idrijska občina praznuje svoj praznik. Osrednja proslava ob 45-letnici ustanovitve je bila v Cerknem.

V nedejo, 2. oktobra, je bila v osnovni šoli spomenik NOB slavnostna seja občinske skupščine, ki so se je udeležili številni gosti. V slavnostnem govoru je predsednica skupščine občine Idrija Ivica Kavčič orisala gospodarski položaj v idrijski občini. Omenila je cerkljansko ETO, ki je zrasla iz partizanskih delavnic v Cerknem med NOB. Danes je to največja delovna organizacija v idrijski občini, ki prav letos veliko vlaga v investicije, skupaj s svojim partnerjem v Nemčiji. Omenila je še Iskro in Kolektor, ki tudi uspešno poslujeta. V nekaterih delovnih organizacijah pa je bila uvedena prisilna uprava, v nekaterih zelo uspešno.

Veliko je bilo tudi letos strojenega za podeželje. Položili so okrog 20 km asfalta na občinskih cestah, velik uspeh pa je tudi nova cesta v Jagaršče, zadnjo vas v idrijski občini, ki do sedaj ni imela ceste. V to gradnjo so vaščani vložili ogromno dela in sredstev. Več krajev je dobilo telefonsko povezavo.

Na seji so podelili več priznanj in nagrad zaslužnim občanom, krajevnim skupnostim, delovnim in drugim organizacijam.

Po seji so se nekdanji borci Vojkove brigade in 31. divizije zbrali pred hotelom Eta s svojimi nekdanjimi komandanti, krajanji in gosti. Spregovoril je Marko Bulc, predsednik Gospodarske zbornice Slovenije, ki je med drugim omenil tudi današnje gospodarsko in politično stanje.

S kulturnim programom in srečanjem se je slovesnost v Cerknem končala. Številni udeleženci slavja v Cerknem so potem odšli v Log pri Cerknem, kjer so na kraju nekdanje javke za bolnico Franja odkrili spominsko ploščo.

V muzeju NOB v Cerknem pa je bila odprta tudi razstava o Vojkovi brigadi.

Tako je Cerkno zopet pozdravilo nekdanje borce, ki so branili Cerkljansko pred sovražnikom.

Janez Jeram

Prireditve v počastitev 45-letnice ustanovitve Triglavske 31. divizije

V Mariboru so ob 45-letnici ustanovitve 31. Triglavske divizije pripravili vrsto prireditvev, s katerimi so počastili to obletnico pomembne partizanske enote. V domu JLA so pripravili srečanje s tremi zanimivimi Mariborčani: s pisateljem Francetom Filipičem, direktorjem založbe Obzorja magistrom Marjanom Znidaričem in z ravnateljem Muzeja Narodne osvoboditve dr. Milanom Ževartom. Vsi trije so govorili

o zgodovinskem preučevanju NOB, zlasti na Štajerskem, v partizanski spominski literaturi. Na tem pogovoru so govorili tudi o posredovanju zgodovinskih izročil mladi generaciji, ki se zanima za to obdobje naše najnovejše zgodovine.

Skupina borcev 31. divizije je obiskala enoto, ki danes razvija in nadaljuje tradicije te slavne partizanske enote, ki je delovala v Slovenskem Primorju. V tej enoti so izro-

Pri ljubiteljskem zbiralcu starin iz minulih vojn Strasti M'žakovega Srečka

Kdove kolikokrat smo že hodili mimo njihove hiše, pa nas ni nihče opozoril, da živi tam, na ovinku, med začasnimi hišami vasi Kreplje na Krasu Srečko, ki strastno in zavzeto zbira staro orožje, uniforme, čelade in vse drugo, kar je še najti naokoli iz starih časov; nekaj iz prav starih dob, pred prvo svetovno vojno, nekaj pa iz prve in druge svetovne vojne.

Kaj pritegne mladega fanta (štiriindvajset jih ima), da se ta čas, ko se večina njegovih vrstnikov tam naokoli zanima za razne športe in aktivnosti v društvih, loti dokaj redkega zbirateljstva, smo ga povprašali ondan, ko nam je s polno vneto razlagal izvor in najdišča posameznih predmetov iz domače zbirke.

Ze petleten fantič je s sosedovimi otroci na nekem podstrelju našel staro strelivo za mitraljez schwartzlose. Nadaljevanje te zgodbe je nadvse poučno za vse tiste, ki so kdajkoli odložili kakršnokoli orožje na takem kraju, da lahko pride otrokom v roke. Srečko in njegovi prijatelji so tiste prve patrone potegnili (!) iz ognja, kamor jih je nekdo odvrget z ostalo staro

šaro... Še sreča, da niso eksplodirali.

Nevarnost gor ali dol, fant se je bolj in bolj zanimal za ostanke orožja, ki ga je bilo na Krasu najti povsod na bolj odročnih krajih, zlasti pa v kraških vrtačah in jamah. Tam so se znašle tudi številne čelade, pa vojaške torbice z načrti, ostanki uniform, nožev, pušk in drugega strelnega orožja. Pri sedemnajstih mu je miličnik pobral vse dotlej zbrano, ker še ni znal zbirati pravilno in je bil marsikateri naboj v njegovi razstavi kamri poln...

Sicer pa si je Srečko od majhnega želel postati vojak. Kdaj in kako ga je to prišlo, se še sam ne zaveda. Vendar to razlaga s posebnim vese-

ljem do orožja in obvezne natančnosti ter znanja, ki je za upravljanje z njim potrebno. Zato mu je tudi vojaščina ne navadno hitro minila. Bil je tretji v svojem razredu v oficirski šoli in je na to prav ponosen. Sicer, dodaja, bi verjetno lahko bil še boljši, ker pa se tudi na prigovarjanje ni hotel včlaniti v zvezo komunistov, se je to poznalo tudi pri celotni oceni njegove vojaščine... Med pogovorom o vojaščini je Srečko še večkrat omenjal, kako imenitno se je imel v času služnje vojaškega roka, pri tem pa ni pozabil dodati, da so mu ob prihodu v Bilečo med generalije tudi zapisali »polapismen«, ker ni obvladal cirilice...

Šolo je končal z odličnim uspehom in ni imel z učenjem še nikoli nobenih težav. Tako se je po vojaščini (kot podporočnik v rezervi) zaposlil v svojem osnovnem, ključavničarskem poklicu. In zelo hitro ugotovil, da

brez stare ljubezni – zbiranja starinskega orožja in vojaških predmetov ne bo mogel. Toda zdaj je že vedel, kako je to treba pravilno početi, da ne bi bila zbirka nevarna zanj in za druge. In, ko je tako stikal za starinami, ležečimi na skritih krajih, ko je spraševal domačine in znanke za kakšne ostanke na podstrešjih in drugod, je naletel na razne drobce lokalnih zgodovinskih »ocvirkov«, ki si jih je v svojem odličnem spominu ohranil, pa tudi zapisal, da bi jih lahko še kdo drug uporabil.

Srečko, ki se ne izogiba strokovne literature o zbiranju vojaških predmetov in orožja pravi, da obstajajo zgodovinarji teoretični in zgodovinarji praktiki. Med domačo literaturo, pravi, je še vse preveč površnosti in nesistematičnosti, zato se bolj zanese na različne tuje vire. Zlasti pohvali nekatere italijanske zgodovinarje in strokovnjake za to stroko, ki navajajo v svojih knjigah izredno natančne opise – celo partizanskih, starojugoslovanskih in drugih uniform, orožja in opreme, ki so jih vojaki uporabljali na naših tleh.



Srečko ima o vsakem predmetu v svoji zbirki na voljo posebno zgodbo: od kod je predmet, kje ga je dobil, katera vojska ga je uporabljala in tako naprej... in vseh teh predmetov že zdaj ni malo, fant pa pravi, da bo slej ko prej treba prizidati k hiši nov prostor, ker je postala stiska že velika.

Ker je tak, natančen in zvedav, je jasno, da je pobrskal tudi po zgodovini svojih prednikov in si precej natančno zapisal tudi številne podatke o domači vasi Kreplje. M'žakovi (domače hišno ime), pravi Srečko, so se prej imenovali pri Robidniku, ker pa so se življenske usode rodov tako zasukale, da so bili pri hiši naenkrat sami

moški, so jim ljudje začeli praviti pri M'žakovih... In tudi danes je edina ženska pri hiši – mati. Oče in dva sinova pa se dobro razumejo, čeprav včasih vsi skupaj rečejo kakšno pikro na račun Srečkove nenavadne zbirateljske žilice. Odkar pa so začeli k hiši vse bolj pogosto prihajati ljudje in se zanimati za Srečkovo zbirko, se tudi

Zgodnja jesen – čas za izlete in spomine

Vsako leto na Klopni vrh

Prijetno toplo dopoldansko sonce tega dne v septembru je že pozlatilo jase in vrhove smrek našega najvišjega pohorskega vrha, ko so se po njegovih pobočjih že razlegali glasovi vezistov CB kluba „Đuro Đaković“ iz Selnice ob Dravi, ki so letošnji pohod aktivno spremljali.

Ti mogočni pohorski gozdovi so bili v času našega NOB najboljši zavezniki borcev, saj brez njih ne bi imeli zavetja in takšne možnosti za partizansko vojskovanje.

Tu, na vrhu, kjer velika jasa Klopne vrha že prehaja v objem temnih gozdov, so 17. septembra 1941 partizani Pohorske čete prvič izvajali zmagovit boj nad nemškimi zavojevalci. Ta dogodek je obeležila ruška občina za svoj praznik, katerega so sklenili praznovati vsako leto v drugi krajevni skupnosti v občini.

Že tradicionalni pa je vsakoletni pohod na Klopni vrh, v organizaciji OK ZRVS in KK ZRVS v občini, povabijo pa tudi tovrstne organizacije iz drugih mariborskih občin. Kot vsako leto so se tudi letos pohoda udeležili številni člani borčevskih organizacij, planinskega odseka OS iz Ruš in Lovrenca, pripadniki TO, člani DPO občine in številni občani. Udeležencev je bilo preko dvesto, kar dejansko opravičuje sklep organizatorjev, da naj ostaja Klopni vrh rdeča nit občinskega praznika, ne glede na kraj

oziroma krajevno skupnost, kot vsakoletnega prireditelja osrednje slovesnosti ob tem prazniku.

Udeleženci so bili tudi enotnega mnenja, da je treba k množičnejšemu sodelovanju za pohod vzpodbuditi mladino, ki je letos prvič pokazala več interesa za sodelovanje. DPO morajo skupaj z mladinskimi organizacijami poiskati ustrezno motivacijo, ki bi mlade zainteresirala za to vrsto sodelovanja.

Pri spomeniku na Klopni vrhu je zbrane pozdravil predsednik SO Maribor-Ruše, na kar je govoril predsednik OK ZRVS Maribor-Ruše Jože Gašparič. Med drugim je poudaril, da so organizacije ZRVS v ruški občini dejansko že prevzele številne naloge od ZZB NOV, predvsem v ohranjanju in prenašanju tradicij NOB, kot so prevzemanje patronata in varovanjem pomnikov NOB, organiziranje tradicionalnih pohodov k spominskim obeležjem in še nekatere druge naloge.

Tako je na območju te občine danes že uresničen del tistih sprejetih nalog, ki so bile še pred tremi ali štirimi leti le na papirju in v predalih organizacij ZRVS. Dosledno in resno izpolnjevanje sprejetih nalog kjerkoli in na kakršnem koli področju naših DPO danes marsikje ni takšno, kot bi moralo biti.

Ivan Bučak

V kanjone Lima, Tare in Morače



Del udeležencev pred spominskim muzejem na Dedinju

Borci NOV železničarji Gorenjske vsako leto pripravijo dvojne izlete. Spomladi so bili v Topolšici, konec septembra pa so šli na ogled železniške proge Beograd – Bar. Najbolj jih je zanimala vožnja od Titovega Užica do Titograda, kjer se proga vije visoko nad kanjoni Lima, Tare in Morače. Del med Kolašinom in Titogradom šteje med najtežje železniške proge v Evropi. Kar dve tretjini proge sta speljani skozi

predore in čez mostove. Po šest kilometrov dolgem predoru, ki loči Titograjsko kotlino od morja, se proga nad Sutomom približa Baru. Tam so si izletniki ogledali lukko, ki pa je, žal, še premalo izkoriščena ter zanimivosti starega Bara.

Domov grede so se med postankom v Beogradu poklonili spomenu predsednika Tita v Hiši cvetja, si ogledali njegov muzej ter se sprehodili do Kalemegdana. **Branko Blenkus**

En dan po Gorenjski

Združenje borcev NOV in Rdečega križa Piran je v septembru v sodelovanju z Združenjem borcev Škofja Loka in Radovljica organiziralo enodnevni izlet na Gorenjsko, katerega se je udeležilo 47 članov. V Škofji Loki so nas pričakali predstavniki Občinskega in krajevnega združenja in nam ob prijetnem tovariškem pogovoru razkazali znamenitosti Škofje Loke. Nato smo nadaljevali pot v njihovem spremstvu do Dražgoš, kjer nam je udeleženec znane dražgoške bitke Franc Kaučič zelo nazorno prikazal potek te bitke.

To je bil hkrati najzanimivejši del izleta. Mnogi udeleženci so bili ganjeni ob pripovedovanju še živečega borca.

Po ogledu Dražgoš smo se ustavili v Radovljici, kjer se je nam pridružil predsednik Krajevnega združenja Radovljica in nas pospremil po mestu. Še posebno je bil zanimiv ogled čebelarkega muzeja.

Vreme res nam ni bilo naklonjeno, kljub temu pa je bilo razpoloženje udeležencev zelo dobro.

Izrazili so željo, da bi organizirali še podobne izlete.

Emma Perenič

Po poteh spominov

Odbor KO ZZB NOV, KS Jožica Flander v Mariboru je tudi letos organiziral enodnevni izlet za svoje člane in ostale krajeane krajeve skupnosti. Tokrat smo se na srečanje odpeljali 30. septembra 1988, seveda s finančno pomočjo krajeve skupnosti, in slikovito Prekijo.

Med potjo smo si ogledali več krajev Prekije, kot so zasebni lončarski muzej, muzej gostišča Kramberger in gostišča Taverna.

Več časa smo posvetili ogledu muzeja osvoboditve in taborskega gibanja Slovenije v Ljutomeru, kjer nam je tamkajšnji kustos muzeja podal temeljito in strokovno razlago o zgodovinskem razvoju ter osvobodilnem gibanju Prekije.

Obilno in domače kosilo smo imeli v znamenitem gostišču Jeruzalem, od koder je slikovit razgled nad prostiranimi vinogradi. Od tu smo se s prijetnimi občutki vračali domov, čeprav z ugotovitvijo, da je nas vsako leto manj in da bomo v prihodnje podobna srečanja lahko organizirali le v okviru SZDL, kot naslednice za razvijanje in ohranjanje revolucionarnih tradicij narodno osvobodilnega gibanja. **Ivo Stifitar**

Kljub dežju prijetno

Krajevna organizacija ZZB Slavko Šlander v Mariboru je pripravila izlet v Ptuj. Deževni dan je obetal vse kaj drugega kot prijetna doživetja, zato so bili udeleženci izleta ob vsem, kar so dejansko doživeli, prijetno presenečeni. V Ptuj jih je pozdravil predsednik turističnega društva Tone Purg. Najprej smo k spomeniku narodnega heroja Jožeta Lacka položili venec, nakar smo si pod strokovnim vodstvom ogledali znamenitosti Ptuja, tega najstarejšega slovenskega mesta. Sledil je odhod na Lackov dom v Novi vasi, kjer jih je pozdravil

predsednik občinskega odbora ZZB Milan Lacko, sin Jožeta Lacka. Spregovoril jim je o svojem očetu – kmetu, komunistu, revolucionarju in velikem človeku. Jože Lacko je umrl za posledicami strahotnega mučenja v ptujskih sodnih zaporih 18. avgusta 1942.

Posebno doživetje je bil obisk na Ptujem gradu, v njegovih muzejskih zbirkah.

Okoli treh popoldne so se odpravili v gostišče Korenjak v Skorbo, kjer so jih lepo pogostili.

Danica Kovačič

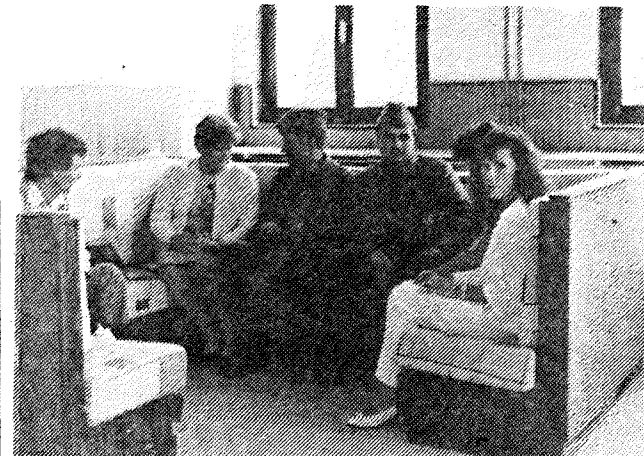
Iz fotografskega aparata Petra Nikolića



Zaobljuba mladih vojakov, ki so pred nedavnim prišli v vojašnico v Ilirsko Bistrico, je bila zelo slovesna. Ta enkratni trenutek so mladi vojaki proslavili v družbi svojih najbližjih, mladine in prebivalcev tega slovenskega mesta. Ob tem dogodku jim je med drugim čestital tudi predsednik skupščine občine Ilirska Bistrica Janez Kirm. Pozdravili pa so jih pionirji iz Osnovne šole Dragotin Kette. Po slovesni zaobljubi pa so v domu JLA pripravili tovariško srečanje za starše, goste in sorodnike mladih vojakov.

Med vojniki v enotah JLA se lahko vedno najde nekdo, ki se s svojim obnašanjem, delom in zavzetostjo razlikuje od drugih. V enoti, ki ji povečuje starešina Nikola Jarič, je to deseter Vladan Vasiljevič iz Svetožareva.

Devetnajstletni Vladan je po poklicu avtoelektrikar in je v armado prišel pred devetimi meseci. Kot mlad vojak se je izkazal na urjenju. Zato je na predlog vojaškega kolektiva odšel na tečaj za deseterja, ki ga je končal z odličnim uspehom.



Vojašnica Proletarskih brigad je že dolgo znana po lepo urejenih prostorih in svojem dvorišču. Pred kratkim pa so dobili tudi lepo opremljeno sobo za obiske, ki so jo uredili vojaki sami. Sobo so lepo opremili in je narejena tako, da se lahko vsako dobro počuti v njej.

domačin že dozdeva, da mora že biti kaj na tem, če tudi druge zanima...

Seveda vsako takšno početje iz prvih okornih korakov kmalu prestopi robove gole zagnanosti in treba je poseči po strokovnih metodah. Tako je začel Srečko soznava seje starin, od Pordenona pa do Münchna, kjer zbiralci ponujajo nekatere predmete naprodaj, druge pa med seboj zamenjujejo. Na to vižo je priromala v Srečkovo zbirko tudi kapa gestapovskega policista z mrtvaškim grbom, pa več zanimivih odlikovanj od tistega, ki ga je Mussolini podeljeval družinam z več kot sedmimi otroci – pa do raznih križcev častne legije in drugih odlikovanj iz prve in druge vojne. Med predmeti najdemo italijansko puščavsko vojaško uniformo, kopico vojaških škornjev, ki so nekoč korakali pod različnimi zastavami strumskih vojska, katerih lastniki pa so danes že zdavnaj prah in pepel. Na policah so tudi nekatere zanimive knjige o orožju in uniformah, na tleh posode za padala, hrano in strelivo, na

stenah pa zbirka nabojev vseh vrst, med njimi celo primerki terorističnega, z nedoločljivim kalibrom...

Za konec tele kratke reportaže iz Srečkove »orožarne« pa povejmo še zgodbi, ki nam jo je pripovedoval: v bližnji vasi Dutovlje je bilo pokopališče padlih iz prve svetovne vojne, ki pa se je počasi s pomočjo podjetnih lastnikov umaknila sodob-

nim časom... Vendar so se kmalu po vojni tam v vasi začeli oglašati neki tuji, menda Avstrijci, ki so vztrajno povpraševali po tistem pokopališču. Domačinom je bilo to nenavadno, saj je bila prva vojna že daleč in le zakaj bi kdo iskal grob padlega deda ali celo pradedka... Toda vrli domačini so kaj hitro posumili, da mora biti še kakšen bolj tehten in opri-

jemljiv razlog za vneto iskanje. In na koncu se je izkazalo, da so imeli prav. Kajti, naključje z malo sreče je botrovalo dogodku, ki je sledil. Nekoga izmed domačinov (ki je poznal zgodbo), je na hitro »prijelo,« da je moral stopiti v goščo. Spravil se je h kamnitemu zidcu, kakršnih je na Krasu ob vsaki nji-vi... tam med kamenjem pa je zagledal zvit listič papirja

in na njem nek načrt. Potem ni trajalo dolgo, da so povezali niti dogajanj s čudnim načrtom in so se na določnem mestu lotili kopanja... ter našli na skrivnjem zlatom.

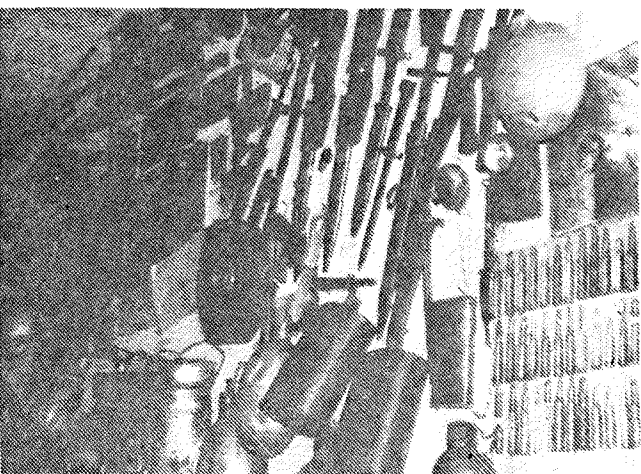
Seveda pa v tistih krajih zgodb o domnevnih najdiščih zakladov ne manjka, saj se prenašajo iz roda v rod in preneka omenja skriv-

nostne kraje v najrazličnejših vrtačah, kjer da je zakopano celo Atilovo zlato... Seveda se Srečko temu nasmiha, njegov oče pa zmiguje z rameni češ, kjer je dim, je tudi ogenj; gotovo bodo nekoč spet kaj odkrili.

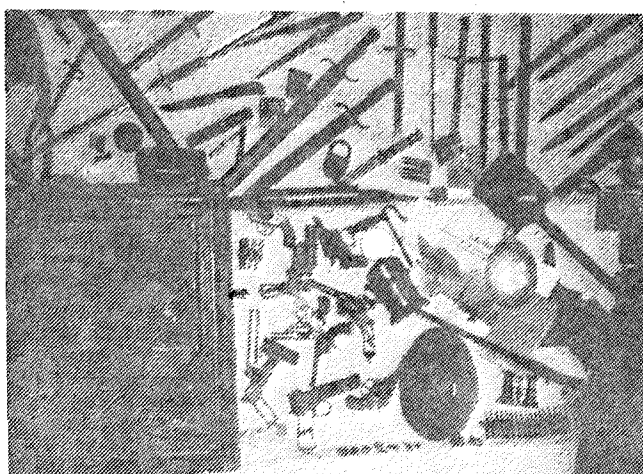
Zaenkrat pa so najpogostejše najdbe, o katerih obveščajo Srečka predvsem sezanski jamarji, v kraških jamah in breznih, kjer se danes ležijo neeksplozirane paradajzarice in druge bombe, orožje vseh vrst, pa tudi čelade in drugo, tudi okostja davnih vojščakov.

Kogar torej zanimajo takšni predmeti preteklosti, bo na svojem potepu po Krasu najbrž rad zavil v vas Kreplje, kjer bo Srečko Rože rad razložil, od kod je kaj in kjer si bo celo natančneje poznavalec snovi z zavistjo ogledoval dragocen zavezniški letalski posnetek bombardiranja solkanskega mostu ali pa starinski nožič, za katerega pravi Srečko, da sega v antiko, ki ima v ročaju vdolano prstno koščico...

B. Ž. J.



Marsikaj na teh stenah je »prišlo« s Soške fronte, številni eksponati pa tudi iz druge svetovne vojne, med njimi tudi znana brzostrelka »šarec«.



Ni dolgo tega, ko so Srečka obiskali tudi šolarji, člani obrambnega krožka s sezanske osnovne šole Srečka Kosovela in ni dvoma, da je bilo to zanje pravo doživetje. Foto: Ludvik Huru

Prijateljske vezi med pionirji Jugoslavije

Zveza prijateljev mladine je letos izbrala občino Sežano, da je z delegacijo pionirjev zastopala republiko Slovenijo na taboru Sutjeska '88 na Tjentištu. Pogovarjal sem se z Lucijo Valentincič, pionirko naše šole, ki se je udeležila tabora.

Tjentište je kraj v BiH; je potovanje do tabora bilo zelo naporno?

Iz Ljubljane smo se s spalnikom pripeljali do Sarajeva, od tam pa z avtobusom do Tjentišta. Našo delegacijo je sestavljalo deset pionirjev: Barbara Mahnič in Andreja Vatovec iz OŠ Hrpelje, Evelina Fabjan in Andreja Lisjak iz OŠ Sežana, Mia Righetti in Jana Grmek iz OŠ Dutovlje, Igor Živec in Uroš Lozej iz OŠ Komen ter Lucija Valentincič in Aljoša Dujmič iz OŠ Divača. Spremljali sta nas tovarišica Marjetka Gombač in tovarišica Jadranka Mihelič.

Kako so vas sprejeli na Tjentištu in kakšni so bili tvoji prvi vtisi?

Sprejeli so nas lepo. Naše, slovenske pionirje, so še posebej cenili. Pionirji iz dru-

gih republik so bili navdušeni, da je bila slovenska delegacija med njimi. Občutila sem, da me imajo zelo radi.

Kako je potekal prvi dan?

Prvi dan so nas namestili po sobah, kjer smo odložili prtljago. V sobi sem bila skupaj z Marino iz BiH, Gorano iz Hrvatske, Halimo iz BiH, Tijano iz Srbije, Ireno in Violeto iz BiH, pa Suzano iz Srbije. Pogovarjali smo se o krajih, od koder smo doma. S seboj sem imela prospekte, in ko sem jim pokazala Lipico, Škocjanske jame ter Postojnsko jamo, so se čudile, kako so lepi slovenski kraji. Izrazile so željo, da bi obiskale Slovenijo.

V katerem jeziku ste se sporazumevale?

Znam srbohrvaško, zato sem se sporazumevala v tem jeziku. Malo težje je šlo s pi-

onirji iz Makedonije in Albanije. Pionirke pa so bile navdušene nad slovenščino in bi se rade naučile naše govornice.

Obiskali so vas tudi zdomeci iz Kanade in Avstralije.

Pripravili so nam bogat kulturni program. Toda, premalo časa je bilo, da bi se s temi otroki globlje spoznali.

Koliko pionirjev je bilo in kako so vas razvrstili?

Vseh skupaj nas je bilo 107 pionirjev. Razporedili so nas v osem čet. Jaz sem bila v šesti, »vzhodno-bosanski brigadi«. Za predsednico pionirskega odreda »Bratstvo i jedinstvo« je bila izbrana pionirka iz Slovenije – Barbara Mahnič.

Še posebej vesele so bile večerne ure...

Za en večer smo slovenski pionirji organizirali kulturni program. Ob spremljavi harmonike smo zapeli in našemu petju so se nepričakova-

no pridružili pionirji iz drugih republik. Zaplesali smo polko. Z Andrejo sva recitali Gregorčičevo pesem Soči. Bila jim je silno všeč in ploskanja kar ni in ni hotelo biti konec. Pozneje so me pionirji iz drugih republik prosili, naj jim pokažem besedilo te pesmi.

Verjetno ste veliko potovali. Na katerih izletnih točkah ste bili?

Bili smo na Borovnu, obiskali smo kraj, kjer je bil ranjen tovariš Tito, obiskali smo grob Save Kovačevića, Bor...

Katerih interesnih dejavnosti si se udeleževala?

Odločila sem se za računalništvo, raketarstvo in zgodovinarstvo.

Kakšno je bilo slovo?
Vsi smo jokali. Solz ni mogel nihče zadržati...

Lucija je o svojem štirnajstrednjem bivanju med pionirji iz vseh krajev Jugoslavije pripovedovala navdušeno, z velikim notranjim žarom. Ta plemenita čustva bratstva in enotnosti med pionirji različnih republik, ki so bili na srečanju, je Lucija s svojim pripovedovanjem prenesla name in na učence naše šole.

IVAN RODAN, 8. a
OŠ dr. Bogomir Magajna
Divača

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Srednješolci, naj bo naša mladinska stran tudi vaš glas!

Najprej moram hitro odgovoriti Lidiji Reček iz Pernice pri Mariboru; hitro zato, da se ne bi premislila in odložila peresa, ki bi, kakor doslej, še naprej pisalo za nas. Naj povem, da je bila Lidija, dokler je hodila v osnovno šolo Kerenčičevih Pesnica, naša redna dopisovalka in kot zelo pridno smo jo povabili tudi na eno naših jesenskih srečanj pionirjev-dopisnikov v naše uredništvo. Sedaj pa Lidija ni nič več osnovnošolka, temveč hodi v srednjo tekstilno šolo v Mariboru. Kljub temu, da nima za seboj krožka in mentorice, nam želi še naprej pošiljati svoje sestavke (največ je pesmi; in to dobrih pesmi!)

Lidija, dobro si si zapomnila, kar smo rekli na srečanju mladih novinarjev v Ljubljani, da namreč želimo imeti v naši pisani družini tudi srednješolce. Zato, prisrčno pozdravljena še naprej med nami! Želimo pa, da ne bi ostala osamljen primer. Prepričani smo, da ima vsak srednješolec kaj povedati in zakaj ne bi tega, kar mu teži dušo, povedal v našem, mladinskem koticu? Saj je vendar zato tu, da je slišati vaš glas, vaše želje, mnenje, predloge, da je čutiti vaše življenje.

Pa še majčkeno opozorilo: Bliža se 1. november. Saj veste, dragi mladi dopisniki, kaj pričakujem od vas: da nam ne bi prepozno poslali tistega, kar hočete zapisati v spomin na vaše najdražje pokojne, na znance, na velike moze, ki so zapustili za seboj svoje neumrljivo delo, na borce, ki so dali svoja življenja za svobodo... Pišite! In lep pozdrav!

Živa

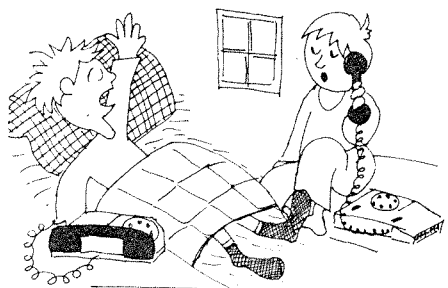
KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Smeh je najboljšo razkužilo za žolč

Danijela Kordež nam je poslala, kar je zbrala

Dragi mladi prijatelji, jaz sem se že nasmejala, sedaj se pa še vi. Cele tri strani velikega formata, popisanega s »smehom« ali bolje rečeno – tistim, kar izvablja smeh, nam je poslala osmošolka Danijela Kordež. Da ne bo kdo kdaj rekel, da smo vedno tako smrtno resni in da se sploh ne znano nasmejati! O, pa še kako se znamo! Ampak, da se ne bomo smejali samo danes, bomo nekaj Danijelinih »ta sočnih« pustili še za naslednje številke TV-15. Vi, dragi naši mladi dopisniki, pa skrbite, da bo smeh vedno na zalogi in nam pošljite še kaj izvirnih. Naj ne bodo že večkrat prežvečene. Saj veste, nasmeh k starim vicem je nakako prisiljen.

Živa



OPROSTITUTE

V bolnišnici za umsko prizadete se dva pacienta igrata telefon.

»Halo, ali je tam številka ena-ena-ena-ena-ena-ena?«

»Ne, tu je številka stoena-ena-ena-ena-ena-ena.«

»Oprostita, potem je bila pomota!«

»Nič hudega, saj je tako ali tako zvonilo.«

SAJ ZATO!

Sredi noči pozvoni nekdo pri vratih no-rišnice.

»Kaj pa vam je?« se jezi vratar, »ali ste neumni?«

»Seveda, saj zato prihajam.«



BIL JE BOLJŠI

Na zborovanju govori nek politik. Nekdo od poslušalcev zašepeta svojemu sosedu: »Včeraj je bil boljši.«

»Saj včeraj sploh ni govoril.«

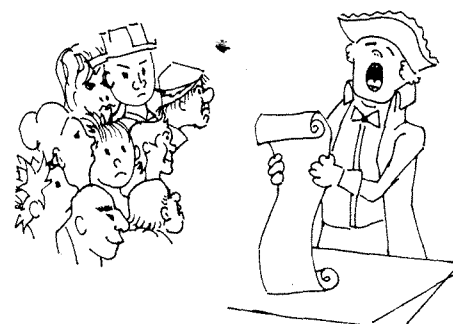
»Prav zato!«



KDO JE TO?

Učiteljica: »Našteli ste že vrsto živali. Ali vam pa ne pride na misel nekdo, ki se rad valja po umazaniji, je požrešen in se klati po sosedovem vrtu? No, Mihec?«

»To sem jaz,« odločno odgovori Mihec.



Če imaš sončno otroštvo, si ne želiš odrasti

»Mama, dovolj mi je temne zibelke tvoje tople maternice. Želim ven. Želim te pogledati v oči in se stisniti k tebi. Želim se napiti tvojega mleka ob tvojih prsih. Nikar naprej! Zavij proti Postojni. Pohiti, jaz prihajam...«

Ker je mama takoj prisluhnila mojemu klicu, sem se rodila v porodnišnici v Postojni, namesto na cesti proti Kopru ali v rebrniških serpentinah, če bi me hotela mama roditi v Šempetru. Tako sem ji prekrizala načrte, ko se je odpravljala na obisk v Koper. Bilo je vročega julijskega dne, ko sem s svojim 2 kg in pol in močnim jokom razveselila moja starša, ki sta se jokala in smejala od sreče. Če takole mislim nazaj ali se pogovarjam z mamo

o mojem zgodnjem otroštvu, se mi zdijo vsa leta eno samo toplo sonce. Mamo sem spremljala vedno in povsod. Rasla sem kar v avtu, saj me je do dveh let vozila s seboj na delo. V salonu mi ni bilo nikoli dolgčas. Spremljala sem jo tudi v porodnišnico v Postojno, ko jo je tja »prignala« moja prihajajoča sestra Leonida. Privečala je na svet tri dni pred mojim prvim rojstnim dnevom. Tako za darilo nisem dobila samo velike torte s prvo svečko, ampak tudi sestro. Zanimivo je, da nanjo nisem bila nikoli ljubosumna. Zdelo se mi je, da jo moram kot starejša varovati in ščititi in še danes imam tak občutek.

Ko mi je bilo nekaj več kot dve leti, sem ji rešila življenje. Vsaj tako so govorili. Moji sestrični je padla iz rok in to naravnost na železno ogrodje radiatorja. Močno si je presekala čelo. Tiščala sem ji skupaj rano, dokler nisem s strašnim krikom priklivala očka, ki jo je hitro peljal v ambulantno in potem v bolnico.

Nerada se spominjam dveh let v vrtcu, saj sem se tam izjokala za vse življenje. V mali šoli je bilo že nekoliko bolj zanimivo. Kar hitro je prišel dan, ko je bilo treba iti v šolo. Zdelo se mi je nadvse imenitno, da imam novo torbico, nove zvezke – vse je bilo lepo in novo. Zelo rada sem risala, in ker v prvem razredu veliko rišeš, sva bili s šolo kmalu prijateljici. Tudi doma so mi dnevi in leta minevali v čudovitem počutju. Srečo imam, da imam starše, ki imajo radi smučanje, plavanje in potovanja.

Veliko delajo, zdi se mi, da se med letom skoraj bojijo oddahniti, vendar so zimske in poletne počitnice naše. Pozimi gremo na smučanje, poleti na morje. V Mančah nam počasi, z lastnim delom, raste hišica in okoli nje sadovnjak in tja nas velikokrat vodi pot ob koncu tedna.

Do sedaj nisem doživela še nobenih posebnih stresov. Ko berem, slišim ali vidim po televiziji, koliko je na svetu nesrečnih in celo lačnih otrok, si mislim, da morda pravega življenja še niti ne poznam. Ob takih mislih me je včasih prav strah in najraje bi se skрила nazaj v toplo materino naročje.

KORINA HROVATIN
OŠ B. Kidrič
Ajdovščina



Ilustrirala Živa Drole

O Titovi sliki, o funkcionarjevem sinu in ostalem

– Otroci, jutri bomo začeli z zbiranjem starega papirja, pove tovarišica Breda. Saj nimamo zabojnika! so brundali učenci petega a razreda.

– In še:
– Tovarišica, bo samo naš razred zbiral?

– Da, tokrat samo naš razred. Zbirali bomo vsak mesec in do konca šolskega leta pridejo na vrsto vsi, vključno dveh osmih razredov.

– Mi bodimo prvi! so kriknili »petaki«, tovarišica pa je še rekla:

– Drugič boste zbirali steklo in tretjič staro železo. Denar bomo dali na hranilno knjižico, porabili pa ga bomo na končnem izletu...

– Do takrat dinar ne bo imel nobene veljave!

– Tovarišica, devalvacija skokovito raste!...

Da tudi mladi razmišljajo...

★ ★ ★

Zabojnik je bil nared in zbiranje je potekalo kot po maslu. Sestavili so skupine – enake po številu – in napovedali tekmovalje. V treh dneh je bil zabojnik zvrhano poln.

Z izkušnjo, da je med množico najrazličnejšega papirja

tudi precej »golote«, se je skupina fantov iz bližnjih stanovanjskih blokov, ki še ni prišla na vrsto za zbiranje, odločila, da vsebino kar se da podrobno preišče.

Brskajo, iščejo, razmetavajo, papir frči na vse strani. Hišnik, ves nasršen kot kuhar, ki je ravhokar strgal hren, kriči na dvorišče.

– Smrkavci, da mi vsak košček pobere!

– Bomo, bomo, saj smo papir vendar mi zbrali, so se zlagali.

Radovedni iskalci »zlata« so bili otroci staršev različnih poklicev in ugleda, v glavnem fantiči.

Visok poba zakliče:

– Glejte, Titova slika! Skoči z zabojnika in dirja s sliko po dvorišču, kot nor kriči: Tito, naš mrtev Tito!

– Butelj, si znorel! zasika skozi stisnjene zobe najmočnejši v skupini in se s pestmi pože ne v pobiča s Titovo sliko.

Udarci so padli, nato pa mu sliko vzamejo.

– Ali sploh veš, kdo in kaj je bil tovariš Tito! Komandant partizanov, predsednik Jugoslavije, je zaklical eden izmed njih.

– Da boš vedel, ta slika je naša! Stanovanje smo belili,

oče jo je iztrgal iz okvirja in jo vrgel med star papir.

– Povej očetu, da je en velik osel!

– Ni osel! Na občini je v službi. Že dvajset let...

– Dvajset let sedi v fotelju pod Titovo sliko! Jo je tudi na občini strgal in vrgel med papir, ha? Ne upa, ha? Bil bi ob lepo službico. Tvoj foter za svoje čevkanje zasluži dvesto milijonov, moj pa za prenašanje cementa in malte dobrih petdeset. Še tvojega fotra bi bilo treba prebutati!

– Boš že videl, ko pride moj oče k tvojemu očetu...

– Kaj si rekel? Na! In drži gobec. Tvoj foter pa naj kar pride. Najbrž je med tistimi, ki mislijo, da nas bo že jutri hudič vzel. In zdaj poberi vsak košček in zmeči v zabojnik. Če ne... je hotel še enkrat zamahniti, pa so ga drugi zaustavili: Pusti ga, saj vidiš, da pobira.

Hišnik pa s šolskega praga:

– Barabe, zdaj pa marš domov, sicer vas s tole metlo!

★ ★ ★

Kako je reagiral občinski funkcionar? Očeta od fanta, ki je prebutal njegovega sina, ni obiskal, pač pa »skri-

vaj« tovarišico Bredo. Prosil jo je, naj vso zadevo nekako »zgladi«. Tako se je tudi zgodilo. Oče napadalca pa je ugotovil, da slika ni navadna slika, marveč je slikarsko, umetniško delo. To je potrdilo, da je občinski funkcionar navkljub »hitrim« šolam čisto navaden butelj.

Ne spominjam se, kdaj smo prenehali na take in drugačne dokumente pisati: Smrt fašizmu-svoboda narodu! Res pa je, da vse pogosteje v različnih časopisih zasledim stavke, ki sramotijo veličino in legendarnost pokojnega Tita.

Ali je fant kriv, da je brez čuta za odgovornost dirjal s Titovo sliko po igrišču? Ne! Nemara bi še kaj drugega napravil. Krivi so starši!

Odrasli živimo v nenehnem strahu, kako se bo končala kriza naših narodov in narodnosti. Sestanki, zborovanja, kongresi teh grozečih nasprotij ne bodo odpravili. Smo se kdaj vprašali, kako je učiteljem, predvsem zgodovinarjem, ki bi radi vsaj delno omilili trenutno stanje, pri tem pa učenci berejo v časopisih, poslušajo na radiu in televiziji povsem o nasprotujočih si dogodkih?

Drago Kumer

Mrtvi se ne morejo braniti

Pred časom sem v TV-15 prebral članek Janeza Kramariča z naslovom »Rdeča Bela krajina«. Vesel sem bil podatkov o prvih Belokranjcih, ki so vstopili v partizane pomladi 1942, še posebej podatke o Ivanu Pezdircu-Slavotu, komandirju Belokranjske čete na Kleču. Bil je vzor poštenega, zavednega in sposobnega komandirja. Ko sem bil že v italijanskih zaporih in pozneje v internaciji, sem pogosto mislil nanj in bil trdno prepričan, da ga bom, ko pridem domov, našel v generalski uniformi. Žal ni bilo tako. Nekomu pač ni bil pri srcu! Ne pristajam pa v Kramaričevem zapisu na omembe profesorja Tonea Ovna kot »organizatorja bele garde«. Ta vzdevek organizator se mi zdi preveč pavšalen in boleč tako za svojce kot za vse tiste, ki so poznali pokojnega profesor-

ja Ovna, ki je bil kmalu po aretaciji likvidiran nekje pri Dragomlji vasi.

Kot domačinu mi je znano, da je bil Tone Oven kmečki otrok, zelo nadarjen, zato so ga dali domači v šole. Slavistijo je doštudiral leta 1931 na Češkem in se kmalu po končanem študiju zaposlil na mariborski gimnaziji. Iz Maribora so ga premestili v Ljubljano, iz Ljubljane pa je Banska uprava kazensko kot komunista poslala na gimnazijo v Ptuj. Bil je zaveden Slovenec, zato je postal trn v peti tamkajšnjim nemčurjem. Ko so Nemci zasledili Jugoslavijo, se je skril in živel nekaj dni v ilegali. Nemci so nanj razpisali nagrado v višini 10.000 DM ter obešali plakat z njegovo sliko po mestu. Preoblečen v kmeta je s kolesom pribeljal iz Ptuja v Belo krajino

oziroma na svoj dom v Stranski vasi. Domov je prišel dober mesec po razpadu Jugoslavije. Takoj je začel iskati sodelavce za boj proti okupatorju in bil med ustanovnimi člani odbora OF na Semiču. Sodeloval je z dr. Lojzom Mihelčičem, zdravnikom, glavnim organizatorjem ilegalnega dela v Beli krajini. Jože Mihelčič njegov brat, v decembru 1941. obsojen na smrt, ustrelen in proglašen za heroja, mi je zaupal, da imamo v Stranski vasi dobrega aktivista – profesorja Toneta Ovna.

Zakaj in s kom se je Oven kasneje sprl, mi ni znano, obstaja pa o tem več govoric. Baje je bil glavni vzrok spora taktika boja z okupatorjem. Vendar pa je neodgovorno trditi, češ da je profesor Oven »organiziral« belo gar-

do. Dejstvo je, da ga je par-

tizanska patrolja odpeljala 14. maja 1942 in ga domači niso več videli.

Profesor Oven je bil prešernoslovec, izdal je tudi precej knjig, zato zasluži, da ga z zlatimi črkami zapišemo v naše leksikone, ne pa, da ga blatimo kot izdajalca.

Kaže, da imamo že vsi zlomljene hrbtenice, zato se ne izogibajmo tabu tem in si raje nalijmo čistega vina.

Naj pripomnim še, da je bil v sosednji vasi, na Krupi, rojen tudi profesor Janko Lavrin, ki je živel in delal v Londonu. Kdove kakšno usodo bi bil doživel, ko bi bil med vojno prebival v Beli krajini. Izobraženci in kulaki so bili namreč za marsikate-rega našega stalinista največji sovražniki. Več podatkov o profesorju Ovnu hrani jo bržkone v Ptujskem muzeju!

Franjo Derganc

Že, že, toda...

Že dalj časa »prisostvujem« političnim uram »našega« Simeta. Pričarati poskušam, se zdi, v teh »urah«, nekaj tistega davnega vzdusja iz vojnih let, ko se je šlo hudo zares, pa so bile tudi besede – ne le dejanja – bolj bridke kot obetavne. Posebno, če je po »polit-pridigi« prišlo še do pogovora, ki je posamično snov šele dodobra razjasnil in jo postavil na trda tla

težav in nadlog, s katerimi smo se krčevito otepali... V tem slogu naj mi bo dovoljeno, da tudi jaz (kot drugi...) kašno pripomnim.

Šopek politkomisarjevih na ene strune uglašanih »cvtelic« naj bi pokazal, da je pri nas, na Slovenskem, vse lepo in prav, gnezdo zla pa da je spleteno v Beogradu, kjer sedijo grde ujede na čelu s »spoštovanim Mikuli-

ćem« oziroma – Mikulescu-jem. Ne branim Mikulićeve vlade in ne njenih velikih napak, še zdaleč ne! Sem pa trdno prepričan, da bi vsaka druga sestava iz leta 1986. ne naredila nič manj napak; bile bi samo drugačne.

Razlogov je več, celo neznanstvo mnogo jih je. Omenim naj vsaj dva: Že stanje v letu 1986 je imelo globoke krizne korenine. Stiska je bila – in je še! – v silnem razmahu. Marsikaj gre že v strupeno klasje, zato je žetev zlih posledic neizogibna. Tega nas ne reši nobena vlada, tudi medjugorski čudež ne. Streznitev in s tem graja sta morali nastopiti veliko popreje. Pijani dremež enih in podlo sprenevedanje drugih sta storila svoje. Premalo je bilo drznih petelinov – jutranjnikov...

Naslednji »zato« so tudi poajvi, naj jih izrazim politkomisarsko: nesamokritičnost, popolnoma udejanjena nesamokritičnost, a zato toliko hujša in vseuničujoča

kritičnost vsakogar in vsega drugega. Človek človeku ni več le volk, je: Homo homini kritikaster! Tole še predvsem velja za nacionalistično zaplankanost, ki iz osem (plus iks...) izhodišč išče grešnega kozla v Beogradu. Kajpak ni težko uganiti, kam pes taco moli...

Takih »Držite tatu!« je nič koliko. No, za (posiljeni) konec: moti me tudi politkomisarjeva »neobveščenost«. Njegov poromunjeni Mikulescu res ne sodi ob bok stand by-ja neromunskega IMF-a! To bi Sime moral vedeti. Če pa že sledimo piščevi prekrščevalni pikrosti, bi kvečjemu prišlo v pošte, denimo: Defenzivko Meecoolleech! Tako pridemo do naslednjega, (po Simetu) zamolčanega dejstva ter – nekoliko poenostavljeno podana: z nami vlada vlada, ki ji že (v precejšnjem) drugi vlada. Grdo se sliši, pa še res je, moj visokospoštovani politkomisar Sime.

Rastislav – Pahor

Kritika in obtožnica

Bil sem dalj časa odsoten, zato šele sedaj odgovarjam na nesmiselno potvorbo, ki jo je v zvezi z mojo kritiko napisal R. Jovanović (TV-15, 20. julij 88).

Tovariša Jovanovića osebno ne poznam, sklepam pa, da ni Slovenec in da verjetno slabo obvlada slovenščino. Zato mu sporočam, naj še enkrat prebere mojo kritiko. Napisal sem, da neargumentirano obtožuje uredništvo Mladine povezave z ustaško emigracijo. »Dokazi«, ki jih v zvezi s tem navaja, niso nikakršni dokazi. Dokazati sem hotel nesmiselnost etiketiranja z že obrabljenimi obtožbami iz polpreteklosti. To pa je nekaj povsem drugega, kot je to (hote ali nehote) napačno interpretiral tovariš Jovanović in se pri tem prenagljeno postavil v vlogo obtoženca, ki mu je braniti čast in predanost naši skupnosti. No, vsak človek se lahko zmoti, toda huje je na napakah vztrajati.

Časi in razmere v državi so vsestransko kritični. Na žalost so take razmere v glavnem ustvarili prav tisti, ki ob vsaki priložnosti prisegajo na Tita in Titovo pot, v resnici pa razbijajo prav tisto, kar je on ustvaril, med drugim tudi bratstvo med nami. Na žalost jim to tudi dobro uspeva, saj jim je doslej uspelo, da so nas, Jugoslovane, med seboj že čisto sprli. Razmislite o tem in ne obtožujte po nepotrebnem nikogar, kajti tudi take neobjektivne obtožbe vnašajo razdor!

Žarko Žbogar

Srečno ljudstvo!

Ko sem ondan na glas razmišljal o problemu Kosova in njegovih prebivalcih, sem malce nostalgичno omenil, da ne vem, kakšna naj bi bila družba, ki jo propagirajo na mitingih Srbov in Črnogorcev, saj se kar naprej vtikajo v druge in »preštevajo« vodilne funkcionarje v federaciji in v vseh republikah. Prepričan sem – sem dodal, da za temi visokimi funkcionarji pridejo gotovo na vrsto občinski, krajevni in celo v delovnih organizacijah, in to po vsej državi.

Kot bi podregnil v osir, se mi je pridružil še Berto, rekoč, da je »problem« Kosova le krinka, za katero se skriva »boj za oblast«, v kateri bi odločal le narod, ki mitinguje in srbuje!

Milan je malce preostro opomnil Berta, naj ne sektaši, hkrati pa se je odločno zavzel za to, da bi se napovedi čim prej uresničile, saj nam bodo šele takrat »cvetele rožice!« Ko prideta SAP Vojvodina in SAP Kosovo pod okrilje SR Srbije, nam bo še žal, da smo tako trdovratno otepali »bratskega objema«; oni bodo namreč

uživali v napredku, vsi drugi pa bomo »odpotovali« v fevdalizem!

Nato nam je Tine, ko vedno, mirno pojasnil, da si ni mogoče nič pametnega obetati od tistih, ki v teh kriznih časih kot paraziti mitingujejo in ne počno nič družbeno koristnega, le »pamet solijo« njim, ki delajo. Takšno ravnanje je usodno za revno afriško državo, za nas pa kar – katastrofalno!

Vprašal sem sobesednike, kaj bodo rekli narodi in narodnosti v Sloveniji, Hrvatski, Vojvodini in Kosovu, če jim bodo Srbi in Črnogorci začeli »odstavljati in postavljati« funkcionarje, voditi družbenopolitične posle in gospodarstva. Spet se jo oglašil Milan rekoč: »Prav to je tista prednost, ki sem je omenil. To ljudstvo bo lahko brezskrbno delalo in ustvarjalo dobrine, da si jih bo mogoče pravično razdeljevati!

Takšna je pač vizija socializma, ki nam ga ponuja »Odbor za mitinge« (in nedejlo). Sam sem pripomnil: »Kako srečno bo naše ljudstvo, ki o tem niti še sanja ne!«

Mihael Slivar

Zahtevam dokaze!

V prispevku Močno načet ugled (TV-15 Naš tovariš 29. septembra) je Miloš Jovanović tudi zapisal: »**Politkomisar Sime je samo eden tistih, ki nas pozivajo, da se odlepimo od svojih siromašnih sorodnikov in da se integriramo v civilizacijsko Evropo, ki nas je že nekoč preko Dachaua, Buchenvalda, Šlezije poskušala neuspešno integrirati.**« (konec navedbe)

Ob tem grobem napadu na mojo integriteto pa seveda ni postregel z nobenim **dokazom**, kar je med drugim tudi značilnost napadov na drugače misleče na »zbiorih solidarnosti«. Tam lahko po mili volji klevetajo ljudi z napisi in tudi v sredstvih javnega obveščanja, ne da bi jim kdorkoli stopil na prste!

Toda ker na srečo živim v (še) svobodni SR Sloveniji, kjer še veljajo zakoni in civilizacijske norme, se bo moral tudi Jovanović potruditi in **z dokazi** utemeljiti svoj brutalni napad. Za dokaz pa priznam samo navedbe iz mojih komentarjev (naslov komentarja in datum objave), s čimer bo tudi bralcem omogočil presojo napada.

V izogib vsakemu nesporazumu naj koj zapišem, da Jovanoviću ne priznam za dokaz njegove finte »Morda sem v zablodi, vendar sem jaz to opisovanje dojel tako...« in podobno.

Ne bi bil namreč preveč presenečen, če bi Jovanovićevo povsem **neresnično trditev** uporabili v svoji gonji proti Sloveniji tudi organizatorji »množičnih zborovanj solidarnosti«, pri tem pa navedli, da je bila objavljena v slovenskem borečevskem glasilu!

Zatorej, Miloš Jovanović, **takoj na dan z dokazi!** **Sime**

Borcu Resnicoljubu

Prispevek Vile in lovišča (TV-15 Naš tovariš 29. septembra) lepo dopolnjuje moj komentar Nevzdržni privilegiji z 20. julija.

Spodbijani podatek o reprezentacijskih objektih SR Slovenije, kot tudi ostale navedene podatke, sem našel v zagrebškem Vjesniku.

Toliko v vednost in razumevanje.

Sime



»Te fante sem imel rad kot svoje otroke,«

je ob svoji devetdesetletnici dejal komandir kurirske postaje P-21 Miha Brovč-Breza

Ondan, v nedeljo, 25. septembra, je bila v Koritnici pri Grahovem ob Bači skromna slovesnost. Pravzaprav, spokojno tišino pred hišo s številko Koritnica 36 in v njej so presekali prešerni zvoki harmonike fanta s Pečin in zvonke čestitke najprej učenke Jeklinove v imenu KS Pečine, kraja na šentviškogorski planoti, kjer je bil jubila, 90-letni Mihael Brovč-Breza ob koncu vojne komandir kurirske postaje P-21. Brž potem pa so priljubljenemu komandirju stisnili roko njegovi nekdanji fantje-kurirji in krajanji Pečin, med katere sem bil povabljen tudi jaz. Takšna je bila njegova zdravica:

»Hvala, ker ste prišli. Vesel sem, da ste me obiskali prav na 90. rojstni dan in da je ravno nedelja. Mene bi lahko pozabili, samo ciljev našega boja za svobodo in na Tita ne pozabite. Veste, tega, kar zadnje čase slišim po radiu, brati ne vidim več, tega, kar se dogaja v Jugoslaviji, ne morem verjeti niti razumeti. Morda sem res prestar, ampak vam, mladim, povem: učite se in delajte in živite v slogi; varujte svobodo! Svoboda ni poceni, to dobro vem, saj sem bil v treh vojnah. V prvi vojni, potem prostovoljec v bojih za severno mejo na Koroškem, nato v drugi vojni. Od septembra 1942 sem bil partizan Titove vojske. Naj bo še taka draginja, najdražja je svoboda! To je resnica, takšna, kot je ta moj devetdeseti rojstni dan. Pa še enkrat hvala, ker ste se spomnili name...« Nato pa je še pristavil: »Pijte na vaše

zdravje, jaz ga ne smem, ker bi potem zaspal in bi ne bilo prav, da bi gostje poslušali moje smrčanje.«

»V zadregi sem,« mi je dejal tovariš Breza, ko sem ga malo kasneje poprosil za pogovor. »Ne bom zmogel

zbrano in točno po vrsti povedati vsega, kar sem doživel. Tudi tistega ne, kar je vezano na vojno, na boj za svobodo.

Saj nisem tako pomemben, pa precej zgodovine je že napisane...

Danes ljudje težko razumejo, kako garaška sta bila življenje in boj za vsakdanji kruh, za preživetje družine. Ni se toliko govorilo kot zdaj. No, delal sem, garal v teh strminah naše Baške grape. Na nabor pa sem bil poklican leta 1916 v Cerkljo. Najprej »egzercir«, pa fronta. Vasice Veliki dol na Krasu se spomnim in drugih tudi, zakaj bi še našteval. No, ko je bilo prve vojne konec, sem domov prišel po tihotapski poti, ker sem bil pač avstro-ogrski vojak. Ko sem zvedel za prostovoljce za severno mejo na Koroškem, nisem pomišljal. Potem, potem je bilo hudič živeti pod italijansko oblastjo, ko so zvedeli, da sem prostovoljec na Ko-

roškem. Imeli so me na piki, toda vztrajal sem na rodni grudi, tu, v Baški grapi.«

In druga vojna, NOB?

»Teško je povedati tisto, kar smo čutili, ko je vojska kraljevine Jugoslavije razpadla; neke obmejne enote so se sicer upirale italijanskim vojakom, toda kako toploti mi je bilo pri srcu, ... ko sem zvedel za boj za svobodo, ki so ga začeli komunisti... Poleti 1941 je prišel k meni Andrej Brovč-Janko Baški, Podbregarjev iz Spodnjega Bukovega. Za oborožen upor je organiziral tudi del Cerkljanskega. Do septembra 1942 sem vzdržal kot terenski aktivist. 8. septembra 1942 sva s 17-letnim sinom Domnom skupaj s fanti odšla na Obloški vrh, v solski partizanski tabor.

Pet dni kasneje, 13. septembra, so se fašisti maščevali nad mojo domačijo in družino. Zažgali so vse, moje pa pregnali. Domačija Mihe Brovč-Breza je bila prva, ki je zagorela v Baški grapi in morda tudi na Tolminskem. Novembra 1942 je bil v četi, ki se je po boju s fašisti umaknila v Lom. Tam so tovariši Brezo spoznali tovariši Ahac, Bračič in Bebler in ga sprejeli v Partijo. Potem je bil junaški borec in zaupane so mu bile odgovorne dolžnosti. Bil je komandir zaščite, ki je spremljala primorske fante med partizane na Dolenjsko. Po vrnitvi so mu zaupali organizacijo oziroma obnovitev kurirske službe čez Baško grapo. Postal je komandir karavle P-22, ki je vzdrževala stalno zvezo s P-



Po družinskem posnetku še posnetek z delom partizanske družine s P-21. Z leve proti desni: Alojz Munič, slavljeneč Breza, Darko Kovačič in Stanko Leban.

23 pod Mrzlim vrhom in P-21 na Šentviški planoti. Vmes, ob kapitulaciji Italije, je bil komandant bataljona »Simona Kosa«, pa v Prešernovi brigadi, odkoder je spet prišel med kurirje na Pečine.

»Nisem bil samo komandir kurirjev. Tudi sam sem prenašal pošto in sporočila. Kadar je bilo najtežje ali najbolj nevarno, tudi Nemci so čuvali Baško grapo, zaradi proge, seveda, mi srce ni dalo, da bi same fante pustil na pot, da bi sami šli vzpostavljati ob hajkah pretrgane zveze oziroma javke. Pa tudi za zgled, za spodbudo sem moral s mojimi fanti. Še posebej s tistimi, ki so komaj prišli na kurirsko postajo. Nisem si želel morebitnih očitkov v njihovih mislih, češ ta stari se pa greje na zapečku. Ne, tega pa ne. Strog sem pa bil. Zahteval sem red in disciplino, sicer pa sem imel

rad te fante kot svoje otroke. Veste, moj sin Domen je težko zbolel na pljučih potem, ko je bredel ledenomrzlo Idrijco. Partizani iz Gradniške brigade so ga poznali po imenu Gaber. Injekcije in zdravila partizanske bolničarke Pavle Leban in vsa njena prizadevanja, pa tudi nega matere, moje žene, so bila zama. 19. januarja 1945 nam je umrl.

Danes bi ga morda zdravnik rešili. Gotovo bi ga, saj je več zdravil. Resda so draga, ampak svoboda in življenje v miru sta najdražja. Moj Domen, partizan Gaber, je umrl star dvajset let; glejte, jaz pa še pri devetdesetih živim. Moja Marija je tri leta mlajša, 65 let sva že poročena; preveč, kajne?«

Njegovi fantje-kurirji pa so se z nasmehom poslovili.

Staš

Lojze Mravlje

Med upornimi mornarji v podpalubju

Piše: Milenko Strašek

Sreča v nesreči je hotela, da je bil poročnik Casanova odkrit protifašist in razgledan možakar, povrh pa še dobričina, z mislimi že v prihodnosti. Večer pred zajetjem je poklical slovenske fante in dejal: Možje, če potrebujete obleke, nekaj je že v četrtem magazinu, jo lahko zamenjate, prav vam bodo še prišle. Zavedati se namreč morate, da smo v resnici že ujetniki, le iskat nas še pridejo...

»Naslednji dan,« je nadaljeval pripoved Mravlje in nenehno prižigal cigarete, dva sva se gledala ves čas skozi ne tako nežno meglico, »se je obroč stisnil do kraja; predali smo orožje, nato pa so nas vse skupaj odpeljali v bližino Tobruka, kjer so Italijani zgradili taborišče za angleške ujetnike. Vloge so se zamenjale: v njih smo namesto Angležev pristali mi!

V tistem taborišču, bilo je na nekakšnem gričku, smo čemeli kakšen teden dni. Čeprav smo bili sicer na »pravi« strani, a vendarle ujetniki in nikomur ni bilo niti najmanj znano, kaj bodo storili z nami, sem prigovarjal tovarišem, da bi zbežali. Vsak dan se je pred glavna taboriščna vrata pripeljal tovarnjak in odpeljal vojake. Na posled sem se odločil še sam in odšel z njimi, skupaj s še tremi rojaki, prijatelji. Pripeljali so nas v Solum, vasico na nekdanjem italijanskem ozemlju, v manjši zaliv, kjer smo znova postavili kakšen teden in se potikali, dokler nisem prišel v taborišče Agami pri Aleksandriji. Ko smo vstopali, smo skorajda trčili na poljskega seržanta, ki se je na ves glas drl, ali je morda kdo med nami Slovan. Z rojakom iz Podbrda sva se takoj oglasila in odšli smo

v kuhinjo. Bil sem zadovoljen, saj sem bil med svojimi in - zavezniki, ki so mi bili bolj povšeči kot Angleži, za katere smo bili preprosto

- ujetniki italijanske vojske...«

Dobili so angleške uniforme, s poljsko oznako, orlom in napisom Polish. V vražji vročini so se nenehno urili več kot dva meseca. Postopoma se je pri Poljaki na brale okoli petdeset Slovencev. Tedaj pa se je Angležem nenadoma zahotelo, da se morajo fantje vrniti, češ da so še vedno njihovi ujetniki.



Jeruzalem. Tik pod znakom na spomeniku Lojze Mravlje.

Znova so se znašli na angleški strani, skupaj s še kakšnimi štiridesetimi možmi. To je bilo pravzaprav isto taborišče, le da je bilo pregrajeno. Živel so v šotorih, v katerih je bilo prostora za kakšnih dvajset ljudi. Položaj nekdanjih angleških ujetnikov se je tokrat še poslabšal, postali so kaznjenci. Ker so se odločili za Poljake, se je to Angležem zdelo sumljivo. Fantje so se znašli pred zasliševalci - majorju, ki se je zanimal za vrsto stvari, se je zazdelo, da jih znova vleče na italijansko stran, k svojim. Kako dopovedati trmastemu možakarju, ki ni imel niti najmanjšega pojma o nekem majhnem, skromnem narodu na severu hribovite dežele, razbitem med tri osvajalce, da nikogar med njimi ne vleče nazaj v osvraženo vojsko?

Že skoraj prepričani, da se je zlomila še zadnja vejica upanja, so z navdušenjem pozdravili študenta Korla Rafaela, ki je v kar imenitni angleščini začel dopovedovati trmastemu majorju, da se - moti. Da jih imajo za zaveznike in da se počutijo in tudi so - Slovani, da pa jih je pač sila diplomacije porinila Italijanom v pest. Dejal je tudi, da bi jim boj z rambo ob rami s Poljaki bolj ustrejal.

Major se je začel mehčati, docela pa vendarle ne: štirinajst dni so za kazen, s krampom, lopatico in košaro, grebli po puščavi nekakšne ja-



Jugoslovanska kraljeva vojska. Z leve proti desni Lojze Mravlje, Slavko Podobnik, Ciril Tavčar, Viktor Gruđen, ostalih se ne spominja. Posneto v Aleksandriji.

me, jih znova zasipovali, trpeli žejo in se vlačili na smrt utrujeni po pesku...

»Jugoslavijo so takrat Nemci že spravili na kolena, vlada je pobegnila in na vsak način smo hoteli dobiti z njo stik. Če se že točemo, smo spet rekli, potem bodi to kar naravnost na naši strani. Žal pa nihče izmed nas ni bil politično podkovan; nič nismo vedeli, kakšne so razmere v domovini, kdo je s kom...

Ker so se na neki angleški torpedovki, fregati uprli mornarji, kdove zakaj, so jih spravili za kazen v podpalubje in tjakaj so Angleži vtaknili še nas. In spet se je našel nekdo, ki nam je pomagal. Poročnik, sicer Tržanec, ki pa je živel v Londonu, je odlično govoril slovensko in seveda tudi angleško; ne-

nehno je nosil naše prošnje Angležem, naj vendarle nekaj ukrenejo. S prošnjami in vztrajnim prepričevanjem angleških oblasti je bilo konec, ko je bila ustanovljena jugoslovanska kraljevska vojska v izgnanstvu.

Natanko 21. junija 1941 so prišli k nam dr. Elija Čok, predsednik odbora italijanskih Slovencev, menda tudi dr. Ribar in general Pera Živković, ki so nas začeli nagovarjati, naj vstopimo v jugoslovansko vojsko. Vse skupaj se mi je zdelo več kot normalno; le zakaj ne bi vstopil v »svojo« vojsko?

1. avgusta 1941 sem se oblekel v jugoslovansko, pravzaprav angleško uniformo, le da so bile tokrat oznake drugačne, jugoslovanske...«



SOZD KEMIJA

KEMIČNA TOVARNA PODNART p. o.

64244 PODNART SR SLOVENIJA - JUGOSLAVIJA
TELEFON: (064) 70-111 • TELEGRAM: KEMIČNA PODNART • TELEX: 54550 YU KTP

Iz zgodovine 30. divizije

Piše Franjo Bavec-Branko

Rojevanje novih enot

Po izkrcavanju zavezniških vojsk na italijansko ozemlje in po padcu fašizma je bilo samo še vprašanje časa, kdaj bo Italija kapitulirala. Tudi Nemci so slutili tak konec svojega zaveznika. 9. septembra 1943. leta je bila kapitulacija uradno objavljena. Nemško poveljstvo pa se je znašlo v zelo težavnem položaju. V Sloveniji so se nahajale partizanske enote, ki so segale od Avstrije do Furlanije. Zato so nemški okupatorji najprej poskrbeli, da so zaščitili življenjsko pomembne komunikacije čez Slovenijo in Primorsko proti Italiji, kjer je bila njihova fronta proti zahodnim zaveznikom.

V ta namen so Nemci pripeljali 71. pehotno divizijo, ki je dobila nalogo, da s svojimi polki zaščitijo železniške in cestne prometne zveze od Trbiža do Udin-Podbrda-Gorice in od Ljubljane do Trsta. Zasedati so jih začeli dan pred kapitulacijo in tako uspeli zaščititi pred razdejanjem partizanov. Številna italijanska vojska pa se je medtem razsipala. Njihovi poveljniki so se trudili, da bi ohranili red in disciplino in da bi se organizirano tudi umaknili iz okupiranih delov Jugoslavije, toda iz tega ni bilo nič. Vojaki in večji del starešin so bili siti vojne brez cilja in so si želeli le vrniti na svoje domove. Zanje je s kapitulacijo bilo vojne konec. Kljub takšnemu razpoloženju pa so nekateri poveljniki hoteli oditi iz Primorske z oboroženimi enotami proti Italiji. Daleč pa niso prišli, saj jih je vsaka manjša nemška enota brez odpora razorožila; ponekod so oficirje celo postrelili kot izdajalce,

vse skupaj pa so kot vojne ujetnike odpeljali v Nemčijo.

Koristna pogajanja

Strah pred maščevanjem partizanov je nekatere tudi prisilil, da so se s partizani pogajali, v glavnem so si hoteli pridobiti čas in se izogniti maščevanju ogorčenega prebivalstva, katero so 25 let terorizirali in raznarodovali. V Tolminu je bil poveljnik alpskih brigad general Massini, ki je bil zelo protifašistično razpoložen in je na skrivaj vzpostavljaj zveze s partizansko obveščevalko Ilko Devetakovo, ki je bila žena italijanskega generala, ki so ga Angleži v Libiji zajeli. Organizirala je sestanek s članom OK KPS za Tolminsko Antonom Kavčičem-Kovačem. Z generalom Massinijem naj bi se pogovorila o bližnji kapitulaciji Italije. Dogovorili so se le, kam bo takrat šla njegova vojska: skozi Zatolmin, kjer bi odložili orožje. Ko je Kovač to novico prinesel na sejo, so se

takoj odločili, da se bosta z Italijani še dogovarjala Franc Črnugelj-Zorko in Ferdo Kravanja-Skalar. Na dan kapitulacije so se v Zatolminu našli, rezultat vsega pa je bil, da so ljudje lahko odšli v kasarne in skladišča, kjer so odnesli orožje, strelivo in vso drugo opremo, ki so jo imeli v zalogah in večji del oborožitve. Vojaki pa so jo v glavnem ucvrli kar čez hribe v Benečijo in proti Italiji. Orožje so hitro odpremili v hribovske vasi, kajti v Tolminu je takoj za Italijani prišla četa tridesetih Nemcev, ki so tu tudi ostali.

Dotok novih partizanov

Iz Kobarida pa sta se 8. polk nemških alpincev in 11. polk bersaljerjev naglo umaknila v Čedad. Ostalo je le orožje v skladiščih, ki ga je zasegla terenska organizacija in odvedla v vas Svine na varno. V Breginju so bili karabinjerji, ki so jih partizani razorožili (na čelu z Jankom Kofolom-Tinetom) in takoj organizirali partizansko četo. V Goriških Brdih je bil tudi bataljon okoli petstotih italijanskih vojakov, katere so z odločnim nastopom razorožili kurirji in terenski delavci ter zasegli vso oborožitev in drugo opremo. Na Idrijskem je uspešno delovala skupina borcev VOS pod vodstvom narodnega heroja Janeza Učakarja. Uspeli so zbrati veliko orožja in še celo dva topa-haubici. Tudi v Beneški Sloveniji in Reziji so domači fantje samoiniciativno razoroževali in se sami oborožili in organizirali prve partizanske čete v Beneški Sloveniji.

Tako se je zgodilo po vsej Primorski, kjer so ljudje na lastno pest razoroževali skupine in posamezne italijanske vojske, ki so se prebijali proti Italiji. Povsod pa so seveda odločno nastopili NOO OF, kurirji in člani VOS. Partizanske čete, oborožene s temi vojaki, so rastle vsepovsod; bila je prava ljudska vstaja. Povsod je civilna oblast prešla v roke NOO OF. Nove čete partizanov, ki so jih vodili maloštevilni partizani ali pa kar terenski delavci, pa so se takoj spustile v boj z novim okupatorjem – Nemci. Poleg domačinov Primorcev pa so na Primorsko začele prihajati trume ljudi, ki so bili v raznih italijanskih koncentracijskih taboriščih, vojni ujetniki iz Jugoslavije in zahodnih ter drugih držav. Vsi so hoteli proti Primorski v upanju, da dospejo do enot NOVJ in se tudi oni vključijo v boj proti nacifašizmu. Najbolje so bili organizirani v taboriščih bližnje Furlanije, kjer je bil večji del internirancev iz vseh krajev Slovenije. Organizirali so se že v taboriščih in tako krenili v Goriška Brda in po Krasu po skupinah. Tako so se vključili v partizanske enote, kjer so mnogi takoj prevzeli tudi odgovorne dolžnosti. Nemci niso imeli na voljo dovolj enot, ki bi takoj obvladali celotno Primorsko, pa so se omejili le na zaščito komunikacij in zasedbo večjih mest. To je bil kratek predah, ki so ga partizani uporabili za oblikovanje večjih partizanskih enot in številnih partizanskih čet po vseh večjih krajih Primorske.

Na osvobojenem ozemlju pod Gorjanci

Zdenko Picelj

Kako smo volili

(nadaljevanje)

Poleg politično – organizacijskega dela je bila ena izmed osnovnih nalog podokrožnega odbora OF graditev ljudske oblasti. Ta se je začela z volitvami narodnoosvobodilnih odborov (NOO) kot osnovnih celic.

Podokrožni odbor OF Gorjanci je opravljal široko politično delo: pomagal je novo ustanovljenim rajonskim odborom OF pri krepitvi organizacije OF, predvsem pa pri volitvah in vzpostavljanju NOO. Političnoupravna oblast je bila do teh časov v rokah terenskih, krajevnih in rajonskih odborov OF, ki jih je postavljala, organizirala in vodila OF. Vrhovni plenum OF je 17. maja 1942 izdal odlok o svobodnih demokratičnih volitvah NOO, ki bodo povzeli pooblastila in delo dotedanjih odborov OF. Volitve za redni oblastni organ so po tem odloku morali izvesti terenski odbori kot oblastni organi takoj, ko so bili dani pogoji za to.

Od konca junija do konca avgusta 1942 je uspelo aktivistom OF v petih rajonih pod Gorjanci izpeljati volitve 36 ali 37 NOO. V rajonu Sv. Križ so jih izvolili osem: Sv. Križ, Slivje, Dobrava, Šutna, Brezje, Planina, Prušnja vas. Mladje. V rajonu Kostanjevica prav tako osem: Črneča vas, Oštrc, Dolšce, Orehovec, Kočarija, Male in Velike Vodenice, Gorinja in Dolnja Prekopa, Dobe. V rajonu Šentjernej šest: Javorovica, Veliki in Mali Ban, Vrbovce, Mihovo, Gorenje in Dolenje Vrhpolje, Dolenja Stara vas. V rajonu Orehovica dvanajst: Orehovica, Hrastje, Zapuže, Cerov Log, Gorenja Stara vas, Loka, Gradišče, Čadraž, Polhovica, Praproče, Gorenje Mokro Polje, Dolenje Mokro Polje. V rajonu Brusnice-Gabrje dva ali tri: Gabrje, Gorenji Suhadol in morda tudi Dolenji Suhadol.

S pesmijo in spodbudami

Po uvodnih nagovorih so bili predlagani kandidati za različne naloge in odgovornosti v NOO. Volitve so bile na javnih zborovanjih ponavadi zvečer, ob nedeljah pa tudi popoldan in to večinoma na prostem. Posebno razpoloženje na takšnih shodih je napravila partizanska pesem, ki jo je mladina že dobro poznala, mnogi pa, ki so zanjo slišali prvič, so se navdušili. Volilno pravico so imeli vsi stari nad 18 let. Volilci so oddajali listke

z napisanimi kandidati, predlagati pa jih je imel pravico vsakdo. Udeležba na samih volitvah je bila dobra, posebno na celotnem območju Sv. Križa, okolici Kostanjevice in Gabrja. Na vseh volilnih zborovanjih je bila mladina polnoštevno udeležena v pripravah, izvedbi in obveščanju. To so bile za podgorjanske razmere obenem tudi pomembne kulturne prireditve v odročnih vaseh, česar so si prebivalci zelo želeli in so se kakor miting zavlekli pozno v noč. Z izvolitvijo NOO so bile določene naloge predsednika in odbornikov, ki so bili zadalženi za delo na določenem področju, kakor je Narodna zaščita, gospodarstvo, preskrba in podobno.

Za prikaz volitev v NOO bom na kratko omenil volitve v vasi Mladje, ki so bile združene s sosednjima vasicama Gradnje in Brlog. O volitvah so vaščane najprej obveščali terenski aktivisti OF, nato pa je obvestilo šlo od vasi do vasi in od hiše do hiše. V Mladju je bilo določeno zborovanje za 25. julij 1942 ob 14. uri na vrtu vaščana Ivana Kuharja. Na zborovanje je prišla pretežna večina prebivalcev omenjenih vasi, poleg tega pa še večje število gostov iz okoliških vasi Sv. Križ, Dol, Prušnja vas in drugih. Navzoči so bili tudi številni partizani, terenski aktivisti OF in drugi. Na tem zborovanju je govoril Franc Dragan in med drugim dejal:

»Danes smo se zbrali tukaj, da se pogovorimo o bodočih volitvah, ki bi se naj vršile jutri. Jaz bi vam predvsem poudaril, da vi pridete in pripeljete vse ljudi na volišče, može in žene, da dobro premislite, katere kandidate boste izvolili v ta NOO, da bodo po vašem prepričanju te osebe plemenitega značaja, marljivi in pošteni delavci, kateri bodo znali s svojim delom koristiti, predvsem pa pomagati družinam in ljudem, kateri so pomoči najbolj potrebni. NOO so edina zakonita civilna oblast na osvobojenem slovenskem

ozemlju. Le-ti odbori bodo namo domestili biveše občinske odbore ter odločali in sklepali o vseh zadevah na svojem terenskem območju, zato ravno je važno, da pridejo v te odbore res pošteni ljudje in narodni delavci, brez razlike v spolu.

Ob vsakem važnejšem vprašanju tega odbora je treba poizvedeti za splošno narodno mnenje, potrebo in predloge. Največja skrb tega odbora pa mora biti čuvanje pridobljene svobode pred zunanjim sovražnikom. Vse delo tega odbora mora biti v soglasju z vojaškimi odbori partizanskih štabov. Nadalje morajo ti odbori skrbeti za zbiranje in odkrivanje raznega orožja, hrane, obleke in podobno. Vsi ti odbori morajo imeti med seboj dobro obveščevalno službo od vasi do vasi. Gospodarske naloge so silno različne, navedel bi samo primere: preskrba s hrano civilnega prebivalstva in partizanske vojske in to s pravočasno kontrolo obstoječih živil, poskrbeti za pravilno potrošenje ter za varnost pred sovražnikom, za bodočo prehrano, da bo čim več zemlje obdelane, sadje konzervirano in letine pospravljene. Narodu je treba pojasnjevati stalno politične dogodke in politični položaj Slovencev v obmejnih vaseh. Vsak NOO izvoli delegata v narodnoosvobodilni svet.»

V zvezi s tem je potrebno povedati, da je konkretno delo – zbiranje hrane za partizane, priprava zaloga za zimo, zbiranje materiala za strojenje, obveščanje, medsebojne pomoči pri poljskih delih in podobno – slonelo predvsem na mladini, ki je tedaj že bila dobro organizirana.

Konec osvobojenega ozemlja

Delo NOO pa ni trajalo dolgo. 23. avgusta 1942 so Italijani drugič bombardirali Črnečo vas, ki je skoraj v celoti pogorela. 30. avgusta je doživelo isto usodo Vrhpolje. Aktivisti so poskušali s takojšnjim na-

ANPI Comitato provinciale Gorizia
34074 Monfalcone, Via Garibaldi 47, Italija

Ob težki in nenadomestljivi izgubi, ki vas je prizadela ob smrti vašega dolgoletnega predsednika in našega soborca, komandanta divizije »Garibaldi-Natisone« – Sassa, ki je tudi po vojni vložil mnogo truda za dobrososedske odnose med narodi in partizani obeh dežel – sprejmite v imenu borcev in RO ZZB NOV Slovenije izraze globokega sožalja.

Predsednik RO ZZB NOV Slovenije
Bojan Polak-Stjenka

Človek
dobrososedskih
odnosov

V soboto, 8. oktobra, so na pokopališču v Ronkah v Italiji ob 15.30 mirno obstali nekdanji bojni tovariši Italijani in Slovenci, borci slavne divizije »Garibaldi-Natisone«, katere komandanta Maria Fantinija-Sassa so pospremili k zadnjemu počitku. Med predstavniki slovenskih partizanov in njegovih prijateljev je ob njegovem grobu spregovoril tudi Branko Babič.

»Odšel je človek, ki nedvomno zapušča trajno sled v zgodovini naših krajev. Bil je borec za svobodo in razumevanje med narodi, kar ima poseben pomen za ta obmejna območja, kjer se srečujeta vsak dan v dobrem in slabem dva naroda.

Maria Fantinija-Sassa sem prvič srečal v začetku novembra 1943 v Brdih kot komandanta bataljona »Mazzini«. Kot predvojni borec proti fašizmu je med vojno postal eden glavnih organizatorjev obo-roženega boja proti fašizmu, bil je med prvimi partizani teh krajev. To srečanje je bilo eno prvih uradnih srečanj slovenskega osvobodilnega gibanja in italijanskega odporništva. Dogovarjali smo se o skupnem boju proti fašizmu, o vojaških operacijah, ki naj bi jih skupaj vodili na tem območju – stičišču več narodov. Ti sporazumi so postali trajna vez med nami v skupnem boju proti fašizmu.

Mario Fantini-Sasso je bil eden najbolj vztrajnih in prizadetih pobudnikov tega sodelovanja. Od komandanta bataljona »Mazzini« je postal komandant brigade in nato divizije »Garibaldi-Natisone«, ki se je tudi na Slovenskem ozemlju borila proti nemškemu okupatorju in fašizmu.

Ta skupen oborožen boj proti fašizmu in nemškemu okupatorju je položil temelje trajnega sodelovanja med slovenskimi in italijanskimi demokratičnimi množicami po vojni, v boju za nove naprednejše družbene odnose, za krepitev demokratičnih sil in sodelovanja med narodi. Uveljavljanja teh naprednejših načel so največja pridobitev našega skupnega boja proti fašizmu. V desetletjih po vojni, številnih srečanjih, na raznih prireditvah, proslavah, sestankih je preveval ta napredni duh našega sodelovanja. Vedno in povsod smo se srečevali s »Sassom«, ki je, tako kot v vojni, tudi po vojni bil vztrajen zagovornik takšnega sodelovanja. V teh prizadevanjih je dal nedvomno velik prispevek. Zato ga bomo ohranili v trajnem spominu...«



Štab divizije »Garibaldi-Natisone« in štab 9. korpusa NOVJ (z leve proti desni: Gino Lizzero, Viktor Avbelj, Jože Borštnar, Mario Fantini in Giovanni Padoan).

stopom rešiti moralo prebivalstva, materialne škode pa seveda ni bilo mogoče odpraviti. Bombardiranju je 4. septembra sledil vdor Italijanov v Vrhpolje. Čeprav so jih partizani ob povratku v Šentjernej napadli, je bilo jasno, da osvobojenega ozemlja ne morejo braniti. Pripravljenost ljudi, da javno sodelujejo in izvajajo

oblasti, je splahnela. Ko pa so 15. septembra ustaši napadli in požgali vas Planino in uničili bolnico na Prisjeki, nekaj dni pozneje pa se je s prostora na Gorjancih umaknila tudi slovenska in hrvatska partizanska vojska, je bilo osvobojenega ozemlja konec. S tem pa je prenehalo tudi delo narodnoosvobodilnih odborov.

Zgodilo se je oktobra 1943 na Poljšici nad Podnartom

Maščevalci so odšli po hišah...

Le še eno uro je bilo do polnoči, ko je pri Besnici nemški vojaški transport zapeljal na mino. Lokomotiva in nekaj vagonov je zgrmel v Savo. Močni detonaciji je sledil strahovit tršč. Vagoni so se razbijali, ranjenci so kričali, vojaki so se utapljali. Vsak se je reševal, kakor je vedel in znal. V pomoč so pritekli orožniki iz bližnjih postojank. Vojaki so bes krotili z žganjem in vinom iz nepoškodovanega vagona. Maligani so od kozarca do kozarca močnejše spodbujali željo po maščevanju. Naposled se je neki podnarski orožnik prostovoljno javil, da jih bo vodil v hrib...

Pijani, besni, krvi in maščevanja žejni so prihrumeli iz besniške smeri na Poljšico. V tej gorski vasi, oddaljeni dobra dva kilometra od

Podnarta, so po hribčku v vrsti razporejene hiše. Okrog so polja, travniki in gozdovi. Po polnoči je vas utonila v sen, kajti ob enajstih so se zbudili od močne eksplozije na železniški progi. Začel se je nov dan, 14. oktober 1943.

V vežo prve hiše so maščevalci, ki so terjali slovensko za nemško kri, vrgli bombo. Nihče izmed te Tončove družine ni bil ranjen, noben vojak ni prišel v hišo. Kolona je šla naprej. Bilo je ob dveh zjutraj, ko so priklovrtili do Fištrove hiše in rjoveč vrgli bombo skozi okno v sobo, kjer sta spala zakonca. Sin Janez je bil pri partizanih. Bomba je povzročila veliko strahu in gmotne škode, ranjen pa k sreči ni bil nihče.

Pri Kralju so v sobi spali oče, mati in dva otroka. Bomba je eksplodirala v sobi

in spet k sreči ni nikogar ranila. To je bila že tretja hiša, v katero niso vstopili. Vdrli so šele v četrto hišo, kjer so zažgali omaro za obleke in odšli. Domači so hitro pogasili ogenj.

Pri Praprotniku so trkali in zahtevali, da jim gospodar odpre. Ženske jim niso hotele odpreti, rekoč: »Gospodar je zaprt v Begunjah in tam lahko govorite z njim.« Niso vstopili, šli so naprej do Blaževca.

Franc Kalan, Blaževce, jih ni čakal v hiši. Medtem ko so vdrli v hišo in je slutil, da mu ne kaže dobro, je zbežal na podstrešje in skozi odprtino za čiščenje dimnika na streho, kjer se je skrival. V sobi je ostala žena s petimi sinovi in hčerko v starosti od enega do deset let. Kljub grozljam s smrtno in požigom hiše otroci in žena niso

povedali, kje je oče oziroma mož. Odšli so naprej, pri kmetu Jožetu Rozmanu pa so razbili vrata in vdrli v hišo. Gospodar jim je skušal pobegniti iz hiše v gozd. Zjutraj so ga dobili mrtvega pred hlevom. Zapustil je ženo in štiri otroke.

Prispeli so do zadnje hiše (oziroma prve iz podnarske smeri), v kateri so živele sestre Pepca, Ana, Katarina in njena hčerka Jela. Hiša je bila prazna in zaprta, ker so bile vse štiri v begunjskem zaporu. Hišo so požgali in odšli.

Minila je strašna noč. Natanko čez dva meseca sta okrajni sekretar Peter in načelnik gospodarske komisije jelovskega okraja Andrej Bohinc (po vojni obsojen na dachavskem procesu in pozneje rehabilitiran; živi v Ljubljani) v Podnartu ustrelila orožnika, ki je vodil opisano nemško kolono po Poljšici. Zaradi ubitega orožnika pa Nemci niso streljali talcev ali izvedli kake druge povračilne akcije.

Jože Vidic

Kmet Alojz Sušnik, po domače Piberc, je bil star 46. njegova žena Frančiška 43 in hčerka Anica sedem let. Žena je bila tik pred porodom, zato je k njej prišla njena sestra Marija Dežman z Lancova pri Radovljici. Vsi štirje so spali spodaj v sobi. Razen hčerke so bili že vsi budni, a niso vedeli, kaj se dogaja. Kdo meče bombe in kdo razgraja po vasi? Anica, tedaj stara sedem let, si je za vselej zapomnila tisto noč:

»Prihrumeli so do hiše. Oče je vstal, da bi jim odprl vrata, a so jih že razbili in sneli. Očeta so takoj ustrelili. Ko je mati to videla, je skočila iz postelje, čeprav je vsak čas pričakovala, da bo rodila, in obupno zakričala:

O, Marija pomagaj, Lojze, kaj so ti storili? Zakaj so te ubili? Kako bomo živeli brez tebe...?

Hotela ga je objeti, mu dvigniti glavo in tedaj so še njo ustrelili. Teta Marija jih je v smrtnem strahu roteče prosila, naj je ne ustrelijo, ker ni tu doma. Prišla je pomagat sestri ob porodu. A ni nič pomagalo. Eden jo je zgrabil za lase, drugi za spalno srajco, tretji jo je od zadaj prijel za vrat. Odvlekli so jo v črno kuhinjo in jo tam ubili. Medtem sem stekla v drug prostor in se skrila. Divjaki so odšli. Ostala sem sama ob mrtvi teti in smrtno ranjeni materi in očetu. Mati me je prosila za kozarec vode, a sem bila tako prestrašena, da sploh nisem vedela, kje je voda in kje kozarec. Pomislite, kako mi je bilo hudo, ko sem odrasla in se bolj zavedala, da umirajoči mami nisem dala vode...!

V hlevu je svinja imela prašičke. Pred smrtjo mi je mati naročevala, kaj naj jim zjutraj dam jesti in kako naj hranim živino. Z očetom sta tako ljubila kmetijo in živino... Oče je izkrmel in ni več spregovoril.

Zaspala sem na postelji. Zjutraj, ko sem se zbudila, sem glasno rekla: Mati, joj, kakšne strašne sanje sem sanjala. V tem trenutku zagledam na tleh mrtvo mamo in krvav pod. Kriknila sem in zbežala v vežo, kjer naletim na mrtvega očeta. nato še na mrtvo teto...«

Skrivnostna Lovrenčeva smrt

Tistega avgustovskega popoldneva so bila vežna vrata Marodrove hiše odprta na stečaj. Z zgornjih prostorov je prihajal monoton zvok šivalnega stroja. Krojač Franc je kljub vročemu popoldnevu poganzal pedala in si služil kruh. Poleg okna majhne sobice je na razmajanem stolu dremal stric in si od časa do časa odgnal nadležno muho. V sosednji izbici je na postelji poležaval Francetov najmlajši brat Lovrenc. Tega dne ni šel v tovarno. Imel je dopust in je prijetno lenaril. Ko se bo zmrčilo, je razmišljal, bo šel na vas k prijateljem, s katerimi so bili skupaj v partijski celici. Marsikaj, kar sta mu pred dnevi naročila tajna odposlanca iz komiteja, jim mora še sporočiti. V mislih je obnavljal njune napotke.

Spominjal se je, kako se je pred dnevi na vratih pojavila stara Majhnovka: »Florjan narača, naj pride eden izmed vaju na Senožeti, na zvezo!« Zagotovo je kaj nujnega, sta ugibala. Šel bo Lovrenc, sta odločila. Prost je, Franc pa ima delo. In je šel. Kot da bi se sprehajal, je šel med njivami in čez travnike, tu pa tam odtrgal kako zdravilno rožo in budno opazoval okolico. Če bi srečal Nemce, bi jim natvezil, da nabira zelišča. Tudi pri Savskem mostu ni bilo zasede. Prečkal ga je in se napotil navkreber proti Senožetom. Kmalu se morajo srečati.

Čakala sta ga dva. Posebno se je razveselil Majhnovega Florjana, svojega prijatelja, ki je bil že od decembra leta enainštirideset v partizanih. Spremljal je Karla Prežljo iz okrožnega partijskega vodstva. Tudi njemu je stisnil roko. Napotili so se navzgor in se pritaeno pogovarjali. Največ je govoril Karel. Zapomnil si je skoraj vsake njegove besede, ki jo mora prenesti tudi drugim v dolini. »Treba je delati z ljudmi, jih pridobivati, enega za drugim, biti potrpežljiv in vztrajen. Iz ljudi je treba izkoreniniti malodušje in strah, ki sta se pojavila, ko je propadla vstaja v Nomenju in ko so za Azmanom Nemci ujeli še Godca. Upor se mora nadaljevati in širiti. Pri tem je treba biti previden, gestapo išče svoje sodelavce. Godca so dobili prav po zaslugi izdajalca.«

Zaslišali so korake. Florjan je skočil v grmovje, vedel je, da bi ga kak domačin lahko prepoznal. Karel se tega ni bal in je krenil naprej, Lovrenc je nekoliko zaostal. Po stezi je prišel domačin, ki je očitno hitel na delo. Začuden je pogledal Karla in nato še Lovrenca, ki ga je poznal in odhitel proti Bohinjski Bistrici.

Kaj neki si je mislil, je premeval Lovrenc. Dobro ga je poznal in mu ni zaupal. Nemcem najbrž ne bo šel poročat, lahko pa izklepeta sodelavcem ali mojstru. Med

njimi bi se lahko našel kdo, ki bi skočil k žandarjem. Morda je to že storil? Svoje pomisleke je izrekel tudi bratu: »Franc, mislim, da se bova morala umakniti!«

Vrata so se s treskom odprla

Lovrenčeve misli so se prepletale. Njihov tok je od časa do časa prekinil živahnejši ropot šivalnega stroja. Kako hladnokrvno je ta brat! Prav v takšni nevarnosti je kot on, pa ne kaže niti trohice strahu. To je pomirjalo tudi njega. Onadva na zvezi sta mu rekla, da je potrebnejši v dolini. Tako nekako je govoril tudi brat. Moral jim je pritrditi. Toda previden bo, imel bo odprte oči in ušesa.

V njegovi sobici je bilo prijetno hladno. Skoraj je zadremal. Nenadoma je zaslišal, kako so spodaj v veži zaškrpale stopnice. Nekdo je prihajal. Najbrž kaka Francetova stranka. Slišati je bilo, da jih je več. Vrata v sosednji sobi so se s treskom odprla. Zaslišal je: »Lovrenz Sodja?« Zdrnil se je in skočil pokonci. S pogledom je šinil na zastrto in odprto okno. Preden je karkoli storil, so se odprla vrata tudi v njegovi izbici. Zagledal je vanj uperjene brzostrelke. Prišleke je prepoznal. Bili so zloglasni gestapovski vodja Padavitz, njegov zvesti sodelavec Adlešič, postajenačelnik železniške postaje Nomenj in razvpiti žandarmirski poveljnik Kaizer. Z žandarji so opravili temeljito preiskavo. Premetali so opremo in oblačila, razstavili so celo stenske slike. Nekaj so iskali, toda ničesar niso našli. Gestapovca sta kazala očitno nejevoljo. Adlešičeve preteče oči so se zapičile v Lovrenčeve gojzarje: »Kdaj si bil nazadnje v gojzarjih?« Lovrenc je bil miren in je pojasnil, da je pred enim tednom z nečaki nabiral borovnice. Ali so bili obveščeni o srečanju na Senožetih?

Lovrenca so odpeljali s seboj.



Franc to noč ni spal. Razmišljal je, kam so odgnali brata, kaj počenjajo z njim. Ali mu bodo lahko kaj posebnega dokazali? Vedel je, da jim ne bo povedal ničesar. Bil je popolnoma miren, toda kljub temu ga je močno skrbelo. Lovrenc je bil od vsega začetka povezan z vstajo. Po zajetju Godca je upor uplahlil, ostal je brez vodstva. Lovrenc se je vsak dan z jutranjim vlakom vozil na delo v jeseniško tovarno. S popoldanskim vlakom se je vračal in v oguljeni torbi večkrat prinašal svežnje raznih tajnih papirjev. Brata sta gradivo doma razdelila in ga vedno še istega dne raznosila zaupnikom po bohinjskih vaseh.

Kaj pa če je Lovrenca odkril kdo na vlaku? Vedel je, da je torbo puščal vedno na drugem koncu vagona, sedel pa na nasprotno stran. Z enim očesom je bil vedno pri torbi. Kontrole na bistrski postaji se ni preveč bal. Kontrolorji so vedeli, da nosijo delavci s seboj malico in delovno obleko in torb običajno niso pregledovali. Kljub temu je bil Lovrenc vedno v veliki nevarnosti.

Franc in stric sta pričakovala, da bo Lovrenc zjutraj prišel. Zajtrk sta skuhala tudi zanj. Ni ga bilo. Prišel ni niti na kosilo niti na večerjo.

Žalostno sporočilo

Proti večeru sta začela Lovrenca glodati čedalje huji strah in skrb za brata. Čez

dan ni uspel o njem izvedeti ničesar. Lovrenčeva aretacija se je hitro razvedela po vasi. Najbolj je zaskrbelo bližnje sodelavce, ki to noč niso spali doma. Čeprav so svojemu sodelavcu povsem zapuili, niso mogli predvideti, kaj se lahko zgodi. Za Lovrencem se je izgubila sled. Morda so ga odpeljali na Bled in v Begunje. Ali bi vendarle moral poslušati bratov nasvet in se umakniti? Pomirjal se je z istimi besedami, ki jih je velikokrat slišal: »V dolini sta bolj potrebna kot v hosti!« Njim tam gori je mnogo lažje, saj nimajo vsak trenutek na vratu gestapa in policije. Ali bo Lovrenc naslednja žrtev? Misel je odganjal, toda ponovno se je vrnila. Kaj če je na vrsti zdaj tudi on? Ali naj pravočasno uide, naj počaka? Če se umakne, lahko škoduje tudi Lovrencu. Ne, ne sme oditi, tvegati mora in počakati. Zaradi Lovrenca bo ostal.

S stricem sta prebedela še eno noč. Zgodaj zjutraj je na vrata potrkalo. Dobila sta obisk. Žandar jima je uradno sporočil, da se je Lovrenc v zaporu obesil.

Franc je verjel, da je brat mrtev. Toda, da se je obesil, ni verjel. To bo še ena preteveza gestapovcev. Kaj naj stori? Sele zdaj je ugotovil, da je pozabil žandarja vprašati, kje imajo Lovrenca. Na poizvedovanje je šel starejši brat Janez, ki je bil manj sumljiv. Čez nekaj ur se je vrnil z vestjo, da je Lovrenc v štabu in z dovoljenjem, da ga lahko odpelje. Napregel je konja, na voz vrgel nekaj slame, rjuho in odejo in z bratom odšel v štab. Tam so ju odpeljali v klet, kjer je bil v eni izmed celic na okenske rešetke obešen Lovrenc. Ni so ga niti sneli. Kot da bi hoteli dokazovati, da se je obesil sam. Truplo sta odpeljala in ga pri Konarju položila na mrtvaški oder.

Ljudje so stikali glave in šepetali. Malo jih je bilo, ki so verjeli, da se je Lovrenc obesil. Tudi stari doktor Vacek tega ni mogel verjeti. Lovrenca je dobro poznal in mu samomora ne bi mogel prisoditi. Odločil se je, da si bo truplo ogledal. Ko je pred Konarjevo hišo zagledal žandarje, ki so nadzirali okolico, si je premislil. Ni si upal tvegati.

Franc se ni in ni sprijaznil s samomorom. Poizvedoval je, kakšen je videti obešenec po smrti. Upokojeni sodni eksekutor, ki je živel v Bohinjski Bistrici, mu je razložil svoje izkušnje. Te so ga

dokončno prepričale, da so brata med zaslišanjem ubili in nato za pretevezo obesili. Šel je k doktorju Wolfu, ki je zamenjal upokojenega Vacka in ki je napisal mrliški list. Ta mu je povedal, da je vanj napisal tisto, kar so mu ukazali gestapovci. Trupla mu niso dovolili sneti in ga pregledati. To je bil za Franc nov dokaz. Na občini pa je nemški uradnik vpisal v knjigo umrlih, da je Lovrenc Sodja, sin Jere in Janeza, rojen 14. avgusta 1909, umrl 22. avgusta 1942. Vzrok smrti: samomor z obešenjem zaradi strahu pred kaznijo vsled sodelovanja z kpoditi.

V mraku so prišli kropiti le najpogumnejši, saj so okoli hiše poleg žandarjev postopali tudi vohljači. Ob odru so šepetaje govorili o Lovrencu, ki je moral umreti v najlepših letih.

Bil je izkušen aktivist

Njegova mladost ni bila postлана z rožicami. Časi med obema vojnama so bili težki. Dela ni bilo in tudi kruha ne. Pri mizarju Jensku se je izučil za mizarja, vendar dela ni dobil. Ko je z majhno dediščino odšel od doma, jo je do zadnjega dinarja porabil za šolanje na dveletni delovodski šoli v Ljubljani. Tam je srečal nove ljudi iz vse Slovenije, vsrkaval znanje in nove poglede na življenje, na takratni režim, na izkoriščanje delavcev in strahotno bogatenje manjšine. Ko se je ob nedeljah vračal v svoj kraj, je prijateljem in bratu pripovedoval, kaj je videl in slišal. Veliko revolucionarnih misli je prišlo v Bohinj z Lovrencem. Oblastniki mu seveda niso bili naklonjeni in po končanem šolanju se ni mogel zaposliti pri državnih železnica. Moral je s trebuhom za kruhom. V Črni na Koroskem si je nabral novih spoznanj in izkušenj. Med Koroskem se je dobro počutil, toda vleklo ga je nazaj na Gorenjsko. Službo je uspel dobiti v jeseniški tovarni kot navadni delavec v kotlarni. Samo, da je spet med svojimi Bohinjci...

Razpad stare jugoslovanske države je doživel kot vojak. Iz vojske se je vrnil skoraj istočasno z Italijani, ki so sprva zasedli Bohinjsko Bistrico, nato pa v nekaj dneh prepustili Bohinj Nemcem. Petokolonaši so triumfirali. Zasedli so najpomembnejše oblastne položaje.

Ko je Godec takoj po okupaciji začel okoli sebe zbirati najzvednejše Bistričane, ni zgrešil Konarjevih bratov

Lovrenca in Franca. Lovrenc je z njim sodeloval že pri organiziranju prve vstaje. Zaupal mu je in ga kmalu povezal v partijsko organizacijo. Godčeva izguba je Lovrenca močno prizadela. S svojim delom je hotel maščevati tudi njegovo smrt. Ni se nadejal, da bo še istega leta moral za njim tudi on. V tovarni je navezal številne stike z naprednimi delavci in delavskimi voditelji. Zaradi stroge konspirativnosti ni o njihovih imenih pripovedoval niti bratu. Po njegovi smrti niso aretirali nikogar. Če bi bilo zasliševanje uspešno, bi ga Padavitz in Adlešič zagotovo proslavila z novimi aretacijami.

Na pogreb je prišlo veliko ljudi – kot da bi želeli izkazati spoštovanje in hkrati protestirati. Gestapovca sta organizirala skrivni nadzor. Morda jima pače v roke kak pomemben član. Nič takega se ni zgodilo.

Na bistrškem pokopališču je ostala gomila z venci in svežim cvetjem. Lovrenc tudi tukaj ni imel mira. Po pogrebu so k Sodjevim ponovno prišli žandarji in zahtevali, da morajo trakove na venci zamenjati z nemškimi napisi. Brata Franc in Stefan sta se v hipu odločila. Odšla sta na pokopališče in s krojaškimi škarjami odrezala vse žalne trakove in jih odnesla domov. Nemški napisi Lovrenčevega groba ne bodo pokrivali...

Komaj dva meseca pozneje je na bistrškem pokopališču nastala še ena gomila, prekrita z nemškimi napisi in kljukastimi križi. Kazen za nasilnega Adlešiča je prišla neko jutro pred prvim jutranjim vlakom. Za številne žrtve in strah, ki ga je povzročal v Bohinju.

Lovrenca Sodje ni bilo več. Ostali pa so drugi, ki so nadaljevali Godčevo, Azmanovo, Lovrenčevino in dela drugih, ki so prezgodaj omahnili. Na začetku leta 1943 se je tudi v Bohinju ponovno razmahnila vstaja. Na stotine mladih je odšlo v partizane, po vaseh so ustanavljali odbore osvobodilne fronte, partijske celice, skofjske grupe. Nastajale so nove in večje partizanske enote.

Le malo je še živeti sodobnikov Lovrenca Sodje. Spomini bledijo, dogodki tonejo v pozabo. Čas briše spomine na ljudi, ki naj bi bili za vedno zapisani v zgodovino nekega kraja. Eden takih je tudi Lovrenc, ki ne sme biti pozabljen.

Janko Rozman



Anton Žabkar

Lanskega decembra je umrl borec za severno mejo Anton Žabkar. Rojen je bil leta 1898 v Crcnu pri Brežicah, kjer je živel vse do svoje smrti. Po razpadu Avstroogrske se je leta 1918 prostovoljno vključil med Maistrove borce, kjer je bilo do leta 1919, ko se je po prvi svetovni vojni ustanovila legija prostovoljnih koroških borcev, njen član. Med drugo svetovno vojno je bil z vso družino preganjan v Šlezijo, od koder se je vrnil poleti 1945. Po prihodu iz taborišča je ustanovil prvo kmetijsko zadrugo, ki je bil tudi njen predsednik. Imel je odlikovanje Maistrovega borca.



Stanko Golob

Na pokopališču v Zavodnji smo se z vsemi častmi poslovili od borca Šerčerjeve brigade 2. čete, 2. bataljona Stanka Goloba, invalidskega upokojenca. Rojen je bil leta 1926 v Topolšici. Bil je aktivni član gasilskega društva v tovarni usnja v Šošanu.



Bogomir Ludvik

Julija smo se na celjskem pokopališču poslovili od Bogomirja Ludvika. Rodil se je pred šestdesetimi leti kot otrok slovenskih staršev v Slavon-skem Brodu. Nemci so očeta preselili v Nemčijo, on pa je z materjo prišel v Slovenijo. Septembra 1944. leta se je vključil v NOV in bil dodeljen bataljonu VDV. Po vojni se je izpopolnil za strojno tehniko in nato kot tehnični strokovnjak v JLA služil po raznih krajih domovine. Iz JLA je bil demobiliziran kot kapetan I. razreda in se zaposlil v celjski Libeli. Za medvojne in povojne zasluge je prejel več odlikovanj.



Mirko Pavlin-Sloven

Po dolgotrajni bolezni je marca umrl Mirko Pavlin. Rojen je bil leta 1910 v Ravnici pri Gorici. V Šempasu se je izučil za čevljarja. Da bi se izognil služenju vojaškega roka v italijanski vojski, se je odločil za odhod v Jugoslavijo. Zaposlitev je dobil v Kranju. Kmalu po ustanovitvi OF leta 1941 se je vključil v njeno gibanje. Začel je z zbiranjem in odpremljanjem raznega materiala, orožja, opravljal kurirsko in obveščevalno službo, deloval v trojki, pridobival za sodelovanje tovariše, sodeloval pri mobiliziranju in vodenju posameznikov v partizane. Po vstopu v NOV leta 1943 je bil sekretar okrajnega komiteja KPS za Strazišče. Od januarja 1944 do osvoboditve je sodeloval pri varnostno obveščevalni službi in opravljal dolžnosti načelnika za okraj Strazišče, okraj Kranj, namestnika pooblaščenca OZNE za mesto Bled in Kranj. Leta 1948 je bil demobiliziran. Za aktivno delovanje med NOB in za povojni prispevek je prejel več visokih odlikovanj in priznanj.



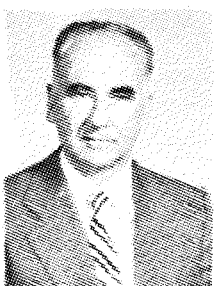
Albin Tarman

Marca je na Jesenicah preminil osemindesetletni Albin Tarman. Kot delavec železarne se je že leta 1941 vključil v OF. Junija 1943 je odšel v partizane in bil borec Poključke čete, Prešernove brigade in Dolenjskega odreda. V bojih je bil trikrat ranjen.



Janez Kalan

V Kranju smo se februarja poslovili od Janeza Kalana, rojenega leta 1916 na Bregu pri Kranju. Bil je borec 5. prekomorske brigade. Za prizadevanja med NOB je bil dvakrat odlikovan.



Eduardo Pilihi-Crni

Avgusta, ko bi moral uživati zasluženi počitek, smo se s borci poslovili od zaprtega sodnega izvedenca Eduarda Piliha. Čeprav rojen Štajerc iz Kamnice pri Mariboru se je bojeval v Gorenjskem odredu, nato v gorenjskem vojnem področju. S Kosovelovo brigado je dočkal zaslužno svobodo.



Janez Sinkovec

V triinosemdesetem letu je junija umrl Janez Sinkovec. Za NOB je začel delati jeseni leta 1943. Bil je borec Vojkove brigade, za kar je bil odlikovan. Od njega smo se poslovili v Orehku pri Cerknem.



Pavel Zupančič

Na Jesenicah smo se aprila poslovili od Pavla Zupančiča, starega sedemindesetlet. Leta 1942 je bil poslan na prisilno delo na Koroško, 1944. pa se je tam priključil partizanom. Bil je kurir v štabu CK KPJ za Koroško. Decembra 1944 je bil ujet in poslan v Dachau.

Karel Ivnik

Julija je umrl Karel Ivnik. Rojen je bil leta 1914 v rudarski družini v Kisovcu pri Zagorju. Ob vdoru okupatorja je Karel služil bivši jugoslovanski vojski, kjer je bil ujet in poslan v internacijo, kjer je bil vse do leta 1943. Leta 1944 se je aktivno vključil v NOB v Tomšičevo brigado, v kateri je bil do konca vojne. Pokopan je na ljubljanskih Zalah.

V 85. letu starosti je umrl član Sveta republike in nosilec Partizanske spomenice 1941 dr. Marjan Ahčin-Matjaž.

Med vojno je bil član matičnega odbora OF za zdravnike, šef sanitetnega oddelka VII. korpusa, referent za saniteto operativne vojske sanitetnega oddelka Glavnega štaba NOV Slovenije, šef sanitetnega vojnega zaledja VII. korpusa ter načelnik sanitetnega oddelka SNOS.

Po osvoboditvi je bil med drugim minister za ljudsko zdravstvo LR Slovenije in minister za socialno politiko LR Slovenije.



Tone Zorko

Februarja je umrl Tone Zorko iz Brežic. Rodil se je leta 1910 v Selah pri Dobovi. Po končani obrtni šoli se je zaposlil pri trgovcu v Zagrebu, kjer se je seznanil s proletarci. Pomagal je organizirati štrajke. Leta 1941 se je moral iz Zagreba umakniti. Zaposlil se je v Brežicah, kjer se je že na začetku leta 1942 sestajal s predvojnimi aktivisti. Večkrat je osebno prenašal poročila na Kozjansko. Kasneje se je zaradi nevarnosti s svojimi sodelavci umaknil v kozjanske gozdove. Prejel je več vojaških in civilnih odlikovanj in pohval.



Anton Obed

Od Antona Obeda smo se poslovili aprila na Kokrici. Rojen je bil leta 1925 v vasi Poče pri Cerknem. Februarja 1943 so ga Italijani odpeljali skupaj z drugimi slovenskimi fanti v internacijo na otok Sardinijo. Po kapitulaciji Italije se je priključil boju proti nacistom. Sodeloval je v pripravah za izkrcavanje zavezniške vojske na Korziko in kasneje v južno Francijo. Jeseni leta 1945 se je vrnil v svojo vas, kjer je našel samo pogorišče svoje hiše. Zato se je podal za kruhom in prišel v Kranj.

Rafael Macuk

Lani smo se v Grosuplju poslovili od Rafaela Macuka, rojenega leta 1925 v Istri, v vasi Labovika pri Pulju. Že pred vojno so ga italijanski fašisti preganjali po zaporih. Ob kapitulaciji Italije je prišel domov in odšel v partizane. Bil je borec komande mesta Pulj in borec Istrskega odreda. Po vojni je služboval v enotah JLA. Leta 1970 je bil upokojen s činom zastavnika in bil večkrat odlikovan.



Franc Demšar

Na Blejski Dobravi smo se poslovili od Franca Demšarja, rojenega leta 1918 v Poljanski dolini. V NOG se je vključil leta 1942 in postal borec zaščitnega bataljona oblastnega komiteja za Gorenjsko. Po vojni je prišel na Jesenice. Dolga leta vse, do svoje smrti, je bil praporščak SZDL na Plavžu. Za zasluge v vojni in po njej je bil odlikovan in prejel številne pohvale in priznanja.



Angel Kusterle

V osemdesetem letu je na Jesenicah maja umrl Angel Kusterle. Kot 16-letni deček je zaradi fašističnega nasilja iz rodne Primorske pribežal na Jesenice. Že leta 1941 se je kot delavec železarne vključil v OF in naslednjega leta je odšel k partizanom. Bil je borec Jeseniško-bohinjskega odreda in Prešernove brigade, kjer je bil bolničar.



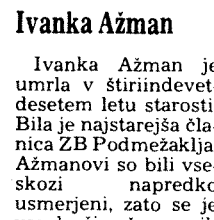
Franc Čarman

V Sori je umrl Franc Čarman. Rodil se je pred sedemindesetimi leti v Aničevi domačiji na partizanskem Osoalnku. Marca 1942. se je vključil v OF in aktivno deloval za NOB. Okupator ga je junija 1943 odvlekel v Francijo, kjer se je kmalu skrivaj pridružil francoskemu odporniškemu gibanju, kasneje pa se je priključil v zavezniško armado. Domov se je vrnil leta 1947.



Darko Vončina-Primorski Jože

Na pokopališču v Srednjem Lokovcu smo se junija poslovili od aktivista in borca Darka Vončine, rojenega leta 1925. Že kot mladinec je leta 1942 začel sodelovati z NOV. V začetku januarja 1943 je vstopil v partizanske vrste; sprva se je boril na Primorskem, Gorenjskem in ostalih krajih, dokler se ni priključil 14. diviziji. Bil je ranjen, za hrabrost in za zasluge je bil večkrat odlikovan.



Ivanka Azman

Ivanka Azman je umrla v štiriindevdesetem letu starosti. Bila je najstarejša članica ZB Podmežaklja. Azmanovi so bili vse-skozi napredko usmerjeni, zato se je vsa družina že v prvih dneh vstaje vključila v delo OF in NOG. Julija 1941 se je priključil prvim partizanom sin Drago, ki je padel kot komisar na Dolenjskem.



Vinko Luštrek

Na sorskem pokopališču smo se maja poslovili od Vinka Luštreka, rojenega leta 1927 v Rakovniku. V tekstilni tovarni je od leta 1943 organizirano deloval pri zbiranju pomoči za vojne zapornike in družine, katerih očeteje so bili v partizanih. V rodnem kraju se je vključil v mladinsko organizacijo. Delal je pri zbiranju obvestil, prenašanju pošte in gradiva za bližnjo ilagalno tiskarno. Sodeloval je pri akcijah proti okupatorju. Julija 1944 je bil izdan in aretiran ter zaprt v Škofji Loki, v Begunjah, nato pa v taborišču Alternberg, odkoder se je izmučen maja 1945. leta vrnil domov. Za svoje delo je bil odlikovan.

Ob smrti dr. Marjana Ahčina-Matjaža

Zdravnik in poslanec

Desetega oktobra 1988 smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od zdravnika, humanista, dolgoletnega zdravstvenega in družbenopolitičnega delavca, nosilca Spomenice 1941, doktorja Marjana Ahčina, partizana Matjaža.

Huda bolezen je sicer pretrgala vezo s stroko, prijatelji, stanovskimi tovariši in sodelavci – zadnjih osem let smo le spremljali njegovo bivanje v Domu starejših občanov v Ljubljani Bežigrad – vendar bo kljub temu Matjažu spomenik njegovo strokovno, organizacijsko, humano zdravniško delovanje, njegov lik požrtvovalnosti v narodnoosvobodilni vojni in v povojni graditvi naše zdravstvene službe.

Dr. Ahčin (rojen 1903. leta) je bil med tistimi najstarejšimi slovenskimi zdravniki, ki so bili zavedni in napredni že kot dijaki – Marjan je bil v svojem 16. letu v Murnikovem bataljonu na Koroškem, bil je član Preporoda sokola – in med tistimi zdravniki, ki so obdržali pokončno držo v strankarskih vabah pred drugo svetovno vojno in ki so odločno postali pomembni aktivisti OF v Ljubljani in v partizanski saniteti.

Dr. Matjaž je bil po diplomi 1928. leta v službi v bolnišnici v Ljubljani in v začetku delovanja OF v Mestnem fizikatu, kjer je med poklicnimi mestnimi gasilci, v ljubljanski Reševalni postaji in drugih fizikatu pripadajočih zdravstvenih in socialnih ustanovah, povezal in povezoval aktiviste OF. Iz teh aktivov so šle zelo pomembne zveze navzven, vse od akcij za ilegalnih pridobivanj pravic prehranjevalnih, zdravstvenih, transportnih možnosti za OF, do izvedenca mestne mrliške statistike. Bil je član Zdravniškega matičnega odbora OF v Ljubljani. Od leta 1942 je bil tudi član partije. V letu 1943 je okusil italijansko taborišče Gonars.

V partizane je vstopil 16. julija 1943. Tega leta je bil krajši čas zdravnik v partizanski bolnici na Rogu, nato sanitetni referent v Cankarjevi brigadi in po kapitulaciji Italije v 18. diviziji in v štabu 7. korpusa. V Glavnem štabu NOV Slovenije je bil referent za saniteto operativne vojske; leta 1944 pa načelnik sanitetnega oddelka 7. korpusa NOV in SNOS-a.

V prvi slovenski vladi je bil minister za zdravstvo do leta 1950, nato pa nekaj časa minister za socialno skrbstvo. Od 1951 do 1961 je bil direktor Zavoda SR Slovenije za zdravstveno varstvo, kar je nalogalo ustanavljanje takih (Higienskih) zavodov tudi v drugih slovenskih regijah. Prizadevno je sodeloval tudi v zdravstveni službi v federaciji.

Biti v tem povojnem obdobju, ob pomanjkanju zdravstvenih kadrov in še mnogočesa drugega, na teh odgovornih družbenih, političnih in strokovnih, pa tudi organizacijskih področjih je zahtevalo izredne napore, veliko razgledanosti in strokovne poglobljenosti. Dr. Matjaž je vse to, do upokojitve, razdal – v času,



ko so se oblikovali mnogi zdravstveni predpisi, ustanove, medicinska fakulteta in podobno. Od 1951 do 1956 je bil dr. Ahčin tudi republiški sanitarni inšpektor, tudi v zveznem inšpektoratu ter več let poslanec v skupščini SR Slovenije. Vsa ta leta po vojni in ob ustanovitvi je bil v republiškem odboru Rdečega križa, bil je član Sveta republike Slovenije, sicer pa rezervni podpolkovnik JLA.

Ne bi bilo prav, če bi se od Matjaža poslovili samo z naštevanjem njegovih funkcij. Njemu v čast in nam v vzgled je bil njegov trden in prijeten značaj, ki ga je delil med sodelavce in prijatelje, sodobnike. O tem pričajo, poleg visokih državnih odlikovanj, tudi njemu najljubši častni naslovi in priznanja Slovenskega zdravniškega društva, Osvobodilne fronte, Rdečega križa, Skupščine mesta Ljubljane, Društva medicinskih sester in seveda Partizanska spomenica 1941.

Sekcija partizanske sanitete pri Slovenskem zdravniškem društvu

Opozorilo vsem, ki še niste poravnali letošnje naročnine

Vse tiste, ki kljub opominu niste plačali naročnine za leto 1988, obveščamo, da vam bomo TV-15 po prvem novembru nehalno pošiljati, če svojega dolga do 20. oktobra ne boste poravnali.

Uredništvo

Epigram o ruski »pomoči«

Čujem na mitingih zmešane bruse, ki glasno vpijejo: »Hočemo Ruse!«
Rad bi jim rekel: »Prihranite malce potence, Rusi imajo že svoje nemirne Armence...!«

Zloglasnim parolarjem

Kaj bi le radi s tem vašim hujskaškim pamfletom:
»Dol s Stanovnikom, Kučanom in s Smoletom?!«
Z vašimi hrupnimi gesli ne damo se znesti, našim slovenskim vodnikom ostanemo zvesti!

Dušan Mevlja

V članku ob petinsedemdesetletnici Rudolfa Hohkruta (TV-15 števil. 38) izraz, da je Koroška grupa odredov razpadla, popravljamo v preoblikovala, avtorju pa se opravičujemo.

Delegatkam 1. kongresa antifašistične ženske zveze

V nedeljo, 16. oktobra ob 11. uri bo v Dobrničju seja sveta za vprašanja družbeno-ekonomskega in političnega vprašanja žensk. Njen prvi del bo posvečen spominu na 1. kongres AFŽ. Udeležite se seje in srečanja!

Onkraj naše meje

Združenje borcev NOV Škofja Loka že vrsto let organizira za svoje člane najmanj en izlet letno. Tako je bil tudi letos 29. septembra organiziran izlet v kraje Dobberdov, Visco in Gonars, ki spominjajo na grozote prve in zverinstva druge svetovne vojne.

Po prestopu državne meje je bil najprej ogled čudovitih parkov in zgodovinskih zna-

menitosti v Miramar, od tod smo se zapeljali mimo lepe slovenske vasi Prosek, nad katero je v Vejni močena moderna cerkev, za Nabrežino in Seseljanom pa smo kmalu zagledali ostanke starodavnega devinskega gradu.

Na povratku smo se ustavili še v Gorici in nadaljevali z vožnjo mimo Nove Gorice in si ogledali vznožje Trnov-

ske planote in nekatere lepe vipavske vasi. Na domačiji Alojza Remca v Vitovljah, kjer imajo kmečki turizem, smo bili dobro postreženi in v prijetnem vzdušju smo se vrnili domov v Škofjo Loko.

Vseh petdeset udeležencev tega izleta je izrazilo zadovoljstvo in to le ne zaradi razvedrila, ampak predvsem zato, ker so zopet spoznali nekaj, krajev onkraj naše meje.

Franc Galičič

Vabila

Vabimo vse Primorce in Primorke – bivše internirance Auschwitza, da se udeležijo srečanja v Portorožu v hotelu Bernardin, ki bo 13. in 14. oktobra.

Srečanje posvečamo 45-letnici vstaje na Primorskem in množičnim transportom Primorcev v pekel smrti.

Ob tej priložnosti bo izšla knjižica »Nikdar več Auschwitza« s kratkim prikazom bojev na Primorskem, opisom taborišča Auschwitz in pričevanji bivših internirancev. Med nami bo tudi književnik Ciril Zlobec. Cena aranžmaja 45.000 din. Prijave sprejema hotel Bernardin na tel. 066/75-771.

Priljubljeni odbor

Vabimo borke in borce enot XVIII. DIVIZIJE NOVJ (8. Levstikove, 9. Kočevske, 10. Ljubljanske brigade ter jurišnega bataljona 18. divizije), da se udeležijo srečanja ob 45-letnici svoje ustanovitve. Srečanje bo v soboto, 15. oktobra 1988 ob 11. uri v DOMU JLA, Trg OF 13 v Ljubljani. Srečanje bomo začeli s krajšim zborom, na katerem bomo izvolili nov odbor borcev 18. divizije, nato pa bomo skupaj v tovariškem vzdušju preživel prijeten dan.

Odbor skupnosti 18. divizije NOVJ

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana organizira 18. 11. 1988 izlet v Borovlje, Celovec in Železno Kaplo. Prijavite se lahko na telefon števil. 559-967 (Cvetek) ali 345-918 (Pohleven) do sobote, 15. 10. 1988. Cena potovanja je 14.000 din in jo boste plačali v avtobusu. Odhod avtobusa bo 18. 10. 1988 ob 7. uri s Trga osvoboditve (pred Univerzo) v Ljubljani. Prihod v Ljubljano do 20. ure zvečer.

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana

Karel Forte – Marko Selin

Njegovo delo bo dragoceno sporočilo mladim

Pred nekaj dnevi je za vedno odšel iz naših partizanskih vrst prvoborec Karel Forte – Marko Selin. Star je bil komaj 66 let, a vendar je za seboj zapustil globoke sledove. Že od mladih let nemiren skojec na Kočevski gimnaziji, ki je bil leta 1942 sprejet v članstvo KPJ, je od maja 1942. velik del svojega življenja namenil boju proti vsem tistim, ki so tako ali drugače želeli uničiti narodnoosvobodilno gibanje in kasneje tudi novo rojeno federativno Jugoslavijo. Bil je namreč že od maja 1942 obveščevalni oficir enega izmed bataljonov Dolenjskega odreda, kasneje v Glavnem štabu NOV in POS, poleti 1943 pa se je kot obveščevalec in član vključil v novo ustanovljeno okrožno komisijo VOS OF Novo mesto. Po februarjem zasedanju SNOS, na katerem je bila ukinjena VOS OF, je bil poleti 1944 poslan na Štajersko z nalogo, da na območju rudarskih revirjev organizira obveščevalno in protiobveščevalno dejavnost. Po ustanovitvi OZNE se je zelo prizadeval za njeno organiziranost na območju Vzhodne Štajerske in Koroške.

Po osvoboditvi je opravljal zelo odgovorne in težke naloge v Upravi državne varnosti, kjer je uporabil vse svoje strokovno znanje za odkrivanje ostankov Gestapa na Slovenskem. To delo je terjalo poleg strokovnosti tudi izredno vztrajnost in doslednost. Nedvomno ga je prav delo na tej vsebini usmerilo in navdihnilo pri pisanju zelo zajetne knjige »Nič več strogo zaupno«, v kateri je že pred desetimi leti razgrnil mnoge, do takrat še neznane resnice, dogodke in probleme, povezane z nemškim obveščevalnim delovanjem na območju Slovenije in tudi širše v Jugoslaviji. Prav gotovo je bil pokojni Marko Selin eden maloštevilnih ljudi, ki je največ vedel o delovanju Gestapa in njegovih zločinih na naših tleh.

Po letu 1950 so mu bile zaupane zelo odgovorne naloge v Vojni upravi JLA za cono B v Kopru. Po ukinitvi te uprave pa se odgovornejše v Državnem sekretariatu SFRJ v Beogradu pri organiziranju mejnih služb. Zato je bil močno vpet tudi pri kreiranju znanega Videmskega sporazuma. V Slovenijo in v svoje Trbovlje se je vrnil leta 1967, kjer je delal kot republiški poslanec in direktor velike Trbovljske organizacije IBT. Želja po pisanju ga je vplivala nanj tako, da se je pravzaprav zgodaj upokojil in se popolnoma posvetil odgrinjanju delovanja okupatorskih obveščevalnih služb med drugo svetovno

Odbora skupnosti borcev 30. in 31. divizije NOV organizirata ob 45. obletnici ustanovitve divizij tradicionalno tovariško srečanje, na katerega vabita vse borke in borce obeh divizij, brigad in drugih enot in služb iz sestave obeh divizij ter služb 9. korpusa. Vabljeni tudi aktivisti iz območja, kjer so se bojevali borci obeh divizij.

Srečanje bo v soboto, 22. oktobra 1988 ob 15. uri v Domu JLA v Ljubljani. Trg OF 13 (nasproti avtobusne in železniške postaje).

Občinski odbor ZZZB NOV in občinski odbor SZDL občine Tolmin skupno z družbenopolitičnimi organizacijami v krajevni skupnosti Breginj obveščajo in vabijo aktiviste in borce ter občane na odkritje spominske obeležja v Sedlu pri Breginju.

Obeležje je posvečeno izvolitvi prvega okrognega narodnoosvobodilnega odbora za zahodno Primorsko v letu 1944. Odkritje bo v nedeljo, 23. 10. 1988. ob 10.30 v Sedlu.

V okviru praznovanja 45. obletnice ustanovitve brigad, odredov in varnostnoobveščevalne službe OF na Primorskem.

VABIMO

na odkritje spominske plošče VOS OF za Benečijo, ki bo v okviru krajevnega in tradicionalnega praznika kostanja KS Lig. v NEDELJO, 16. 10. 1988 ob 14. uri na Ligu nad Kanalom.

Slavnostni govornik bo LADO POHAR, podpredsednik Republiškega odbora ZZZB NOV SR Slovenije.

Po kulturnem programu bo tovariško srečanje.

Praznovanje bo ob vsakem vremenu. Za vosovce in druge borce, ki nimajo lastnega prevoza, bo organiziran prevoz iz Nove Gorice. Odhod bo ob 12. uri izpred stavbe DPO. Kidričeva 9. Nova Gorica, s postankom v Kanalu ob 12.30.



vojno na Slovenskem. Želel je, da bi prihodnjim rodovom zapustil čimbolj avtentična poročila iz tega specialnega področja boja v drugi svetovni vojni.

Po objavi knjige »Nič več strogo zaupno«, ki obsega več sto strani in za katero je prejel nagrado Vstaje slovenskega naroda, je leta 1982 objavil drugo knjigo »Nepremagljivo ljudstvo«. Zadnja leta pa je skrbno pripravljaj obsežnejše delo o četništvu na Štajerskem. S tovrstnimi prizadevanji je pokojni Marko prikladal iz pozabe veliko tistega, kar bo mladim zgodovinarjem še dolgo vrsto let koristilo pri njihovem raziskovalnem delu.

Marka smo poznali kot izredno dinamičnega, a hkrati kritičnega tovariša, človeka, ki se je vse do svoje prezgodnje smrti počutil kot del knapovskih revirjev. Socialni problemi teh revirjev so ga navdihovali pri delu od rane mladosti do zadnjih dni življenja. V zadnjih srečanjih je več kot očitno izražal svojo zaskrbljenost nad krizo, v katero je zašla naša skupnost. Kot pronicljiv poznavalec razmer v Sloveniji in Jugoslaviji je ostal neomajen.

Pogrešali ga bomo!

E. C.

naš
tv-15 TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.

V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, vodja uprave – IGOR MIRTČI, tajnica uredništva – MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Miklošičeva 28. Telefon: 327-780. P. P. 598. Ziro račun: Založba Borec (TV-15) 50101-603-45772.

Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPOČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ŽORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdoda: 700 din.

Tisk in korektura: ČGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oprejen temeljitega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).